HJALMAR SODERBERG
DOCTOR GLAS
Traducere din suedeză şi note de
LILIANA DONOSE SAMUELSSON
HUMANITAS
BUCUREŞTI
HJALMAR SODERBERG
DOKTOR GLAS
© The estate of Hjalmar Söderberg
First published by Albert Bonniers Forlag, Stockholm, Published Sweden in the Romanian language by arrangement with Bonnier Group Agency, Stockholm, Sweden
© HUMANITAS, 2006, pentru prezenta versiune românească
EDITURA HUMANITAS

În anul teoriei relativităţii, 1905, scriitorul suedez Hjalmar SODERBERG publică Doctor Glas, o mică teorie a relativităţii moralei şi roman de scandal, la vremea lui, căruia timpul nu i-a ştirbit, ci i-a sporit importanţa.

Născut la 2 iulie 1869 în centrul Stockholmului, într-o familie de mic-burghezi, Söderberg duce o existenţă boemă, cu cafenele şi viaţă de noapte (alături de prietenul său Bo Bergman). În 1895 debutează cu romanul Rătăciri, perceput, în epocă, drept una dintre cele mai îndrăzneţe – dacă nu imorale – scrieri din literatura suedeză. În primul an al noului secol, 1901, publică o istorie autobiografică, Tinereţea lui Martin Birck, al cărei erou este un poet amator. Cu puţin înainte de război, în 1912, apare Jocul serios (în pregătire în colecţia „Cartea de pe noptieră"), socotit de unii cel mai important roman de dragoste din literatura suedeză. A scris, de asemenea, teatru, poeme, eseuri critice pe teme religioase, a tradus din literatura franceză (Anatole France şi Maupassant), a fost jurnalist. Din 1917 se stabileşte la Copenhaga, unde moare la 14 octombrie 1941. Publicase, în presa suedeză, critici vehemente la adresa nazismului. În 1943 îi apar operele complete, în zece volume.

SCRIERI: Forvillelser (Rătăciri – 1895), Martin Bircks ungdom (Tinereţea lui Martin Birck – 1901), Doktor Glas (Doctor Glas – 1905), Den allvarsamma leken (Jocul serios – 1912) ş.a.

Traducătoarea, LILIANA DONOSE SAMUELSSON, a absolvit

Facultatea de Limbi Străine din Bucureşti.

Stabilită în Suedia. A mai tradus: Åke Daun, Mentalitatea suedeză; Pär Lagerkvist, Piticul; Jan Guillou, Răul; Per Olov Enquist, Cartea despre Blanche şi Marie; John Grimes, Dicţionar de filosofie indiană. Toate apărute la editura Humanitas.

HJALMAR SODERBERG

DOCTOR GLAS

12 iunie

N-am văzut de când sunt aşa o vară. Canicula de cuptor încă de la mijlocul lui mai. Cât e ziua de lungă, un nor gros de praf atârnă absolut nemişcat deasupra străzilor şi pieţelor.

Abia seara îţi mai revii puţin. Tocmai am făcut o plimbare, aşa cum fac aproape zilnic după vizitele la pacienţi, şi nu sunt mulţi acum, pe timp de vară. Simt un curent continuu de aer răcoros dinspre răsărit, norul de prai se înalţă, se îndepărtează uşurel spre vest şi lasă în urma lui o maramă lungă de pulbere purpurie. Nicio huruială de camioane, doar câte o trăsură din când în când şi clopoţelul tramvaiului. Merg agale, mă mai întâlnesc cu câte un cunoscut, mă opresc şi schimbăm câteva vorbe la colţ de stradă. Dar pentru ce trebuie să mă întâlnesc tot timpul cu pastorul Gregorius? Nu pot să-l văd pe omul ăsta fără să-mi vină în cap o anecdotă pe care am auzit-o cu ani în urmă, despre Schopenhauer. Într-o seară, ursuzul filosof şedea ca de obicei singur, într-un colţ al cafenelei pe care o frecventa; se deschide uşa şi intră un individ cu înfăţişare antipatică. Schopenhauer îl priveşte, faţa i se schimonoseşte de scârbă şi groază, ţâşneşte de la masă şi începe să-i toarne omului lovituri de baston în cap. Numai din cauza înfăţişării acestuia.

Ei bine, eu nu sunt Schopenhauer, dar când l-am văzut de departe pe preot venind înspre mine eram pe Vasabron1, m-am oprit din mers şi m-am pus să admir priveliştea, cu braţele sprijinite pe parapet: casele cenuşii de pe Helgeandsholmen2, arhitectura gotică din lemn a băii publice, acum în paragină, care se reflecta în curentul apei, sălciile mari, bătrâne, care îşi scăldau frunzişul în apă.

1 Podul Vasa, unul din podurile oraşului Stockholm. (n.t.)

2 Una din cele 12 insule principale care alcătuiesc Stockholmul. (n.t.)

Speram ca preotul să nu mă fi văzut şi nici să nu-mi recunoască

spatele, şi aproape că uitasem de el, când deodată îl zăresc alături, cu braţele pe parapet, ca şi mine, şi cu capul aplecat într-o parte – în exact aceeaşi poziţie ca acum douăzeci de ani, în biserica Sfântul Iacob, unde şedeam alături de preafericita mea mamă, în banca familiei, şi i-am văzut pentru prima dată înfăţişarea înfricoşătoare ivindu-se în amvon, aidoma unei ciuperci dezgustătoare, să ne recite Tatăl Nostru. Aceeaşi faţă grăsulie, îmbâcsită, aceiaşi perciuni gălbejiţi, acum poate mai cenuşii, aceeaşi privire afurisită şi enigmatică, în spatele ochelarilor. N-am cum să scap, că doar sunt doctorul lui, ca şi al multor altora, şi uneori mai trece pe la mine dacă-l supără ceva.

— Ia te uită, bună seara, domnule pastor, ce mai faceţi?

— Nu prea bine, am ceva la inimă, am palpitaţii, iar noaptea parcă mi se opreşte, aşa simt.

Mă bucur, am spus în gând, din partea mea n-ai decât să mori, ticălos bătrân, ca să nu te mai văd. Pe deasupra, ai o nevastă tânără şi frumoasă, pe care probabil că o chinui de moarte, şi când ai să mori tu, o să se recăsătorească, o să-şi găsească unul mult mai bun ca tine. Dar cu voce tare am spus:

— Păi, dacă aşa stau lucrurile, poate treceţi zilele astea pe la mine, să vedem despre ce este vorba.

Dar el mai avea multe de zis, lucruri importante: e o căldură pur şi simplu anormală, ce prostie să se facă clădirea mare a Parlamentului pe insuliţa aia, de acolo, şi să ştiţi că nici soţia mea nu stă prea bine cu sănătatea.

Până la urmă plecă şi mi-am văzut şi eu de drum. Am ajuns în Oraşul vechi, am luat-o pe Storkyrkobrinken1 şi am intrat pe străzile înguste.

1 Stradă în pantă din Oraşul vechi, care duce la Catedrală. (N.f.)

— Am să revin mâine, sunt tare grăbită…

O pâclă sufocantă umplea spaţiile dintre case, umbre stranii alunecau de-a lungul faţadelor, umbre pe care niciodată nu le vezi jos, prin cartierele noastre.

Doamna Gregorius. Misterioasă vizită mi-a făcut zilele trecute! A venit la cabinet; am văzut-o foarte bine când a venit şi că a venit la timp, dar a aşteptat şi i-a lăsat pe cei care au ajuns după ea să treacă înainte. La sfârşit de tot, a intrat şi ea. S-a îmbujorat, s-a bâlbâit. Până la urmă, a izbutit să scoată câteva cuvinte şi să spună că o doare gâtul.

Dar de fapt acum îi era mai bine.

Încă nu a revenit.

Am ieşit din aleile înguste, pe Skeppsbron1.

Deasupra insulei Skeppsholmen, pe albastrul cerului, trona luna, galbenă ca lămâia. Însă buna mea dispoziţie şi liniştea sufletească dispăruseră; întâlnirea cu preotul le pusese capăt. De ce trebuie să existe pe lume oameni ca el? Cine nu-şi aminteşte vechea problemă care se ia adesea în discuţie de îndată ce se adună câţiva sărăntoci în jurul unei mese, la o cafenea: Dacă ai putea să omori un mandarin chinez doar apăsând pe un buton din perete sau printr-un simplu act de voinţă, ai face-o? N-am fost niciodată în stare să răspund la întrebarea asta, probabil din cauză că n-am simţit niciodată cu adevărat mizeria şi amarul sărăciei. Dar cred că, dacă l-aş putea omorî pe preotul ăsta apăsând pe un buton din perete, aş face-o.

Tot mergând aşa, spre casă, prin lumina ireală, spălăcită, a amurgului, dogoarea mi s-a părut iarăşi la fel de apăsătoare ca în miezul zilei, parcă saturată de o mare nelinişte, iar norii de praf roşu, care poposeau dincolo de coşurile fabricilor de pe Kungsholmen2, se induseseră la culoare şi semănau cu nişte nenorociri dormitânde. Am întins pasul şi am apucat-o în jos pe strada Klara kyrka3, cu pălăria în mână, pentru că sudoarea îmi brobonea fruntea.

1 Podul Vapoarelor – stradă de hotar a Oraşului vechi, spre Marea Baltică. (n.t.)

2 Insula Regelui – una din insulele majore ale Stockholmului. (N.t.)

3 Biserica Sfânta Clara. (n.t.)

Nici măcar sub copacii mari ai cimitirului nu era răcoare, dar pe fiecare bancă şedea câte o pereche şuşotind, unii se ţineau în braţe şi se sărutau cu ochii pierduţi.

Acum stau la fereastra deschisă şi scriu toate astea – pentru cine? Pentru niciun prieten şi nicio prietenă, aproape că nici pentru mine însumi, fiindcă nu citesc eu azi cele scrise ieri, iar mâine nu voi citi pe cele de azi. Scriu ca să-i dau de lucru mâinii, pentru că mintea îmi merge de la sine; scriu ca să mai omor o oră de insomnie. Ce-i cu mine, de nu pot să dorm? Că doar n-am comis nicio crimă.

— Ceea ce aştern eu pe foile astea nu e o spovedanie; cui aş avea eu să mă spovedesc? Nu povestesc chiar totul despre mine. Povestesc

numai ceea ce vreau să povestesc; dar nici neadevăruri nu spun. Minciuna nu mă scapă de mizeria sufletului, dacă sufletul îmi este în mizerie.

Afară, imensa noapte albastră atârnă deasupra pomilor din cimitir. Acum s-a lăsat liniştea în oraş, atâta linişte, încât oftaturile şi şuşotelile umbrelor de jos urcă până aici, la mine, şi numai câte un râset mai îndrăzneţ sparge sporadic tăcerea. Simt că în clipa asta nimeni pe lume nu poate fi mai singur decât mine. Eu, licenţiatul în medicină, Tyko Gabriel Glas, care pot uneori să-i ajut pe alţii, dar care n-am fost niciodată în stare să mă ajut pe mine şi care, la vârsta de treizeci şi trei de ani împliniţi, nu am cunoscut încă femeia.

14 iunie Ce meserie! Cum se face că din toate domeniile de activitate mi-am ales unul care mi se potriveşte cel mai puţin? Un doctor trebuie să fie una din două: ori apostol, ori carierist. E drept, pe vremea aceea credeam că sunt şi una, şi alta.

Azi iar a venit la mine o femeie mărunţică şi, plângând, m-a implorat s-o ajut. O cunosc de ani de zile. Măritată cu un conţopist, patru mii de coroane pe an, sau cam pe-acolo, şi trei copii. Copiii au venit în primii trei ani, unul după altul.

Pe urmă, a fost scutită vreo cinci, şase ani, s-a mai întremat şi ea puţin, i-au mai revenit puterea şi tinereţea, iar gospodăria şi-a pus-o oarecum din nou pe picioare, după nenorocirile din urmă. Desigur, pâinea le ajunge cu greu, dar se pare că merge. Şi iată că, pe nepusă masă, nenorocirea e din nou în prag.

Abia putea să vorbească, de plâns.

Bineînţeles, i-am răspuns cu predica obişnuită, învăţată pe dinafară şi pe care o recit mereu în împrejurări din astea: datoria mea de doctor, respectul pentru viaţa omenească, fie şi cea mai fragedă. Am fost serios şi neîndurător. Aşa că până la urmă a fost nevoită să plece, ruşinată, aiurită, disperată.

Am notat cazul; era al optsprezecelea de când îmi practic meseria, şi nu sunt ginecolog.

N-am s-o uit niciodată pe prima. O tinerică de vreo douăzeci şi doi de ani; o frumuseţe de fată, înaltă, şatenă, puţintel vulgară. Îţi dădeai de îndată seama că era din soiul care mişuna pretutindeni în lume pe vremea lui Luther, altfel de ce s-ar fi crezut el îndreptăţit să scrie că unei femei îi e la fel de imposibil să trăiască fără bărbat cum îi

e să-şi muşte nasul. Avea sânge viguros, burghez. Tatăl era negustor, cu avere; eram medicul familiei, de aceea a venit la mine. Era tulburată, ieşită din minţi, dar nu din cale-afară de jenată.

— Salvaţi-mă, mă ruga, salvaţi-mă.

I-am răspuns cu datoria etc, dar fără îndoială că lucrurile astea o depăşeau. I-am explicat că legea nu glumeşte în asemenea situaţii.

— Legea?

Şi a rămas încremenită, cu ochi nedumeriţi. Am sfătuit-o să i se destăinuie mamei sale; atunci o să-i spună lui tata şi iese nuntă.

— Vai, nu, logodnicul meu nu are nimic şi tata n-o să mă ierte niciodată.

Nu erau logodiţi, a zis „logodnic" fiindcă nu găsise alt cuvânt; iubit e cuvânt de roman şi în vorbirea curentă sună indecent.

— Salvaţi-mă, n-aveţi pic de milă! Nu ştiu ce să mă fac, mă duc să m-arunc în Norrstrom1!

Începusem să-mi cam pierd răbdarea. Şi nici nu-mi inspira cine ştie ce milă. Oricum, lucrurile

1 Loc în care Mălaren, lacul pe care e situat oraşul Stockholm, se uneşte, printr-o ecluză, cu Marea Baltică. (n.t.)

astea se rezolvă mereu dacă sunt bani. Doar mândria are puţin de suferit. Suspina, îşi ştergea nasul, vorbea fără noimă şi până la urmă s-a trântit pe jos, dând din picioare şi zbierând.

Şi desigur că s-a terminat aşa cum am bănuit; tatăl, un ticălos necioplit, i-a tras o pereche de palme, a măritat-o de urgenţă cu vinovatul şi i-a expediat în călătorie de nuntă.

Un caz ca al ei nu-mi dă niciodată dureri de cap. În schimb, femeia mărunţică şi palidă de azi mi-a făcut rău. Prea multă suferinţă şi mizerie pentru atât de puţină plăcere.

Respectul faţă de viaţa omenească – ce poate să însemne asta în gura mea, decât o josnică ipocrizie, şi ce altceva ar putea însemna pentru oricine care, uneori, zăboveşte puţin asupra acestui gând? Lumea e ticsită de vieţi omeneşti. Şi nimeni, niciodată, n-a dat cu adevărat nici cea mai mică importanţă vieţilor omeneşti străine, necunoscute, nevăzute, poate cu excepţia câtorva filantropi, izbitor de prefăcuţi. Faptele vorbesc.

Toate guvernele şi parlamentele o dovedesc.

Iar datoria, ce paravan excelent, în spatele căruia te poţi furişa

ca să nu faci ce trebuie făcut.

Dar nici să pui totul în joc nu se poate – situaţie, reputaţie, viitor, ca să ajuţi nişte oameni străini, care-ţi sunt indiferenţi. Să te bazezi pe discreţia lor ar fi o copilărie. Să zicem că o prietenă păţeşte un astfel de bucluc, se şoptesc câteva vorbe despre unde ai putea găsi ajutor şi eşti de îndată cunoscut. Nu, cel mai bine e să-ţi vezi de datorie, chiar dacă datoria nu e altceva decât un decor pictat, ca satele lui Potemkin.

Mi-e teamă însă că tot recitându-mi punctele de pe formularul datoriei am să ajung până şi eu să cred în ele. Potemkin îşi înşela doar împărăteasa. E mult mai condamnabil să te trădezi pe tine însuţi.

Situaţie, reputaţie, viitor. Ca şi cum n-aş fi, zi de zi şi clipă de clipă, gata să le împachetez pe toate şi să le urc pe primul vapor care-mi vine încărcat cu o acţiune.

O acţiune adevărată.

15 iunie sunt din nou la geam, afară stă de veghe noaptea albastră, şi se aud şoapte şi foşnete sub copaci.

În timpul plimbării mele vesperale, am văzut o pereche, soţ şi soţie. Pe ea am recunoscut-o imediat. N-au trecut mulţi ani de când dansam cu ea la baluri şi n-am uitat că, de fiecare dată când o vedeam, căpătăm în dar o noapte albă. Dar ea nu ştia nimic despre asta. Pe vremea aceea nu devenise încă femeie. Era fecioară. Era întruchiparea visului: visul bărbatului despre femeie.

Acum mergea cu pas sigur la braţul soţului ei. îmbrăcată mai scump ca înainte, dar mai fără gust, mai burghez; avea ceva stins, uzat în privire, dar în acelaşi timp un aer mulţumit de soţie – parcă-şi purta burta în faţă, pe o tavă de alpaca.

Nu, deloc nu pricep. De ce trebuie să fie mereu aşa? De ce trebuie să se termine mereu aşa?

De ce trebuie ca iubirea să fie azi aurul magic şi mâine frunze veştejite, sau gunoi, sau zeamă lungă? Din dorul de iubire al oamenilor a încolţit toată acea parte a culturii care nu-i legată direct de potolirea foamei sau de apărarea de duşmani.

Simţul nostru estetic de acolo izvorăşte. Arta, poezia, muzica, toate s-au adăpat la ea. Cea mai banală pictură istorică modernă, precum şi madonele lui Rafael, tinerele muncitoare pariziene ale lui Steinlen, îngerul morţii1, Cântarea cântărilor şi Buch der Lieder, corala, valsul vienez, chiar şi diversele ornamente de ghips de pe

neînsemnata casă unde locuiesc eu, fiecare imagine de pe tapet, forma vasului de porţelan sau desenul de pe fularul meu, tot ce e menit să decoreze şi să înfrumuseţeze, indiferent dacă reuşeşte sau nu, provine de acolo, deşi uneori pe căi foarte ocolite. Şi asta nu-i o fantezie a mea nocturnă, ci un lucru de o sută de ori dovedit.

Dar izvorului aceluia nu-i spune iubire, îi spune: visul iubirii.

Iar de partea cealaltă e totul, tot ce e legat de împlinirea visului, de satisfacerea instinctelor, şi toate consecinţele; tot ce se leagă de instinctul nostru cel mai profund e ceva urât şi impudic.

Asta nu se poate dovedi, se simte; e ceea ce simt eu şi, de fapt, cred că simţim cu toţii la fel. Oamenii privesc mereu poveştile amoroase ca pe ceva trivial sau comic, şi adesea nu fac excepţie nici când e vorba de propriile lor aventuri. Şi 1 Poem al poetului şi preotului suedez Johan Olof Wallin (1779-1839), scris în 1834, în timpul epidemiei de holeră. (N.t.)

apoi consecinţele… O femeie însărcinată e ceva înspăimântător. Un nou-născut e respingător. Rar se întâmplă ca un pat de moarte să-ţi facă o impresie atât de oribilă ca patul de naştere al unui prunc, simfonia aceea îngrozitoare de ţipete, murdărie şi sânge.

Dar în primul şi în primul rând, actul în sine.

N-am să uit niciodată când, copil fiind, am aflat pentru prima dată, sub unul din castanii falnici din curtea şcolii, de la un camarad, „cum se face".

Nu-mi venea să cred; a trebuit să mai vină şi alţi băieţi să-mi confirme şi să râdă de prostia mea, şi tot n-am prea crezut şi am luat-o la fugă, de-a dreptul înfuriat. Adică mama şi tata aşa făcuseră? Şi aveam să fac şi eu la fel când voi fi mare?

N-aş putea să scap?

Simţisem întotdeauna un dispreţ enorm faţă de puştii netrebnici care scriau cuvinte murdare pe ziduri şi garduri. Dar în clipa aceea mi s-a părut că însuşi Dumnezeu scrisese ceva murdar pe albastrul cerului de primăvară şi cred că, de fapt, atunci am început eu să mă întreb dacă Dumnezeu există cu adevărat.

Nici până în ziua de azi nu m-am dumerit.

Pentru ce trebuie ca neamul nostru să-şi asigure existenţa şi să-şi potolească dorul tocmai printr-un organ pe care-l folosim de mai multe ori pe zi ca ţeava de evacuare a deşeurilor; pentru ce nu s-ar

putea face printr-un act care să aibă demnitate şi frumuseţe şi, în acelaşi timp, cel mai înalt grad de senzualitate? Un act care să se poată petrece şi în biserică, sub ochii tuturor, precum şi în întuneric, în intimitate sau într-un templu al trandafirilor, în plin soare, acompaniat de corul şi dansurile nuntaşilor.

Nici nu mai ştiu de când mă tot plimb de colo până colo prin odaie.

Se crapă de ziuă, cocoşul de pe turla bisericii sclipeşte spre răsărit şi, înfometate, vrăbiile piuie ascuţit.

Straniu e freamătul care străbate mereu aerul înaintea răsăritului de soare.

18 iunie Azi a fost ceva mai răcoare şi, pentru prima dată după mai bine de o lună, am făcut o plimbare călare.

Ce dimineaţă! M-am culcat devreme ieri-seară şi am dormit buştean toată noaptea. Nu dorm niciodată fără să visez, dar visele acestei nopţi mi-au fost azurii şi uşoare. Am luat-o călare spre parcul Haga, am ocolit Templul Ecoului şi am trecut pe lângă corturile de aramă. Rouă şi pânză de păianjen peste toţi arbuştii, peste tot tufărişul, şi un foşnet puternic prin copaci. Deva era cum nu se poate mai vioaie, pământul dansa sub noi, tânăr şi proaspăt, ca în dimineaţa de duminică a Creaţiei. Am ajuns la un mic han; îmi era cunoscut, mă oprisem des acolo primăvara trecută în plimbările mele ecvestre. Am coborât de pe cal, am dat pe gât o sticlă întreagă de bere, am prins-o de mijloc pe fata cu ochi castanii, m-am învârtit cu ea o dată, am sărutat-o pe păr, am încălecat apoi pe şa şi mi-am văzut de drum.

Ca-n poveste.

19 iunie Aşadar, doamna Gregorius. Avea ea ceva de spus. Ce-i drept, cam neobişnuit.

A venit târziu de data asta, după orele de primire, şi era singură în sala de aşteptare.

A intrat în cabinet, foarte palidă, a salutat şi s-a oprit în mijlocul încăperii.

Am invitat-o cu un gest să ia loc, dar a rămas în picioare.

— V-am spus o minciună rândul trecut. Nu-s bolnavă; sunt perfect sănătoasă. Voiam să vorbesc despre cu totul altceva cu dumneavoastră, numai că n-am ştiut cum să încep.

Un camion de bere zdrăngăni jos pe stradă.

M-am îndreptat să închid geamul şi, în tăcerea care se aşternu brusc, am auzit-o spunând cu voce joasă şi hotărâtă, dar cu vorbele uşor tremurânde, de parcă îi venea să plângă:

— Am început să simt o silă înfiorătoare faţă de bărbatul meu.

Stăteam în picioare cu spatele la soba de teracotă. Am înclinat uşor capul, în semn că o urmăresc.

— Nu ca om, continuă ea. E mereu bun cu mine şi binevoitor; niciodată nu mi-a spus vreun cuvânt aspru. Dar îmi inspiră o repulsie înfiorătoare.

Inspiră adânc.

— Nu ştiu cum să mă exprim, spuse. Ceea ce mă gândeam să vă cer este foarte neobişnuit.

Şi poate e contrar concepţiilor dumneavoastră despre ce este corect. Nu ştiu care e părerea dumneavoastră despre astfel de lucruri. Dar aveţi ceva care-mi inspiră încredere şi nu cunosc pe nimeni altcineva căruia să mă pot destăinui într-o astfel de chestiune, absolut nimeni în toată lumea asta care să mă poată ajuta. N-aţi putea vorbi cu soţul meu? N-aţi putea să-i spuneţi că sufăr de o boală, ceva femeiesc, şi că trebuie să se abţină de la drepturile lui, măcar pentru o perioadă?

Drepturi. Mi-am trecut mâna peste frunte. Văd roşu în faţa ochilor când aud cuvântul „drepturi” folosit în sensul ăsta. Doamne Dumnezeule, ce s-a petrecut în creierul oamenilor, de-au făcut drepturi şi datorii din aşa ceva!

Mi-a fost de îndată limpede că, în cazul ăsta, dacă puteam, trebuia s-o ajut. Numai că aşa, imediat, n-am găsit nimic de zis, voiam să-mi spună ea mai multe. Poate că la compasiunea mea se adăuga şi o doză de pură curiozitate.

— Scuzaţi-mă, doamnă Gregorius, am întrebat-o, de cât timp sunteţi căsătorită?

— De şase ani.

— Şi ceea ce numiţi dumneavoastră drepturile soţului vi s-au părut mereu la fel de împovărătoare ca acum?

Se îmbujora puţin.

— Tot timpul mi-a fost greu, spuse. Dar în ultimul timp mi-a devenit insuportabil. Nu mai fac faţă, nu ştiu unde o să ajung dacă o să continue aşa.

— Dar, am întrerupt-o eu, pastorul nu mai e tânăr. Mă mir că la

vârsta lui vă poate face atâta… supărare. Câţi ani are, de fapt?

— Cincizeci şi şase, cred – nu, poate cincizeci şi şapte. Numai că arată mai în vârstă.

— Dar spuneţi-mi, doamnă Gregorius, dumneavoastră n-aţi vorbit niciodată personal cu el?

Să-i explicaţi cât vă chinuie lucrul ăsta şi să-l rugaţi frumos şi blând să vă scutească?

— Ba da, o dată l-am rugat. Dar mi-a răspuns cu o mustrare. Mi-a spus că nu putem şti dacă nu cumva Dumnezeu are de gând să ne dăruiască un copil, chiar dacă până acum nu s-a întâmplat, şi de aceea ar fi un mare păcat să întrerupem ceea ce Dumnezeu vrea ca noi să facem ca să avem un copil. Dar mie îmi e tare greu.

N-am putut să-mi stăpânesc un zâmbet. Ce dibaci, escrocul ăsta bătrân!

Îmi surprinse zâmbetul şi cred că mi-l interpretă greşit. Rămase tăcută câteva clipe, de parcă-şi aduna gândurile; după aceea vorbi în continuare, cu voce joasă, tremurândă, în timp ce roşeaţa din obraji, mereu mai aprinsă, i se întindea pe piele.

— Trebuie să ştiţi totul, spuse. Poate că deja aţi ghicit, înţeleg că vedeţi prin mine. Dacă vă rog să minţiţi de dragul meu, atunci, cel puţin, trebuie să fiu onestă cu dumneavoastră. Mă puteţi judeca după cum doriţi. Sunt o soţie necredincioasă. Aparţin altui bărbat. Şi tocmai de aceea îmi este acum atât de înfiorător de greu.

Încercă să-mi ocolească privirea în timp ce-mi spunea aceste lucruri. Cât despre mine, era de fapt prima oară când o vedeam de-adevăratelea.

Acum vedeam pentru prima dată că aveam o femeie în cabinet, o femeie cu inima plină de voluptate şi suferinţă, o tânără ca o floare, care răspândea în jurul ei parfumul iubirii şi care roşise de sfioşenie pentru că parfumul acela era prea puternic, prea pătrunzător.

Simţeam cum pălesc.

Îşi ridică în fine privirea şi îmi întâlni ochii.

Nu ştiu ce-a citit în ei, dar nu se mai putu ţine pe picioare, se prăbuşi pe un scaun, zguduită de plâns. Poate credea că n-o luam în serios sau că eram crud şi indiferent şi că se dezvăluise pe degeaba unui străin.

M-am apropiat de ea, i-am luat mâna, i-am bătut-o uşor de

câteva ori:

— Vă rog, nu plângeţi, nu mai plângeţi acum.

Vreau să vă ajut. Vă promit.

— Mulţumesc, mulţumesc…

Îmi sărută mâna, mi-o udă cu lacrimile ei.

Încă un suspin cutremurător, după care un zâmbet strălucitor îi luminã plânsul.

Trebui să zâmbesc şi eu.

— Dar n-a fost bine că mi-aţi mărturisit ultima parte, i-am spus. Nu pentru că ar trebui să vă fie teamă că v-aş trăda încrederea; dar, pe cât se poate, asemenea lucruri se ţin secret. Întotdeauna, fără excepţie. Şi bineînţeles că eu oricum v-aş fi ajutat.

La care ea răspunse:

— Am vrut să vă spun. Am vrut ca cineva pentru care am multă consideraţie şi admiraţie să ştie şi să nu mă dispreţuiască.

Urmă o poveste lungă: într-o zi, acum vreun an, fusese martora unei convorbiri pe care o avusesem cu bărbatul ei, preotul – se simţea rău şi mă dusesem să-i fac o vizită. Am ajuns să vorbim de prostituţie. Îşi amintea ce spusesem şi-mi reproduse absolut tot – era ceva foarte simplu şi banal: sărmanele fete sunt şi ele nişte fiinţe omeneşti şi trebuie tratate ca atare ş.a.m.d. Numai că, până atunci, ea nu mai auzise pe nimeni vorbind aşa. Din momentul acela m-a privit cu admiraţie şi de aceea avusese curajul să mi se confeseze.

Eu uitasem complet povestea aceea… Era uitată şi îngropată.

Aşadar, i-am promis să vorbesc cu bărbatul ei chiar în aceeaşi zi, şi plecă. Dar îşi uită umbrela de soare şi mănuşile, se întoarse să şi le ia şi dispăru din nou. I se luminase faţa, strălucea, era ameţită de bucurie, ca un copil care şi-a impus voinţa şi se aşteaptă la ceva foarte plăcut.

*

M-am dus la ei în timpul după-amiezii. Ea îl pregătise; căzusem de acord. Am stat de vorbă cu el între patru ochi. Era şi mai cenuşiu la faţă decât de obicei.

— Da, zise, soţia mi-a explicat deja cum stau lucrurile. Nici nu pot spune cât de mult mă doare, pentru ea. Speram amândoi din tot sufletul ca într-o bună zi să avem un copilaş. Dar nu vreau să accept dormitoare separate, în privinţa asta spun categoric nu. Aşa ceva e foarte neobişnuit în lumea noastră, ne-ar ieşi vorbe. Şi pe urmă, sunt

un om bătrân.

Tuşi găunos.

— Desigur, am spus, nici nu mă îndoiesc că puneţi sănătatea soţiei mai presus de orice. Şi apoi avem mari şanse s-o facem bine.

— Am să mă rog lui Dumnezeu, răspunse el.

Dar cât timp crede domnul doctor că va dura?

— Greu de spus. Însă o jumătate de an de abstinenţă absolută va fi cu siguranţă necesar. Pe urmă, vedem noi…

Avea pe faţă câteva pete cafeniu-murdar; deveniseră şi mai cafenii, mai vizibile pe acea piele lipsită de culoare, iar ochii parcă i se micşoraseră.

— Mai fusese însurat odată. Mare păcat că îi murise prima soţie! în camera lui de lucru atârna un portret de-al ei mărit, desenat în cărbune; o femeie simplă, costelivă, tipul servitoarei blajine, nu mult diferită de Katharina von Bora1.

Cu siguranţă că i se potrivea. Păcat că murise!

21 iunie Oare cine-i fericitul? De alaltăieri mă tot întreb?

Ce straniu că s-a nimerit să aflu atât de curând şi că e tocmai un tânăr pe care-l cunosc, chiar dacă numai superficial. Klas Recke.

1 Katharina von Bora (1499-1552) a fost soţia lui Luther. Influenţată de ideile lui, Katharina a fugit de la mănăstirea unde devenise călugăriţă în 1515. În 1525 s-a căsătorit cu Luther şi mariajul le-a fost armonios. (N.t.)

Ei da, e cu totul altceva decât părintele Gregorius.

I-am întâlnit adineauri, în timpul plimbării mele de seară. Mergeam aşa, pe străzi, fără destinaţie, în căldura amurgului trandafiriu şi mă gândeam la ea, micuţa firavă. Mă gândesc adesea la ea. Am intrat pe o stradă lăturalnică, nici ţipenie de om – şi, fără veste, i-am văzut venind înspre mine. Apăruseră în cadrul unei porţi.

Mi-am scos repede batista şi mi-am suflat nasul, ca să-mi ascund faţa; de altfel, era inutil; el, cu siguranţă, abia m-ar fi recunoscut, şi ea nu m-a văzut, era orbită de fericire.

22 iunie Stau şi citesc pagina scrisă ieri-seară, o citesc şi o recitesc şi-mi spun: vasăzică aşa, domnul meu, ai ajuns codoş?

Prostii. Am eliberat-o de ceva înfiorător. Am simţit că e un lucru care trebuie făcut.

Ce are să urmeze e problema ei.

23 iunie Noaptea Sânzienelor. Noapte azurie, luminoasă. Te ţin atât de bine minte din copilărie şi tinereţe ca pe cea mai uşoară, cea mai ameţitoare, cea mai eterică dintre toate nopţile anului, de ce eşti atât de sufocantă şi de alarmantă acum?

Stau la fereastră şi mă gândesc la viaţa mea, caut motivul care a împins-o pe un făgaş atât de diferit de al tuturor celorlalţi, atât de îndepărtat de drumul obişnuit.

Hai să mă gândesc.

Acum câteva minute, în drum spre casă, am traversat cimitirul şi iar am asistat la o scenă din cele despre care moraliştii presei obişnuiesc să spună că nu pot fi descrise în cuvinte. Evident, un instinct care-i face pe aceşti bieţi oameni să stârnească dezaprobarea generală, într-un cimitir, trebuie să fie nemaiauzit de puternic, de intens, îi împinge pe bărbaţii fără minte la tot felul de nebunii, iar pe cei oneşti şi înţelepţi îi obligă să se supună unor mari privaţiuni şi sacrificii în alte privinţe. Iar pe femei le împinge să-şi învingă acel sentiment al pudorii pe care educaţia fetelor s-a preocupat generaţie după generaţie să-l trezească şi să-l consolideze, pentru a îndura suferinţe fizice înfiorătoare şi, adesea, pentru a se prăvăli în cea mai adâncă mizerie.

Doar pe mine nu m-a împins încă la nimic.

Cum de e posibil aşa ceva?

Mie simţurile mi s-au trezit târziu, într-un moment când voinţa mi-era deja voinţă de bărbat.

În copilărie eram foarte ambiţios. M-am obişnuit de timpuriu să mă stăpânesc, să fac deosebirea între voinţa mea profundă, constantă, şi voinţa de moment, dorinţa instantanee; să ascult glasul celei dintâi şi s-o dispreţuiesc pe cealaltă. Mai pe urmă, am băgat eu de seamă că aşa ceva e destul de rar printre oameni, poate chiar mai rar decât talentul sau decât geniul, şi din această cauză îmi imaginez uneori că, de fapt, poate ar fi trebuit să devin ceva mai deosebit şi important. La şcoală, am fost, într-adevăr, strălucit; permanent cel mai tânăr din clasă, la cincisprezece ani mi-am luat bacalaureatul, iar la douăzeci şi trei licenţa în medicină. Acolo însă m-am oprit. N-au urmat nici studii de specializare, nici teză de doctorat.

Lumea voia să-mi împrumute bani, aproape indiferent cât de mulţi; dar mă simţeam obosit.

N-aveam deloc chef să mă specializez, voiam să-mi câştig existenţa. împlinită, ambiţia şcolarului de a lua note frumoase s-a evaporat şi, curios, în locul ei nu s-a instalat ambiţia bărbatului matur.

Poate din cauză că abia atunci am început să gândesc, înainte, nu avusesem vreme de aşa ceva.

Dar mereu până atunci instinctele îmi zăcuseră într-o stare de semisomnolenţă, suficient de vii pentru a-mi trezi visuri şi pofte vagi, ca unei fetişcane, însă nu la fel de puternice şi insistente ca la alţi tineri bărbaţi. Şi chiar dacă se întâmpla uneori ca fierbinţeala imaginaţiei să mă ţină de veghe câte o noapte întreagă, mi se părea întotdeauna de neconceput că aş putea găsi satisfacţie la femeile pe care le frecventau colegii mei, femei pe care, când şi când, mi le arătaseră şi mie cu degetul, pe stradă, şi pe care le găseam respingătoare. Avea desigur importanţă şi faptul că imaginaţia mea se dezvoltase numai după voia ei, îşi urmase mereu propriul drum, aproape independent de cea a colegilor mei. Eu eram şi mult mai tânăr decât ei, la început nu înţelegeam nimic când vorbeau despre astfel de lucruri, şi dacă tot nu înţelegeam, m-am obişnuit să nici nu mai ascult ce spuneau. Şi aşa s-a făcut de-am rămas eu „pur”. Nici măcar păcatele de tânăr adolescent nu le-am cunoscut, aproape că nu ştiam despre ce e vorba. N-aveam nicio convingere religioasă care să mă ţină-n frâu, aşa că visuri de iubire nutream eu, vai, erau visuri foarte frumoase şi eram sigur că se vor adeveri într-o bună zi. Nu voiam să-mi vând dreptul meu de prim născut pentru o strachină cu terci, nu voiam să-mi întinez şapca albă de viitor student.1 Visurile mele de iubire – odată am avut senzaţia că era cât pe-aci, dar cât pe-aci, să devină realitate. Vară a Sânzienelor, minunată noapte palidă, mereu îmi trezeşti acea amintire, care, de fapt, e şi singura amintire a vieţii mele, singura statornică, singura ce rămâne când tot restul se scufundă şi se face praf şi pulbere. Cu toate acestea, cât de neînsemnat a fost tot ce s-a petrecut. Mă aflam la bunica, la ţară, de sărbătoarea Sânzienelor. Tineret, dans, jocuri. Printre tineri, o fată pe care o mai întâlnisem de câteva ori în vizite la diverse familii. Nu prea mă gândisem la ea, dar când am văzut-o acolo m-a tulburat ce-mi spusese despre ea odată un prieten, într-o vizită: „Fata aia te vrea, nu şi-a luat ochii de la tine toată seara”. De asta mi-am amintit eu acum, şi măcar că n-o luasem chiar de bună, m-a făcut să mă uit mai mult după ea decât în alte condiţii, şi am observat

că şi ea se uita când şi când la mine.

Poate că nu era mai frumoasă decât multe altele, dar era în floarea celor douăzeci de ani pe care-i avea şi purta o bluză albă, subţire, peste sânii

1 Şapca albă marchează, din punct de vedere vestimentar, absolvirea liceului. Absolventul este atunci în pragul vieţii de student.

tineri. Am dansat împreună de câteva ori în jurul stâlpului împodobit cu flori. Într-un târziu, am urcat cu toţii pe un deal să admirăm priveliştea şi să facem un foc la miez de noapte, şi ne gândeam să rămânem acolo până la răsăritul soarelui. Drumul străbătea pădurea şi era mărginit de brazi înalţi şi drepţi; mergeam perechi, perechi – eu, cu ea. Când s-a întâmplat să se împiedice de o rădăcină de copac în pădurea învăluită în lumina amurgului, i-am întins mâna şi m-a trecut un fior de bucurie când i-am simţit mânuţa fermă, catifelată, caldă, într-a mea şi nu i-am lăsat-o nici când drumul s-a făcut neted şi uşor. Despre ce vorbeam? Nu ştiu, nicio vorbă nu mi-a rămas în memorie, îmi amintesc doar un fel de curent de tandreţe tăcută şi continuă care-i străbătea vocea şi toate cuvintele pe care le rostea, ca şi cum faptul că mergea prin pădure mână-n mână cu mine era ceva la care visase şi sperase. Când am ajuns pe munte, ceilalţi erau deja acolo şi aprinseseră focul; şedeam în grupuri sau perechi, ici şi colo. Pe dealurile şi munţii din jur ardeau alte focuri. Deasupra noastră atârna bolta cerească, vastă, luminoasă şi albastră, în jos se vedeau golfuleţele, strâmtorile şi largul mării, adâncă şi netedă ca o pojghiţă de gheaţă.

Încă îi mai ţineam mâna într-a mea, cred chiar că m-am încumetat să i-o mângâi încetişor. O priveam pe furiş şi vedeam că pielea feţei îi era aprinsă în paloarea nopţii şi ochii îi erau plini de lacrimi, dar nu plângea, respira egal şi liniştit. Şedeam muţi, dar în sufletul meu se auzea un cântec, o melodie de demult, care mi se trezise, nu ştiu cum:

Arde un foc, cât de strălucitor arde, flăcările-i sunt ca mii de ghirlande – să intru-n foc, cu draga inimii să joc?

Am stat mult timp aşa. Unii se ridicau şi o porneau spre casă şi am auzit pe cineva spunând: sunt nori groşi la răsărit, n-o să putem vedea soarele. Grupul de pe munte s-a rărit, dar noi am stat pe loc, şi până la urmă am rămas singuri. O priveam îndelung şi ea se uita tot

timpul drept în ochii mei. Atunci i-am cuprins capul cu mâinile şi am sărutat-o, un sărut uşor, nevinovat. Exact în clipa aceea o strigă cineva, ea tresări, se desprinse şi o luă la goană, fugi cu paşi uşori în jos, prin pădure.

Când am ajuns-o din urmă, era deja printre ceilalţi, n-am putut decât să-i strâng în tăcere mâna, şi mi-o strânse şi ea pe a mea. Acolo jos, pe pajişte, dansul era încă în toi, fete-n casă, argaţi, copiii stăpânilor dansau cu toţii laolaltă, aşa cum e datina în această singură noapte a anului. Am luat-o din nou la dans, şi a fost un dans sălbatic, nebunesc; se luminase deja de ziuă, dar vraja nopţii miezului de vară mai plutea încă în aer, întreg pământul dansa cu noi, şi celelalte perechi vuiau pe lângă noi, ba sus, deasupra noastră, ba jos; totul se învârtea, de sus în jos şi de jur-împrejur. În cele din urmă, am ieşit din vârtejul dansului, nu cutezam să ne privim în ochi, dar, fără să scoatem o vorbă, ne-am furişat în dosul unui boschet de liliac. Acolo, am mai sărutat-o o dată.

Dar acum era altceva; capul îi era dat pe spate, sprijit de braţul meu; îşi închise ochii şi gura i se transformă într-o fiinţă vie sub sărutul meu.

I-am apăsat cu mâna sânul, i-am simţit mâna aşezându-se pe a mea – poate se gândea să se apere, să mi-o dea la o parte, dar, de fapt, n-a făcut decât să mi-o apese şi mai tare pe sân. Între timp, faţa îi fu treptat cuprinsă de o lumină, întâi slabă, apoi mai puternică şi până la urmă ca o pară de foc năprasnic; deschise ochii şi, orbită, trebui iar să-i închidă, şi când, în fine, veni sărutul cel lung din urmă, eram cu obrajii lipiţi unul de celălalt şi, uluiţi, ne uitam ţintă la soare, care spărsese grămada de nori şi îşi făcea apariţia la răsărit.

După aceea, n-am mai văzut-o niciodată. Sunt zece ani de atunci, se împlinesc zece ani chiar în noaptea asta, şi încă mi se face rău şi mă apucă nebunia când mă gândesc la cele petrecute.

Nu stabiliserăm o întâlnire pentru a doua zi, nu ne gândiserăm la asta. Părinţii ei locuiau undeva în apropiere şi ni se păruse de la sine înţeles că ne vom vedea şi că vom fi împreună în ziua următoare şi în toate zilele, toată viaţa. Dar a doua zi a fost cu ploaie şi a trecut fără s-o mai văd, iar spre seară trebuia să mă întorc la oraş.

Acolo, după câteva zile, am citit într-un ziar că murise. Înecată, la scăldat, ea şi încă o fată.

— Da, da, sunt zece ani de atunci.

Tare îndurerat am fost la început. Dar pesemne că sunt un om tare din fire. Îmi vedeam de treabă ca şi înainte, mi-am luat licenţa în toamnă. În sinea mea însă sufeream. O vedeam mereu cu ochii minţii, noaptea. îi vedeam trupul alb în mâl, printre alge, purtat în sus şi în jos de ape.

Ochii îi erau larg deschişi şi deschisă îi era şi gura pe care o sărutasem. Apoi veneau câţiva oameni într-o barcă, cu o cange. Cangea îşi înfigea gheara în pieptul ei, în acelaşi piept de fată tânără pe care mâna mea, nu de mult, îl mângâiase.

A trecut mult timp până să am din nou conştiinţa faptului că sunt bărbat şi că există femei pe lume. Numai că atunci eram deja tăbăcit. Simţisem odată scânteia marelui foc şi nu eram deloc dispus să mă mulţumesc cu un surogat. Alţii sunt poate mai puţin pretenţioşi în privinţa asta, e treaba lor, şi habar n-am dacă toată această chestiune e chiar atât de importantă. Dar ştiam că pentru mine era. Şi, oricum, nimeni nu e chiar atât de naiv încât să creadă că voinţa unui bărbat n-ar putea rezolva asemenea fleacuri; doar voinţă să fie. Scumpe Martin Luther, demn părinte duhovnic al preotului Gregorius, ce păcătos al cărnii trebuie să fi fost tu, de vreme ce debitai atâtea prostii când abordai capitolul ăsta. Ai fost, în orice caz, mai onest decât urmaşii tăi de azi, şi asta trebuie întotdeauna să-ţi fie pus deoparte, ca un merit.

Anii au trecut şi viaţa m-a lăsat în urmă. Am văzut multe femei care m-au pus din nou pe jăratic, dar tocmai acelea nu m-au băgat niciodată în seamă, era ca şi cum, pentru ele, nici nu existam. Cum de s-a întâmplat aşa? Cred că am ajuns să înţeleg. O femeie care iubeşte are mersul, pielea, întreaga fiinţă învăluite într-un farmec anume, care pe mine mă prinde în mreje. Doar astfel de femei mi-au aprins mie focul dorinţei.

Dar, fiindcă ele erau deja îndrăgostite de alţi băr4 baţi, n-aveau cum să se uite la mine; eram şi eu, vorba aceea, doctor licenţiat, tânăr, cu un cabinet promiţător şi, în consecinţă, privit drept partidă excelentă, şi desigur că am fost obiectul multor insistenţe. Dar toate s-au dovedit doar nişte strădanii zadarnice.

Da, anii au trecut şi viaţa m-a lăsat în urmă. Îmi îndeplinesc misiunea. Oamenii vin la mine cu tot soiul de boli şi îi tratez cât pot eu

de bine. Unii se vindecă, alţii mor, cei mai mulţi îşi trag bolile după ei. Nu mă ocup cu leacuri miraculoase; dintre cei pe care nu i-am putut ajuta, au fost câte unii care mi-au întors spatele şi s-au dus la bătrâni înţelepţi sau la şarlatani notorii şi s-au făcut bine. Dar cred că lumea mă consideră un doctor conştiincios şi prudent. Curând voi deveni medicul de familie tipic, cel cu experienţă vastă şi privire liniştitoare, care inspiră încredere. Oamenii poate ar avea mai puţină încredere în mine dacă ar şti ce prost dorm.

Noapte a miezului de vară, noapte azurie, luminoasă, tu care odinioară erai atât de uşoară, de eterică şi de ameţitoare, de ce îmi umpli acum pieptul de spaimă?

28 iunie Plimbarea din seara asta m-a purtat pe lângă Grand Hotel; la o masă pe trotuar şedea Klas Recke, singur, cu un whisky. Am mai făcut câţiva paşi, după care m-am întors şi am luat loc la o masă din apropiere, ca să-l observ. El nu m-a văzut sau s-a făcut că nu mă vede. Sigur că tânăra doamnă i-a povestit de vizita la mine şi de fericitul rezultat – îmi închipui că pentru acesta din urmă e recunoscător, dar probabil că-l deranjează puţin să ştie că există un părtaş al tainei. Şedea nemişcat, cu ochii pierduţi spre Strommen1, fumând o ţigară de foi, foarte lungă şi subţire.

Trecu un vânzător de ziare; am cumpărat Aftonbladet2, ca să-l folosesc drept paravan, şi am început să-l urmăresc pe deasupra ziarului. Mi-a venit din nou în minte acelaşi gând ca atunci, cu ani în urmă, când l-am văzut prima oară: de ce s-a născut omul ăsta cu o faţă care ar fi trebuit să fie a mea? Aproximativ aşa aş arăta eu dacă aş putea să mă remodelez. Eu, care pe vremea aceea sufeream atât de amarnic că eram urât ca Necuratul. Acum mi-e totuna.

Aproape că n-am văzut un bărbat mai frumos. Ochi reci, gri-deschis, într-un cadru care îi face visători şi profunzi. Sprâncene absolut drepte şi orizontale, care se prelungesc mult, spre tâmple; o frunte albă ca marmura, păr bogat, brun.

Dar în jumătatea inferioară a feţei numai gura este impecabilă, în rest are unele mici ciudăţenii, un nas neregulat, tenul tuciuriu, ca ars, pe scurt, tot ce trebuie ca să-l salveze de o frumuseţe fără de cusur, care de cele mai multe ori e luată în zeflemea.

Cum arată bărbatul ăsta pe dinăuntru? Nu ştiu absolut nimic. Ştiu doar că se vorbeşte că are cap foarte bun pentru cariera sa, şi

parcă-mi aduc

1 Numele acelei părţi a Mării Baltice unde se află arhipelagul oraşului Stockholm. (N.t.) 2 Ziar ce apare în fiecare seară, din 1830. (N.t.)

aminte că l-am văzut mai des împreună cu superiorii lui de la ministerul unde lucrează decât în compania colegilor de-un leat cu el.

Mi-au trecut prin cap o sută de gânduri în timp ce-l priveam cum şedea cu ochii pierduţi în zare – paharul nu şi-l atingea şi ţigara începea să i se stingă. O sută de vise din trecut prindeau din nou viaţă şi imaginaţia îşi lua din nou avânt, în timp ce mă gândeam la viaţa lui şi o comparam cu a mea. De câte ori nu mi-am zis: să râvneşti e lucrul cel mai desfătător din lume şi singurul care poate da o fărâmă de strălucire mizerabilei noastre vieţi; dar s-ar părea că satisfacerea dorinţei nu contează prea mult, dacă e să judecăm după toţi consulii şi consulii generali care, în privinţa asta, nu se privează de nimic şi care, totuşi, nu mi-au trezit niciodată invidia. Dar când văd un bărbat ca cel de colo simt că mă roade o invidie amară pe dinăuntru. Problema care mie mi-a otrăvit tinereţea şi care mă apasă şi acum, ca adult, lui i s-a rezolvat de la sine. E drept că mai tuturor li s-a rezolvat, dar acel soi de soluţie a problemei nu mă face invidios, mă scârbeşte, pentru că, altminteri, mi s-ar fi rezolvat şi mie demult problema. Lui însă dragostea femeilor i-a revenit de la bun început ca un drept natural, niciodată n-a stat în cumpănă între foamete şi carne stricată. Nici nu cred că a apucat vreodată să reflecteze mai îndeaproape, n-a avut el timp să-şi stoarcă mintea până să-i picure otravă în cupa cu vin. E un fericit, şi pe el, da, îl invidiez.

M-am gândit şi la ea, la Helga Gregorius, şi m-au trecut fiorii când am văzut-o în lumina amurgului, cu ochii scăldaţi în fericire. Da, e o pereche potrivită, o selecţie naturală. Gregorius; pentru ce ar trage după ea numele ăsta şi pe bărbatul ăsta o viaţă întreagă? N-are niciun sens.

Începea să se întunece, cădea o lumină roşiatică pe faţada fumurie a palatului. Trecea lume pe trotuar; ascultam vocile, erau yankei slabi cu acel jargon neclar, negustori evrei scunzi şi rotofei cu vorbirea lor nazală, şi orăşeni de rând, în vocea cărora se auzea intonaţia mulţumită de sâmbătă seara. Unii mă salutau dând din cap, îi salutam şi eu, alţii îşi ridicau pălăria, mi-o ridicam şi eu. Câţiva

cunoscuţi se aşezară la o masă de lângă mine: Martin Birck, Markel şi un al treilea domn, pe care l-am întâlnit undeva, dar nu-i mai ştiu numele, poate nici nu l-am ştiut vreodată – e chel de tot şi când l-am întâlnit prima dată eram înăuntru, într-o casă, aşa că nu l-am recunoscut până nu şi-a scos pălăria.

Recke îl salută din cap pe Markel, pe care-l ştie, şi imediat după aceea se ridică să plece. Când trecu pe lângă masa mea, păru deodată că mă recunoaşte şi mă salută extrem de politicos, dar cu oarecare rezervă. La Uppsala1 ne tutuiam, dar a uitat.

Cei de lângă mine începură să vorbească despre el de îndată ce se îndepărtă suficient ca să nu poată auzi, şi am văzut cum domnul cu chelie s-a întors spre Markel şi i-a spus:

— A, vasăzică îl cunoşti pe Recke; se pare că-i un bărbat cu viitorul în faţă – se zice că e ambiţios?

1 Cu referire la Universitatea din Uppsala, cea mai veche universitate din Suedia (1477). (N.t.)

Markel: – Da, ambiţios… Dacă spun ambiţios, e doar pentru că ne leagă o mare prietenie, altfel ar fi mai corect să spunem că vrea să ajungă cât mai departe. Ambiţia e lucru rar. Noi ne-am obişnuit să spunem despre cineva că e ambiţios dacă vrea să devină consilier de stat. Consilier de stat, ce mare lucru? Venituri de mic angrosist, iar putere, abia cât să-şi mai promoveze rudele, dar mult prea puţină ca să-şi promoveze ideile, dacă are vreunele. Sigur că asta nu mă împiedică pe mine să-mi doresc, chiar foarte mult, să fiu consilier de stat, oricum e un post mai avantajos decât cel pe care-l am eu – dar asta nu-i ambiţie. E altceva. Uite, pe vremea când eram eu ambiţios, îmi făurisem un plan, chiar foarte frumos gândit, să cuceresc întreg globul şi să schimb lucrurile, în aşa fel încât totul să fie aşa cum ar trebui să fie; şi până la urmă, când ar fi devenit atât de bine încât ar fi început să fie cam plictisitor, mi-aş fi umplut buzunarele cu banii de care aş fi avut nevoie şi aş fi dispărut pe furiş, m-aş fi retras într-o metropolă, m-aş fi aşezat într-un colţ de cafenea cu un absint şi aş fi gustat bucuria de a vedea cum se duce totul de râpă, fără mine… îmi place totuşi de Klas Recke pentru că e frumos şi pentru că are un talent neobişnuit de a-şi face existenţa ceva mai acceptabilă şi mai plăcută în această vale a plângerii.

Ăsta-i Markel; aşa e el, de la cap la coadă. Se ocupă de politică la

un ziar mare şi scrie adesea articole exaltate, menite să fie luate în serios de cititori, şi uneori chiar merită să fie luate în serios. Cam neras şi zbârlit dimineţile, dar mereu elegant serile şi într-o bună dispoziţie care creşte odată cu aprinderea felinarelor. Lângă el şedea Birck, cu privirea absentă, îmbrăcat, pe căldura asta, cu o haină de ploaie; şi-o trase pe lângă el cu un gest de om înfrigurat.

Markel se întoarse spre mine şi mă întrebă dacă voiam să mă alătur unui grup de alcoolici înrăiţi. I-am mulţumit şi am spus că aveam să plec curând acasă. Asta şi intenţionam dar, de fapt, nu îmi era câtuşi de puţin dor de camerele mele goale, aşa că am mai rămas o bucată bună de timp, ascultând muzica de la Stromparterren1, care se auzea puternic şi clar, în liniştea de amurg a oraşului, şi am văzut cum palatul îşi oglindea, oarbe şi neclintite, rândurile de ferestre în apa mării – acum netedă şi lucioasă ca un lac de pădure. Şi m-am uitat la o steluţă albastră care tremura deasupra palatului Rosenbad.

Ascultam şi conversaţia de la masa de alături.

Vorbeau de femei şi de iubire, şi întrebarea era care e cea mai importantă condiţie ca să te simţi cu adevărat bine alături de o femeie.

Domnul chel spuse: Să aibă şaişpe ani, să fie slabă şi cu părul negru şi să aibă sânge fierbinte.

Markel, visător: Să fie trupeşă, durdulie.

Birck: Să-i placă de mine.

1 Parc amenajat în 1832 în apropiere de palatul regal şi Grand Hotel. Azi nu mai există. (n.t.)

2 iulie Ei nu, că începe să devină extrem de neplăcut. Azi iar m-am trezit cu doamna Gregorius în cabinet, pe la zece dimineaţa. Palidă, descompusă, mă fixa cu nişte ochi cât cepele.

— Ce aveţi? am întrebat eu imediat, ce s-a întâmplat? S-a întâmplat ceva?

Îmi răspunse cu voce joasă:

— Azi-noapte m-a luat cu forţa. Pur şi simplu, m-a siluit.

M-am aşezat pe scaunul de la birou, cred că degetele îmi căutau un toc şi o foaie de hârtie, ca şi cum aveam de gând să scriu o reţetă. Ea se aşeză într-un colţ al canapelei.

— Sărăcuţa, am zis eu aşa, ca pentru mine.

Nu găseam nimic altceva de spus.

Ea spuse:

— Soarta mea e să fiu călcată în picioare.

Am tăcut amândoi câteva clipe, după care începu să povestească. O trezise în mijlocul nopţii.

Nu putuse să adoarmă. A rugat-o, a implorat-o; a plâns. I-a spus că mântuirea lui era în joc şi că nu ştia ce păcate grele ar putea să comită dacă ea nu-i făcea voia. Era de datoria ei, datoria era mai presus decât sănătatea. Dumnezeu avea s-o ajute, Dumnezeu avea s-o facă sănătoasă oricum.

Rămăsesem mut de uimire.

— Atunci e un făţarnic? am întrebat eu.

— Nu ştiu. Nu, nu cred. Dar s-a învăţat să-l folosească pe Dumnezeu la orice, cum îi convine lui. Aşa fac ei mereu, cunosc foarte mulţi preoţi.

Îi urăsc. Dar nu e făţarnic, dimpotrivă, a considerat întotdeauna lucrul ăsta ca pe ceva de la sine înţeles, că religia lui e cea adevărată şi e de părere că aceia care o resping sunt neapărat nişte trădători, nişte oameni răi, care mint anume ca să-i ducă pe alţii la pierzanie.

Vorbea calm, doar cu un uşor tremur în voce şi, într-un fel, tot ce spunea mă surprindea; nu-mi închipuisem că această tânără era o fiinţă care gândeşte, că era în stare să judece un bărbat ca acela despre care vorbea cu atâta claritate şi parcă de la distanţă, deşi ceea ce simţea faţă de el era, fără îndoială, ură de moarte şi profund dezgust. Percepeam ura şi dezgustul în vocea ei tremurată şi în toate vorbele ei, şi simţeam cum mă molipsea şi pe mine de-a lungul întregii povestiri: a vrut să se ridice din pat, să se îmbrace, să plece din casă, să cutreiere străzile toată noaptea până în zori; dar el a împiedicat-o, e puternic, nu i-a dat drumul…

Am simţit că mă înfierbânt, îmi zvâcneau tâmplele. Am auzit în sinea mea o voce şi mi s-a făcut aproape teamă că gândeam cu voce tare, o voce care-mi şoptea printre dinţi: Bagă de seamă, preotule! Eu i-am promis acestei tinere, acestei flori de femeie cu păr blond, de mătase, că am 38 s-o apăr de tine. Bagă de seamă, viaţa ta e în mâinile mele, dacă vreau, pot să-ţi aduc mântuirea mai devreme decât ţi-o doreşti tu. Bagă de seamă, preotule, nu mă cunoşti, conştiinţa mea nu seamănă câtuşi de puţin cu a ta, eu sunt propriul meu judecător, sunt un soi de om despre care tu nici nu bănuieşti că există!

Oare ea chiar stătea şi-mi asculta gândurile tainice? M-a trecut

un scurt fior când am auzit-o deodată că spune:

— Aş putea să-l omor pe omul ăsta.

— Scumpă doamnă Gregorius, am răspuns cu un zâmbet, acesta e, desigur, un fel de a vorbi, dar nici ca atare nu se cade să-l folosim.

Fusesem cât pe-aci să spun: cel mai puţin ca atare.

— Dar, am continuat eu imediat, ca să schimbăm subiectul, spuneţi-mi, cum se face, de fapt, că v-aţi căsătorit cu pastorul Gregorius? Au fost presiuni din partea părinţilor sau poate o pasiune în timpul pregătirilor pentru confirmare?

Se cutremură toată, cuprinsă parcă de frisoane.

— Nu, nimic de genul ăsta, spuse. Lucrurile s-au petrecut atât de straniu, nimic din cele ce se pot ghici sau pricepe de la sine. Se înţelege că n-am fost niciodată îndrăgostită de el, niciun pic. N-a fost nici măcar acea atracţie pe care o pot simţi fetele faţă de preotul care le îndrumă în vederea confirmării – absolut nimic. Dar am să mă străduiesc să vă spun şi să vă explic totul.

Se trase şi mai mult în colţul sofalei, stătea acolo ghemuită ca o fetişcană. Privirea îi era pierdută dincolo de mine când începu să vorbească.

— Am fost fericită în copilărie şi în prima tinereţe. Când mă gândesc la anii aceia, mi se pare că a fost o poveste. Toată lumea mă plăcea, mie mi-era dragă toată lumea şi aveam gânduri bune despre toţi. A venit apoi vârsta aceea, ştiţi care.

Dar la început nu s-a petrecut nicio schimbare, eram la fel de fericită, şi mai fericită chiar decât înainte – până când am intrat în al douăzecilea an. O tânără are şi ea senzualitatea ei, înţelegeţi dumneavoastră prea bine, dar în primii ani ai tinereţii senzualitatea o face doar fericită. Cel puţin aşa s-au petrecut lucrurile cu mine. Sângele îmi cânta în urechi, cântam şi eu – cântam mereu, când făceam treabă prin casă, fredonam mergând pe stradă… Şi eram permanent îndrăgostită. Fusesem crescută într-un cămin foarte religios şi cu toate acestea nu-mi imaginam că sărutul ar fi un păcat atât de îngrozitor de grav.

Când eram îndrăgostită de câte un tânăr şi mă săruta, mă lăsam sărutată. Ştiam eu că mai era şi altceva, ceva de care trebuia să mă păzesc şi care era un păcat îngrozitor, dar acel ceva era pentru mine atât de neclar şi de îndepărtat, că nici nu mă ispitea. Nu, absolut deloc;

nici nu pricepeam că ar putea ispiti pe cineva, credeam că e un lucru căruia trebuie să i te supui când eşti măritată şi vrei să faci copii, nicidecum ceva care putea să aibă vreo importanţă în sine. Dar la douăzeci de ani m-am îndrăgostit foarte tare de un bărbat. Arăta bine, era bun şi delicat – cel puţin aşa îl vedeam eu atunci, şi la fel îl văd şi azi, când mă gândesc la el. Da, aşa trebuie să fie – mai târziu s-a însurat cu o prietenă de-a mea din copilărie şi a făcut-o foarte fericită. Era vară când ne-am cunoscut, la ţară. Ne-am sărutat. Într-o zi m-a dus departe, în pădure. Acolo, a încercat să mă ademenească şi era cât pe-aci să reuşească. Vai, de-ar fi reuşit, de n-aş fi luat-o la fugă – totul ar fi putut să fie atât de diferit de ce este acum! Poate m-aş fi măritat cu el – cel puţin, niciodată nu m-aş fi măritat cu cel care-mi este soţ acum. Poate că aş fi avut copilaşi şi un cămin, un cămin adevărat; atunci, niciodată n-aş fi fost nevoită să devin o soţie necredincioasă. Dar am fost nebună de ruşine şi de spaimă, m-am smuls din braţele lui şi am luat-o la sănătoasa, de parcă-mi era viaţa în joc.

A urmat o perioadă oribilă. N-am mai vrut să-l văd, nu îndrăzneam să-l văd. Îmi trimitea flori, scrisoare după scrisoare şi mă ruga să-l iert.

Dar eu credeam că e un ticălos; la scrisori nu răspundeam şi florile le aruncam pe geam. Însă mă gândeam la el fără încetare. Iar acum nu mă gândeam numai la sărutur; acum ştiam ce-i ispita.

Simţeam ca şi cum s-ar fi petrecut cu mine o schimbare, deşi nimic nu se petrecuse. Îmi închipuiam că se vedea pe mine. Nimeni nu-şi poate imagina cât am suferit. Toamna, când ne-am reîntors la oraş, am ieşit să mă plimb singură într-o după-amiază, în amurg. Vântul şuiera pe la colţuri şi, din când în când, picura ploaia. Am intrat pe strada unde ştiam că stă el, am trecut pe lângă casa lui şi m-am oprit. Am văzut că fereastra lui era luminată, i-am văzut capul în lumina lămpii, aplecat peste o carte. Mă atrăgea ca un magnet, mi-ar fi plăcut atât de mult să fiu sus, în cameră cu el. Am intrat pe poarta casei pe furiş, am urcat până la jumătatea scării – şi acolo, m-am întors.

Dacă mi-ar fi scris în zilele acelea, i-aş fi răspuns. Dar se plictisise să-mi tot scrie fără să primească răspuns, şi pe urmă nu ne-am mai întâlnit deloc – ani şi ani de zile, şi apoi, totul era, firește, atât de diferit.

V-am spus deja, am primit o creştere foarte pioasă. Din

momentul acela m-am cufundat din ce în ce mai mult în religie, am devenit elevă-infirmieră, dar am fost nevoită să mă retrag, fiindcă sănătatea mi se şubrezise; aşa că stăteam iar acasă, mă îndeletniceam cu treburile gospodăriei ca şi înainte, plăsmuiam visuri şi doruri şi mă rugam Domnului să mă elibereze de toate visurile şi de toate dorurile. Simţeam că situaţia era atât de insuportabilă, încât trebuia să intervină o schimbare. Şi într-o bună zi aflu de la tata că părintele Gregorius m-a cerut în căsătorie. Am fost pur şi simplu uluită. Niciodată nu se apropiase de mine într-un fel care să-mi poată da de bănuit aşa ceva. Era de mult prieten al casei, mama îl admira, şi lui tata îi era puţin frică de el, aşa cred eu. M-am dus în camera mea şi m-am pus pe plâns. Avea mereu câte ceva care mi se părea respingător, şi cred că tocmai lucrul ăsta a făcut ca în cele din urmă să mă hotărăsc şi să spun da. N-am simţit nicio presiune din partea nimănui, nimeni n-a trebuit să mă convingă.

Aveam credinţa că asta era voinţa lui Dumnezeu.

Doar fusesem învăţată să cred că voinţa lui Dumnezeu reprezintă ceea ce se opune în cel mai înalt grad propriei noastre voinţe. Chiar cu o noapte în urmă, rămăsesem trează şi mă rugasem Domnului să mă elibereze, să-mi dea linişte şi pace.

Şi atunci, am crezut că-mi ascultase rugăciunile – în felul său. Mi se părea că vedeam voinţa lui Dumnezeu lucindu-mi cât se poate de clar în faţa ochilor. Credeam că alături de acel om dorul mi se va stinge, chemarea trupului va dispărea, credeam că aşa plănuise Dumnezeu să aranjeze lucrurile pentru mine. Că era un om bun şi onorabil, de asta nu mă îndoiam, din moment ce era preot.

A fost altfel. N-a putut deloc să-mi omoare visurile, a putut doar să mi le întineze. Mi-a omorât, în schimb, credinţa. E singurul lucru pentru care pot să-i mulţumesc, fiindcă nu-i duc dorul.

Când mă gândesc la ea acum, îmi pare doar stranie. Lucrurile după care tânjeam, gândurile suave, toate erau păcate. îmbrăţişarea unui bărbat, dacă visai la ea, dacă ţi-o doreai era un păcat; dar dacă ţi-era urâtă, respingătoare, dacă simţeai că e o capcană, un chin, o scârboşenie – atunci păcat era să nu o doreşti! Spuneţi, domnule doctor, nu e straniu?

Se înfierbântase de tot ce povestise. Am dat afirmativ din cap, privind-o pe deasupra ochelarilor:

— Sigur, e straniu.

— Sau, spuneţi-mi, vi se pare că iubirea mea de acum e un păcat? Ea nu e doar fericire, poate că e mai mult spaimă, dar credeţi că e un păcat?

Pentru că, dacă e păcat, tot ce mă priveşte e păcat, deoarece nu găsesc nimic la mine care să fie mai bun şi mai valoros decât iubirea asta. Dar poate vă miră că stau şi vorbesc cu dumneavoastră despre aceste lucruri. Doar am eu cu cine să vorbesc. Dar când ne întâlnim, timpul e atât de scurt, şi el vorbeşte aşa de puţin cu mine – dintr-odată se îmbujora –, vorbeşte aşa de puţin cu mine despre lucrurile la care eu mă gândesc cel mai mult.

Ascultam calm, tăcut, cu capul sprijinit în palmă şi o priveam printre pleoapele pe jumătate închise cum stătea în colţul canapelei mele, cu obrajii îmbujoraţi, sub podoaba de păr auriu. Fecioara cu obraz de catifea. Şi mă gândeam: de-aş fi eu cel pentru care ar simţi că timpul nu-i ajunge să vorbească. Atunci când începe iar să vorbească – aşa mă gândeam –, am să mă duc la ea şi am să-i închid gura cu un sărut. Dar acum tăcea.

Uşa spre sala de aşteptare era întredeschisă şi auzeam pe coridor paşii femeii mele de serviciu.

Am spart tăcerea:

— Dar spuneţi-mi, doamnă Gregorius, nu v-aţi gândit niciodată la divorţ? Că doar nu sunteţi legată din motive economice de soţul dumneavoastră – tatăl dumneavoastră a lăsat avere, sunteţi unicul copil, iar mama dumneavoastră o duce foarte bine, nu-i aşa?

— Vai, domnule doctor, nu-l cunoaşteţi. Divorţ – un preot! Niciodată n-ar accepta să discute aşa ceva, niciodată, orice-aş face, indiferent ce s-ar întâmpla. Mai degrabă m-ar ierta de şapte şi şaptezeci de ori şi m-ar aduce „pe drumul cel bun" sau mai ştiu eu ce… Ar fi în stare să 44 se roage în biserică pentru mine. Nu, soarta mea e să fiu călcată în picioare.

M-am ridicat de pe scaun:

— Doamnă Gregorius, şi cum doriţi să procedez eu acum? Nu mai văd nicio cale.

Clătină descumpănită din cap.

— Nu ştiu. Nu mai ştiu nimic. Dar cred că o să vină azi pe la dumneavoastră pentru inimă; aşa zicea ieri. N-aţi putea să-i mai

spuneţi o dată ceva? Bineînţeles, fără să-i daţi de bănuit că am trecut pe aici şi că am vorbit cu dumneavoastră despre lucrul ăsta.

— Da… să vedem.

Plecă.

După ce se duse, am început să răsfoiesc o revistă de specialitate ca să-mi abată gândurile.

Dar degeaba. O vedeam tot timpul cu ochii minţii, o vedeam ghemuită în colţul canapelei povestind despre soartă, despre cum nimerise atât de prost în viaţă. A cui era vina? Abărbatului care voise s-o ispitească în pădure într-o zi de vară?

Dar, vai, nu e misiunea bărbatului faţă de femeie aceea de a o ispiti, indiferent că sunt în pădure sau în patul nupţial, şi pe urmă de a o ajuta, de a-i fi sprijin în totul, în tot ce decurge din ispită? Atunci, a cui era vina? A preotului? Dar el doar a dorit-o, aşa cum miriade de bărbaţi au dorit miriade de femei şi, pe deasupra, a dorit-o cu gând bun, după cum se exprimă ei în limbajul lor ciudat, şi ea a consimţit, fără să ştie sau să înţeleagă, doar din disperare şi sub înrâurirea confuziei de idei în care crescuse. Ea nu era trează când s-a măritat cu omul ăsta, a făcut-o în somn.

Când visezi, se petrec adesea cele mai stranii lucruri, şi în vis ţi se par cât se poate de normale şi obişnuite. Dar după ce te trezeşti şi îţi aminteşti ce-ai visat, eşti uimit şi poţi ori să te topeşti de râs, ori să te treacă toţi fiorii. Ei, acum s-a trezit! Iar părinţii, care trebuie să fi ştiut totuşi ce înseamnă o căsătorie şi care nu numai că şi-au dat şi ei consimţământul, dar poate au fost chiar încântaţi şi măguliţi, or fi fost oare treji? Şi preotul: n-a simţit câtuşi de puţin că ceea ce făcea era contrar naturii, o grosolană indecenţă?

Niciodată n-am avut mai puternic senzaţia că morala este ca un carusel care se tot învârte. De fapt, am ştiut eu asta şi înainte, dar îmi imaginasem mereu că o rotaţie durează secole sau epoci – însă acum mi se părea că e vorba de minute şi secunde. Mi-a licărit o lumină în faţa ochilor şi, ca singur fir conducător în valvârtejul ăsta, mi-am auzit încă o dată vocea interioară, vocea care şoptea printre dinţi: bagă de seamă, preotule!

Aşa a fost. A venit la ora de consultaţii. Când am deschis uşa şi l-am văzut afară, în sala de aşteptare, m-a cuprins o veselie subită şi secretă.

Mai era doar un pacient înaintea lui, o doamnă în vârstă care voia să-i reînnoiesc o rețetă – apoi veni rândul lui. Își întinse pulpanele hainei și se așeză, încet și simandicos, în același colț de canapea unde șezuse ghemuită soția lui cu câteva ore înainte.

A început bineînțeles cu o grămadă de fleacuri, ca de obicei. M-a întreținut cu chestiunea împăr4 tășaniei. De inimă n-a pomenit decât în treacăt, într-o propoziție subordonată, și mi-a făcut impresia că, în fond, venise să-mi audă părerea de medic în legătură cu sfânta împărtășanie, ca pericol pentru sănătate, chestiune care, în prezent, e dezbătută în toate ziarele, în alternanță cu monstrul din Loch Ness. Eu n-am urmărit discuția asta. E drept că s-a mai întâmplat să văd câte un articol despre acest subiect și să-l citesc pe jumătate, dar nu eram nici pe departe inițiat, așa că pastorul a trebuit să-mi dea amănunte despre stadiul la care se ajunsese. Ce trebuie făcut pentru a preveni contaminarea în momentul împărtășaniei? Asta era întrebarea. Preotului i se părea regretabil că fusese ridicată problema; dar, odată ridicată, trebuia rezolvată. Existau mai multe soluții. Poate că cea mai simplă era ca fiecare biserică să-și facă rost de un număr de potire mici, pe care țârcovnicul să le cureţe în sacristie, după fiecare întrebuințare – dar ar fi fost costisitor, și poate chiar imposibil ca parohiile sărace, de la țară, să cumpere un număr îndestulător de potire de argint.

Am făcut remarca, în treacăt, că în zilele noastre, când interesul pentru religie e în continuă creștere, și când se achiziționează o mulțime de cupe de argint pentru fiecare concurs de biciclete, n-ar trebui să fie imposibil să se facă rost de cupe identice și în scop religios. Și pe urmă, nu-mi aminteam că în ordinea euharistiei s-ar spune un singur cuvânt despre argint, dar gândul ăsta l-am păstrat pentru mine. Se mai cântărise și posibilitatea, continuă preotul, ca fiecare enoriaș să vină la împărtășanie cu potirul personal. Dar cum ar arăta dacă bogatul ar veni cu un pocal din argint lucrat artistic, iar săracul, mai știi, cu un pahar de rachiu?

După mine, ar arăta chiar foarte pitoresc, dar am tăcut din gură și l-am lăsat să continue. Unul din preoții moderni, cu vederi largi, venise cu propunerea să se ia sângele Mântuitorului în capacele. M-am întrebat mai întâi dacă auzisem bine; în capacele, ca uleiul de ricin? Da, pe scurt, în capacele. Și, în fine, un preot de la Curte crease un potir cu

totul şi cu totul nou, obţinuse brevet de invenţie şi înfiinţase o societate pe acţiuni – părintele mi-l descrise pe larg, părea că fusese creat pornindu-se cam de la aceeaşi idee ca pentru sticlele şi paharele scamatorilor profesionişti. Acum, pastorul Gregorius este de felul lui ortodox, nu s-ar abate câtuşi de puţin de la tradiţie, aşa încât lui noutăţile astea îi păreau foarte îngrijorătoare, dar microbii erau şi ei îngrijorători, şi atunci, ce era de făcut?

Microbii… mi s-a aprins un beculeţ când l-am auzit pronunţând cuvântul ăsta. I-am recunoscut clar intonaţia, mi-am adus aminte că-mi mai vorbise el odată de microbi şi am priceput instantaneu că suferea de boala care se numeşte fobia microbilor. E limpede că în ochii lui microbii se află, într-un fel misterios, în afara religiei şi a rânduielii obişnuite a universului. Şi asta pentru că ei sunt de dată atât de recentă. Religia lui e veche, are aproape o mie nouă sute de ani, iar rânduiala obişnuită a universului datează cel puţin de la începutul secolului, de la fi4 lozofia germană şi căderea lui Napoleon. Dar microbii au dat peste el la bătrâneţe, l-au luat absolut prin surprindere. În mintea lui, microbii şi-au început activitatea dăunătoare abia acum, în zilele noastre, şi nu-i trecuse niciodată prin minte că probabil erau microbi cu duiumul şi în cana aceea simplă de pământ care făcuse ocolul mesei la cina de rămas-bun din Ghetsimani.

Cu niciun chip nu poţi şti dacă-i oaie sau vulpoi.

M-am întors cu spatele la el şi l-am lăsat să vorbească în timp ce puneam puţină ordine în dulapul cu instrumente. L-am rugat aşa, într-o doară, să-şi dea jos haina şi vesta, iar cu privire la chestiunea împărtăşaniei mi-am exprimat preferinţa pentru metoda cu căpăcelele.

— Recunosc, am spus, că la început mi s-a părut şi mie ideea asta cam respingătoare, deşi nu mă pot lăuda cu cine ştie ce religiozitate înfocată. Dar dacă mă gândesc mai bine, îmi dispar toate rezervele. La împărtăşanie, lucrul esenţial nu e nici pâinea, nici vinul, şi nici măcar argintăria bisericii, esenţială e credinţa; şi, bineînţeles, adevărata credinţă nu trebuie să se lase influenţată de considerente superficiale ca pocalele de argint sau căpăcelele de gelatină…

În timp ce rosteam ultimele cuvinte, i-am pus stetoscopul pe piept, l-am rugat să se oprească puţin din vorbă şi am ascultat. N-am auzit nimic extraordinar, doar acea uşoară neregularitate a bătăilor inimii, atât de obişnuită la bărbatul mai în vârstă care s-a deprins să

mănânce seara ceva mai mult decât îi trebuie, după care se tolăneşte pe canapea şi închide ochii. Într-o bună zi s-ar putea pomeni cu un atac de cord, nu se ştie niciodată, dar nu e o regulă, nici măcar o probabilitate deosebit de ameninţătoare.

De data asta însă eram hotărât să dau lovitura cu această consultaţie. I-am ascultat inima mult mai îndelung, am dat la o parte stetoscopul, i-am ciocănit pieptul şi am ascultat iar.

Observam cât de tare îl chinuia să se supună, mut şi pasiv, acestui examen – el, obişnuit să vorbească tot timpul, în biserică, în societate, acasă; avea fără discuţie înclinaţie de orator şi probabil că tocmai acest mic talent îl împinsese spre meseria pe care o are. Consultaţia îl speria puţin, şi cred că ar fi vrut să-şi continue discursul despre bacilii împărtăşaniei, după care să se uite subit la ceas şi s-o şteargă pe uşă. Dar acum îl prinsesem acolo, în colţul canapelei, şi nu-i mai dădeam drumul. Ascultam şi tăceam. Cu cât prelungeam treaba, cu atât mai agitată îi era inima.

— E grav? m-a întrebat în cele din urmă.

Nu i-am răspuns imediat. Am făcut câţiva paşi de colo-colo prin cabinet. Îmi dospea un plan în minte, un plan foarte simplu, de fapt; dar nefiind obişnuit să urzesc intrigi, şovăiam. Mai şovăiam şi pentru că planul se baza pe prostia şi ignoranţa lui – dar să fi fost el cu adevărat suficient de prost ca să îndrăznesc? Sau era un plan prea grosolan şi putea să mă miroasă?

M-am oprit din mers şi, preţ de câteva secunde, mi-am aţintit asupra lui cea mai pătrunzătoare privire de doctor cu putinţă. Faţa lividă, grăsulie şi flască era brăzdată de cute de evla4 vie temătoare, dar nu i-am putut capta privirea, ochelarii îi reflectau numai fereastra, perdelele şi ficusul. M-am hotărât să cutez. Fie el oaie sau vulpoi-mi-am zis – chiar şi vulpoiul e mult mai bleg decât omul. Sigur că nu riscam nimic dacă făceam puţin pe şarlatanul – îi plăceau fasoanele de şarlatan, se vedea clar asta; mersul meu îngândurat prin cameră, tăcerea îndelungată la întrebarea pe care mi-o pusese, îl impresionaseră deja, îl înmuiaseră.

— Curios, am mormăit eu în cele din urmă, ca pentru mine însumi.

Şi m-am apropiat iarăşi de el cu stetoscopul.

— Iertaţi-mă, vă rog, dar mai trebuie să ascult câteva clipe, ca să

fiu sigur că nu mă înşel.

Eh, am spus după aceea, dacă e să judec după ce aud astăzi, inima nu prea vă e în stare bună. Dar nu cred că situaţia e la fel de proastă în fiecare zi. Cred că există nişte motive speciale pentru care inima se comportă în felul ăsta azi!

Încercă să-şi transforme grabnic faţa într-un semn de întrebare, dar nu-i prea reuşi. Conştiinţa lui încărcată pricepuse şi eu am observat asta imediat. Îşi pregăti gura ca să înceapă să vorbească, să întrebe poate ce voiam să spun, dar nu putu decât să tuşească. Firește, el ar fi preferat să scape de explicaţii amănunţite – însă eu nu.

— Haideţi să vorbim cinstit, domnule pastor Gregorius, am început eu.

Tresări de groază la introducerea asta.

Desigur că n-aţi uitat de convorbirea pe care am avut-o acum câteva săptămâni în legătură cu starea sănătăţii soţiei dumneavoastră. Nu vreau să fiu indiscret şi să vă întreb dacă v-aţi conformat înţelegerii noastre de atunci. Vreau doar să spun că, dacă aş fi ştiut în ce stare vă este inima, m-aş fi folosit de argumente şi mai puternice în favoarea sfatului pe care mi-am permis să vi-l dau. În ceea ce o priveşte pe soţia dumneavoastră, e vorba de sănătatea dânsei pentru o perioadă mai mult sau mai puţin îndelungată, dar în cazul dumneavoastră poate fi în joc viaţa.

Arăta groaznic în timp ce-i vorbeam – îi apăruse un fel de culoare pe faţă, dar nu roşie, doar verde-violacee. Era atât de îngrozitor de urât, încât a trebuit să mă întorc cu spatele la el, ca să nu-l mai văd. M-am dus la geamul deschis ca să inspir puţin aer curat, dar aerul era aproape mai apăsător afară decât înăuntru.

Am continuat:

— Prescripţia mea e simplă: dormitoare separate. N-am uitat că nu vă place, dar asta e, altă soluţie nu există. Pentru că nu numai satisfacţia extremă reprezintă un mare pericol; este de asemenea foarte important să se evite tot ce poate suscita şi stimula dorinţa. Da, da, ştiu eu ce vreţi să spuneţi; că sunteţi un om bătrân şi pe deasupra preot; dar eu sunt medic, nu? Aşa că am şi eu dreptul să vorbesc deschis cu pacientul. Şi nu cred că e o lipsă de delicateţe dacă vă spun că a fi permanent în apropierea unei femei tinere, noaptea, are fără îndoială acelaşi efect asupra unui preot ca şi asupra oricărui alt bărbat.

Am studiat la Uppsala, am cunoscut mulţi teologi acolo, şi nu prea mi-a făcut impresia că studiile de teologie se îngrijeau mai mult decât celelalte să asigure trupurile tinerilor contra acestui gen de flăcări incendiare. Cât despre vârstă – câţi ani aveţi dumneavoastră? Cincizeci şi şapte; eh, e o vârstă critică. La vârsta asta, dorinţa e cam aceeaşi ca înainte – dar satisfacerea ei costă. Sigur, există multe feluri de a privi viaţa, şi multe feluri de a o preţui; dacă aş vorbi cu un chefliu inveterat, sigur că m-aş putea aştepta la o ripostă care, din punctul lui de vedere, e perfect logică: nu-mi pasă, n-are niciun rost să mă privez de la ceea ce are viaţa mai preţios numai ca să rămân în viaţă. Ştiu însă prea bine că un astfel de raţionament e cât se poate de departe de concepţiile dumneavoastră despre viaţă. Datoria mea de medic este, în cazul acesta, să informez şi să previn – asta e tot ce pot să fac şi sunt convins că acum, când ştiţi că situaţia e gravă, nici nu trebuie să fac mai mult. Mi-e greu să-mi imaginez că ar fi pe gustul dumneavoastră să cădeţi lat, hodoronc-tronc, şi să aveţi parte de acelaşi sfârşit ca răposatul rege Frederik I, sau, mai recent, ca domnul Felix Faure1…

Căutam să nu mă uit la el în timp ce vorbeam.

Dar când am terminat, am văzut că-şi acoperise ochii cu mâna, că buzele i se mişcau, şi mai curând am ghicit decât am auzit: Tatăl nostru, carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău…

Nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăveşte de cel rău…

M-am aşezat la birou să-i prescriu puţină digitalină. I-am înmânat reţeta spunând:

1 Felix Faure (1841-1899), politician francez şi preşedinte (1895 – 1899). (n.t.)

— Şi să ştiţi că nu vă face bine nici să rămâneţi toată vara în oraş, pe căldura asta. Un sejur de vreo şase săptămâni la băi v-ar prinde foarte bine; la Porta sau Ronneby1. Dar trebuie, bineînţeles, să mergeţi singur.

5 iulie Duminică de vară. Praf şi zăduf peste tot, şi numai sărăcimea e în mişcare. Iar sărăcimea este, din păcate, foarte antipatică.

Pe la orele patru, m-am instalat pe un vaporaş cu aburi ca să merg la Djurgârdsbrunn2 pentru cină. Jupâneasa mea era invitată la o înmormântare, după care aveau să ia cafeaua la iarbă verde. Mortul nu-i era nici rudă apropiată, nici prieten, dar o înmormântare e mereu

motiv de distracţie pentru o femeie de rangul ei, aşa că nu m-a lăsat inima să nu-i dau liber. Acasă, aşadar, nu aveam de mâncare. De fapt mă invitaseră la masă şi nişte cunoştinţe, care aveau o vilă în arhipelag3; dar n-aveam niciun chef să merg acolo. Nu prea am predilecţie nici pentru cunoştinţe, nici pentru vile şi nici pentru arhipelag. În special pentru arhipelag. Un peisaj mărunţit, ca o tocană. Insuliţe, ochiuri de apă, dâmburi şi pomi pitici. O privelişte spălăcită şi sărăcăcioasă, culori reci, mai ales gri şi albastru, dar în acelaşi timp nu destul de sărăcăcioasă ca să aibă măreţia pustietăţii.

1 Cunoscute staţiuni termale în Suedia. (N.t.)

2 în trecut, han elegant aflat în partea de est a Stockholmului. (N.t.)

3 Arhipelagul Stockholmului cuprinde 24.000 de insule şi insuliţe şi se întinde pe o suprafaţă de 1.000 de kilometri pătraţi în apele Mării Baltice. (N.t.)

Când îi aud pe oameni ridicând în slăvi frumoasa natură a arhipelagului, cred că au cu totul alte lucruri în cap şi, dacă cercetez mai îndeaproape, bănuielile mele se adeveresc întotdeauna. Unii se referă la aerul proaspăt şi la locurile plăcute de scăldat, unii la bărcile lor cu pânze, alţii la bibani şi, după ei, toate intră la rubrica: natură frumoasă. Vorbeam mai deunăzi cu o tânără îndrăgostită de arhipelag, dar din conversaţie a reieşit că, de fapt, ea se gândea la apusurile de soare şi poate la vreun tânăr student. Uita că soarele apune peste tot şi că studentul e deplasabil. Nu cred că sunt insensibil la frumuseţile naturii, dar mie îmi trebuie să merg mai departe, spre Vättern1 sau Skåne2, sau la mare. Şi am rar timp pentru aşa ceva, iar pe o rază de treizeci sau patruzeci de kilometri în afara Stockholmului n-am dat niciodată de o privelişte care să se poată compara cu Stockholmul în sine – cu Djurgården şi Haga3 şi cheiul mării din faţa Hotelului Grand. De aceea şi rămân eu mai tot timpul în oraş, fie vară, fie iarnă. Şi asta cu atât mai mult cu cât simt nevoia permanentă, ca un singuratic ce sunt, să văd lume în jurul meu; oameni străini – lucru demn de reţinut – pe care nu-i cunosc şi cu care nu trebuie să stau de vorbă.

1 Lac în regiunea de mijloc a Suediei, al cincilea ca mărime din Europa (1 912 km^2). (n.t.)

2 Scania – regiunea cea mai de sud a Suediei, unde se află şi oraşul Malmö. (n.t.)

3 Reşedinţă regală la nord de Stockholm, în mijlocul unui imens parc, deschis publicului în secolul al XIX-lea. (n.t.)

Am ajuns, aşadar, la Djurgârdsbrunn şi mi s-a dat o masă lângă glasvand în pavilionul cu tavan scund. Chelnerul se grăbi să-mi aducă meniul şi întinse cu discreţie un şervet peste sosul de friptură de viţel şi muştarul Batty – urme lăsate de mesenii dinaintea mea, iar când, în clipa următoare, îmi întinse lista, îi şi scăpă, scurt şi rapid, întrebarea: Chablis? dovedindu-mi că mintea lui cuprindea un fond de cunoştinţe şi detalii la fel de incomensurabil ca al multor profesori universitari. Eu nu frecventez cu regularitate restaurantele, dar, e drept, când se mai întâmplă să iau cina în oraş, aproape niciodată nu beau alt vin decât Chablis. Era vechi în meserie şi îşi ştia pe de rost clienţii după preferinţe. Înflăcărarea primei tinereţi şi-o potolise cu echilibristica tăvilor de punch la Bems, după care, când s-a mai copt, a primit sarcini mai complexe, ca şef de sală la Rydberg şi Hamburger bors1, şi cine ştie prin ce capriciu nefavorabil al sorţii ajunsese acum, cu părul rărit şi fracul mai unsuros, să-şi exercite chemarea într-un local oarecum mai simplu. Trecerea anilor îi dăduse aerul că se simţea ca la el acasă oriunde mirosea a mâncare şi se desfundau sticle. M-am bucurat văzându-l şi am schimbat o privire complice.

Mi-am plimbat ochii peste lumea din jur. La masa de lângă mine era tânărul simpatic de la care-mi cumpăr eu trabucurile; se ghiftuia împreună cu prietena lui, ajutoare într-un magazin, o fetişcană chipeşă cu ochi jucăuşi, de şobolan.

1 Bems, Rydberg (Hotel), Hamburger bors – restaurante selecte din Stockholmul secolului al XIX-lea. (n.t.)

Mai încolo şedea un actor, cu soţia şi copilul, şi se ştergea la gură cu impecabilă demnitate popească. Departe, singur într-un colţ, un bătrân excentric, pe care-l ştiu de pe străzi şi din cafenele, unde-l tot văd de vreo douăzeci de ani încoace, şi care îşi împărţea cina cu câinele său, bătrân şi el şi cu părul la fel de cenuşiu.

Mi se adusese Chablis-ul şi priveam cu delectare jocul razelor de soare în băutura străvezie din pahar, când am auzit, chiar lângă mine, o voce de femeie pe care mi s-a părut că o recunosc.

Mi-am ridicat privirea. Era o familie care tocmai intrase, un domn, o doamnă şi un băieţel de vreo patru, cinci ani, o frumuseţe de copil, dar ridicol şi prosteşte împopoţonat cu hăinuţă de catifea şi guler

de dantelă. De vorbit, numai doamna vorbea, şi vocea mi se părea cunoscută: să stăm acolo – nu, nu acolo – e prea soare – nu, acolo n-avem nicio privelişte – unde-i şeful de sală?

Deodată, am recunoscut-o. Era aceeaşi tânără care odată, demult, mi se zvârcolise de plâns pe podeaua din cabinet, rugându-mă s-o ajut – s-o eliberez de copilul pe care-l aştepta. Aşadar, se măritase cu băiatul de prăvălie pe care şi-l dorea atât de tare, făcuse copilul – cam pripit, dar asta nu mai contează azi – şi îl aveam deci în faţa ochilor pe corpus delicti, în haină de catifea şi guler dantelat. Ei, domniţă, ce mai ai de spus?

N-am avut eu dreptate? Scandalul a trecut, dar băieţelul v-a rămas, şi vă bucuraţi de el…

Şi totuşi mă întreb dacă e într-adevăr copilul acela. Nu, nu se poate. Puştiul are patru, cel mult cinci ani, şi povestea s-a întâmplat cu cel puţin şapte sau opt ani în urmă: de abia îmi deschisesem cabinetul. Ce s-o fi întâmplat cu primul copil? Vreun accident, poate. Ei, nu mai are importanţă, fiindcă se pare că paguba a fost dreasă.

Pot să spun însă că nu-mi prea place perechea asta. Soţia e încă tânără şi foarte frumoasă, dar s-a cam rotunjit şi tenul îi e exagerat de îmbujorat. Bănuiesc că-şi petrece dimineţile în cafenele, unde se tratează cu prăjituri şi bere neagră şi cleveteşte împreună cu prietenele. Iar soţul e un Don Juan de ultimă speţă. Dacă-l judec după cum arată şi după maniere, înclin să cred că e un soţ la fel de credincios precum cocoşul. Şi pe deasupra, sunt din aceia care îl iau la rost pe chelner de la bun început, pentru neglijenţa cu care se aşteaptă că vor fi trataţi; e un comportament care-mi face greaţă. Nişte mitocani, cu alte cuvinte.

Toată varietatea de impresii am dat-o pe gât cu o gură din vinul meu delicat şi acrişor, şi privirea mi-a alunecat, prin glasvandul deschis, spre peisajul de afară – bogat, calm şi încălzit de soarele după-amiezii. Apa canalului oglindea verdeaţa de pe mal şi albastrul cerului. Câteva bărci cu vâslaşi în tricouri dungate treceau lin şi iute pe sub pod şi apoi dispăreau, ciclişti traversau podul şi o luau pe diverse cărări, iar pe iarbă, sub copacii falnici, lumea şedea în grupuri şi se bucura de umbră şi de frumuseţea zilei. Deasupra mesei mele dădeau din aripioare doi fluturi galbeni.

Stăteam aşa, cu ochii cufundaţi în verdeaţa bogată şi odihnitoare

a verii de afară, iar gândurile îmi alunecară pe făgaşul unei fantezii cu care mă distrez eu din când în când. Am pus deoparte nişte bani, vreo zece mii de coroane – sau ceva mai mult, şi i-am investit în acţiuni sigure.

Peste vreo cinci, şase ani voi fi adunat destui bani ca să-mi fac o casă la ţară. Dar unde s-o ridic?

Trebuie să fie lângă mare. Şi trebuie să fie pe un ţărm cu deschidere largă şi curată, fără insule şi insulițe. Vreau ca orizontul să fie liber şi vreau să aud marea. Şi vreau ca marea să fie spre vest.

Acolo vreau să văd apusul.

Dar mai e un lucru la fel de important ca marea; vreau să am verdeaţă abundentă şi copaci mari, foşnitori. Nu brazi şi pini. Ei, brazi, mai treacă-meargă, dacă sunt înalţi, drepţi şi puternici şi au ajuns să fie aşa cum cere menirea lor; dar conturul ciopârţit al unei păduri de pini, pe fondul cerului, îmi face un rău pe care nici nu pot să-l explic. Pe urmă, plouă uneori la ţară la fel ca la oraş, şi o pădure de pini în ploaie îmi dă o stare lamentabilă, pur şi simplu mă îmbolnăveşte. Nu, vreau să fie un tărâm arcadic, care să coboare uşurel spre mare şi să fie presărat cu mănunchiuri de arbori mari cu frunziş bogat, care să formeze bolţi deasupra capului meu.

Dar, din păcate, nu aşa arată natura coastei; e aspră, aridă. Şi vântul mării face copacii noduroşi, mici, piperniciţi. Nu-mi va fi dat niciodată să văd ţărmul pe care vreau să-mi fac eu casă şi să mă aşez.

Şi apoi, construcţia casei; e şi asta o întreagă poveste. Îţi ia vreo doi ani până e gata şi probabil că apuci să mori între timp; pe urmă mai durează doi-trei ani ca s-o pui la punct, după care încă aproape cincizeci de ani ca să te simţi cu adevărat bine în ea…

O soţie ar trebui de asemenea să facă parte din poveste. Dar lucrul ăsta are şi el neajunsurile lui. Mi-e greu să-mi imaginez că se uită cineva la mine când dorm. Somnul unui copil e frumos, al unei femei tinere, la fel, dar nu al unui bărbat. Se zice că somnul eroului lângă focul taberei, cu raniţa sub cap în chip de pernă, ar fi plăcut la vedere; tot ce se poate, fiindcă e atât de obosit că doarme buştean. Dar cum mi-ar arăta mie faţa când gândurile îmi sunt în stare de veghe? Chiar să pot şi n-aş vrea să mă privesc dormind, darămite să ştiu că se uită altcineva la mine.

Nu, nu există niciun vis de fericire care până la urmă să nu se

tragă singur în ţeapă.

Mă mai întreb adesea ce gen de natură mi-aş alege dacă n-aş fi citit niciodată o carte sau n-aş fi privit niciodată o operă de artă. Poate că atunci nici nu mi-ar trece prin cap să aleg – poate că atunci arhipelagul, cu movilitele lui, mi-ar fi de-ajuns. Toate gândurile şi visele mele despre natură sunt clădite, probabil, pe impresiile căpătate din literatură şi artă. Arta e cea care mi-a dat dorul de a mă plimba pe pajiştile înflorite din preajma Florenţei, de a mă legăna pe mările lui Homer şi de a îngenunchea în dumbrăvile sacre ale lui Bocklin1. Ah, ce-ar fi în stare să vadă sărmanii mei ochi dacă ar fi lăsaţi fără călăuză, fără această o sută sau o mie de învăţători şi prieteni care au compus şi imaginat şi văzut pentru noi ceilalţi.

1 Arnold Bocklin (1827-1901) – pictor romantic elveţian. (n.t.)

În tinereţe, mă gândeam adeseori: de-aş fi şi eu unul din ăştia; de-aş putea să fiu şi eu unul din ei. Să pot şi eu da ceva, măcar o dată, nu numai să primesc. Ce deşertăciune, să trăieşti singur cu un suflet neroditor! Te întrebi ce-ai putea să născoceşti ca să simţi că eşti cineva, că însemni ceva, pentru ca să creşti puţin în propriii tăi ochi. Pesemne că e o mare fericire că majoritatea oamenilor n-au astfel de veleităţi. Eu am avut, şi m-au chinuit mult timp, deşi acum cred că cele mai îndrăzneţe mi-au trecut. Scriitor n-aş fi putut să fiu. Asta-i sigur, pentru că nu văd decât lucruri pe care alţii deja le-au văzut şi le-au dat viaţă. Cunosc şi eu câţiva scriitori şi pictori; ciudaţi oameni, după părerea mea. Nu vor nimic, sau, când vor ceva, fac exact pe dos.

Nu sunt decât ochi, urechi şi mâini. Dar îi invidiez. Nu până acolo încât să renunţ la voinţa mea în schimbul imaginaţiei lor, dar mi-aş dori să am pe deasupra ochii şi urechile lor. Uneori, când văd pe câte unul cum stă dus pe gânduri, tăcut şi cu ochii pierduţi în gol, îmi spun: poate că exact în clipa asta vede un lucru pe care nimeni nu l-a mai văzut înaintea lui, şi peste puţin timp îi va face pe o mie de alţi oameni să vadă acel lucru, şi printre ei voi fi şi eu. E drept, creaţia acelor tineri îmi e peste putinţă s-o pricep – deocamdată! –, dar ştiu, prevăd că, dacă într-o bună zi vor fi recunoscuţi şi renumiţi, îi voi înţelege şi eu şi îi voi admira. La fel se întâmplă cu tot ce e nou în modă, mobile, orice; numai cele împietrite, ofilite, de mult învechite, numai ele pot opune rezistenţă. Şi cu scriitorii cum e? Sunt ei într-adevăr cei care scriu legile timpurilor?

Dumnezeu ştie. Eu personal nu cred că aşa stau lucrurile. Cred mai degrabă că ei sunt instrumentul la care cântă timpul, harpele eoliene care fac vântul să cânte. Şi eu ce sunt? Nici măcar atât.

N-am nici ochi care să fie ai mei. Nu pot vedea cu propriii mei ochi nici măcar şnapsul şi ridichile de pe masa de-acolo, le văd cu ochii lui Strindberg şi mă gândesc la supeul lui de la Stallmăstargârden, din anii tinereţii. Iar când vâslaşii cu tricouri dungate au trecut acum în viteză prin faţa mea, pe canal, mi s-a părut pentru o secundă că văd umbra lui Maupassant trecând repede înaintea lor.

Şi acum, când stau la fereastra deschisă şi scriu la flacăra pâlpâindă a lumânării – pentru că mi-e nesuferit să umblu cu lămpile de gaz, şi somnul jupânesei e prea dulce după cafeaua şi gustările de la înmormântare ca să am inima s-o trezesc –, acum, când flacăra tremură în aerul ce vine de afară şi umbra mea de pe tapetul verde joacă şi se unduieşte precum flacăra şi vrea să prindă viaţă – eu mă gândesc la Andersen şi la basmul lui cu umbra, şi simt că parcă aş fi eu umbra care vrea să se facă om.

6 iulie dimineaţa Trebuie să-mi notez visul pe care l-am avut azi-noapte:

Stăteam la căpătâiul pastorului Gregorius; era în pat, bolnav. Partea de sus a corpului îi era descoperită şi îi ascultam inima. Patul se afla în camera lui de lucru; într-un colţ, o orgă de salon, la care cânta cineva. Nu era un coral, abia dacă se închega o melodie. Doar nişte tonuri de fugă fără formă, înainte şi înapoi. Una din uşi era deschisă; mă neliniştea, dar nu mă puteam hotărî să mă ridic ca s-o închid.

— E grav? mă întrebă părintele.

— Nu, am răspuns, grav nu e; dar e periculos.

Voiam să spun că lucrul la care mă gândeam eu era periculos pentru mine personal. În vis mi s-a părut că mă exprimasem frumos şi subtil.

— Dar pentru orice eventualitate, am adăugat eu, putem trimite pe cineva să cumpere nişte capacele pentru împărtăşanie.

— Trebuie să mă operez? întrebă părintele.

Am dat afirmativ din cap.

— Se pare că da. Inima dumneavoastră nu mai face faţă, e prea bătrână. Trebuie s-o scoatem.

Dar operaţia nu-i absolut deloc periculoasă, se poate face cu un

cuţit de deschis scrisori.

Mi se părea că enunţam un adevăr ştiinţific cât se poate de simplu, şi chiar ţineam în mână un cuţit de deschis scrisori.

— O să punem doar o batistă pe faţă.

Părintele gemea tare sub batistă. Dar în loc să-l operez, m-am grăbit să apăs pe un buton din perete.

Am dat la o parte batista. Era mort. I-am atins mâna; era rece ca gheaţa. M-am uitat la ceas.

— E mort de cel puţin două ore, am zis ca pentru mine.

Doamna Gregorius se ridică de la orgă, unde cântase tot timpul, şi se îndreptă spre mine. În ochi i se citea îngrijorare, tristeţe şi îmi întinse un buchet de flori de culoare închisă. Abia atunci i-am surprins zâmbetul echivoc şi am văzut că era goală.

Am întins braţele spre ea, dorind s-o trag spre mine, dar se dădu înapoi şi în acelaşi moment apăru Klas Recke în pragul uşii.

— Domnule doctor Glas, în calitatea mea de secretar de stat interimar declar că sunteţi arestat!

— Acum e prea târziu, am răspuns. Nu vezi nimic?

I-am arătat fereastra cu degetul. O lumină roşie ca de foc se revărsă înăuntru prin ambele ferestre ale odăii şi se făcu dintr-odată lumină ca în miezul zilei; venind parcă dintr-o altă încăpere, se auzea vocea unei femei, care gemea şi se văicărea: a luat foc lumea, a luat foc lumea!

Şi m-am trezit.

Soarele dimineţii era în mijlocul camerei, nu trăsesem perdeaua seara când mă întorsesem acasă.

Straniu. În ultimele zile nu m-am gândit deloc la pocitania de preot şi la frumoasa lui nevastă. N-am vrut să mă gândesc la ei.

Gregorius a plecat la Porta.

Nu-mi scriu toate gândurile aici.

Rareori îmi notez un gând prima oară când îmi vine în cap. Aştept să văd dacă-mi mai vine o dată.

7 iulie Plouă. Stau şi mă gândesc la lucruri neplăcute.

De ce oare l-am refuzat pe Hans Fahlen toamna trecută, când a venit la mine şi m-a rugat să-i împrumut cincizeci de coroane? E drept, nu-l cu4 noşteam decât foarte puţin. Dar peste o săptămână şi-a tăiat beregata.

Şi de ce n-am învăţat eu greaca când eram la şcoală? îmi vine să înnebunesc de necaz. Am făcut-o patru ani. Să fi fost oare din cauză că tata m-a obligat să aleg greaca în loc de engleză, pe care oricum mă hotărâsem să n-o învăţ? Cum poate fi cineva atât de dobitoc! Pe toate celelalte le-am învăţat, nu? Până şi nonsensul ăla căruia îi zicea logică. Dar greaca am făcut-o patru ani şi habar n-am de greacă.

Nu poate să fie din vina profesorului, că mai târziu l-au făcut consilier de stat.

Îmi vine să-mi caut cărţile şi să văd dacă sunt în stare să învăţ câte ceva acum, poate nu-i prea târziu.

Mă-ntreb cum e când ai de regretat o crimă.

— Mă-ntreb cât mai are Kristin până e gata cu cina…

— Vântul zguduie pomii din cimitir şi ploaia şiroieşte prin jgheabul de la streaşină. Un sărăntoc vagabond cu o sticlă în buzunar şi-a găsit adăpost sub acoperişul bisericii, într-un colţ, lângă un stâlp de susţinere. Stă sprijinit de zidul roşu al bisericii şi îşi tot plimbă privirea pioasă şi albastră pe norii călători. Ploaia picură din cei doi copaci vlăguiţi de pe mormântul lui Bellman1. De 1 Carl Michael Bellman (1740-1795) – poet şi compozitor suedez, considerat de contemporanii săi Anakreon al Suediei. (N.t.)

partea cealaltă a colţului cimitirului, în diagonală, se află o casă bine cunoscută; o fată în cămaşă de noapte se apropie uşor de o fereastră şi închide jaluzelele.

Dar jos, printre morminte, trece pastorul parohiei, atent la noroi, înarmat cu umbrelă şi galoşi şi acum tocmai intră pe uşiţa sacristiei.

Apropo, de ce intră preotul mereu în biserică pe o uşă dosnică?

9 iulie Plouă fără încetare. Zile din astea se înrudesc cu otrava tainică pe care o port eu în suflet.

Acum, când mă întorceam acasă după vizitele la pacienţi, m-am oprit la un colţ de stradă să schimb în grabă câteva vorbe cu un bărbat cu care nu-mi face plăcere să mă întâlnesc. M-a ofensat odată-profund, cu dibăcie şi în asemenea împrejurări încât nu văd cum aş putea să i-o plătesc.

Nu-mi plac astfel de lucruri. Îmi afectează sănătatea.

— Stau la tăblia secreterului, deschid sertăraş după sertăraş şi mă uit prin hârtii vechi şi alte lucruri uitate. Îmi cade în mână un anunţ

decupat dintr-un ziar.

Există viaţa de apoi? De dr. În teolog. H. Cremer. Preţ 50 de ore

1. Moneda suedeză, coroana, are o sută de ore. (n.t.)

Revelaţiile lui John Bunjan. O descriere a vieţii viitoare, iriinunăţia cerului şi ororile iadului. Preţ 75 de ore.

Forţa proprie a omului. Calea cea dreaptă spre distincţie şi bogăţie de S. Smiles. Preţ 3, 5 coroane; ediţia elegantă, legată în pânză şi cu marginile paginilor suflate cu aur, (n.t.), 25 coroane.

De ce-oi fi ascuns eu anunţul ăsta vechi?

Mi-aduc aminte, l-am decupat pe când aveam paişpe ani, adică în anul când averea lui tata s-a făcut toată praf. Mi-am pus deoparte toţi banii de buzunar şi mi-am cumpărat cu ei cartea domnului Smiles, dar nu cea suflată cu aur. Imediat după ce-am citit-o, am dus-o spre vânzare la un anticariat; era prea din cale-afară de proastă.

Dar anunţul l-am păstrat. E, de fapt, mai valoros.

Şi asta-i o fotografie veche: casa de la ţară, pe care am avut-o câţiva ani. îi spunea Mariebo, după numele mamei.

Fotografia e îngălbenită şi neclară, parcă s-ar fi aşternut ceaţa deasupra casei albe şi a pădurii din spate. Da, chiar aşa arăta locul acela în zilele mohorâte şi ploioase.

Niciodată nu mi-a plăcut acolo. Verile, încasam întotdeauna foarte multă bătaie de la tata.

Recunosc, eram un copil dificil în perioadele fără lecţii şi fără şcoală.

Odată am fost bătut pe nedrept. Aproape că e una din cele mai frumoase amintiri din copilărie. Desigur că trupul m-a usturat, dar a fost mană cerească pentru suflet. După aceea m-am dus jos, la lac, sufla un vânt ca de furtună şi spuma apei îmi ajungea până spre faţă. După aceea, nu ştiu dacă am mai simţit vreodată o asemenea avalanşă de sentimente nobile. L-am iertat pe tata; era atât de iute la mânie şi mai avea şi atâtea necazuri cu afacerile.

Mai greu mi-era să-l iert pentru bătăile pe care mi le dădea pe drept; nu ştiu încă dacă l-am iertat pe deplin. Ca atunci când, în ciuda interdicţiei celei mai severe, eu tot îmi rodeam unghiile.

Vai, ce m-a mai bătut! După aceea, am rătăcit ore întregi prin afurisita aia de pădure din spatele casei, plângând şi înjurând, sub o ploaie torenţială.

Pe tata nu puteai niciodată să-l vezi cu adevărat liniştit. Bine dispus era doar rar, şi din această pricină nu suporta nici bucuria altora. Dar petrecerile îi plăceau. Era din soiul risipitorilor tragici. Un om bogat care a sfârşit sărac. Nu ştiu dacă era chiar cinstit; învârtea nişte afaceri colosale.

Odată, când eram mic, tare mi-am mai muncit mintea cu nişte vorbe pe care l-am auzit spunându-le, ca un fel de glumă, unuia dintre partenerii lui de afaceri: „Asta e, dragul meu Gustav, nu-i uşor să fii cinstit când faci atâta bănet cum facem noi…" Dar era sever şi dur şi avea principii cât se poate de clare şi ferme despre datoria altora. Când e vorba de tine însuţi, găseşti totdeauna circumstanţe atenuante.

Însă partea cea mai proastă era că-mi inspira mereu o repulsie fizică teribil de puternică. Ce chin era când trebuia, copil fiind, să mergem împreună la scăldat şi voia să mă înveţe să înot!

Mă răsuceam ca un tipar să-i scap din mâini, eram de fiecare dată sigur c-o să mă înec, şi mi-era la fel de frică de moarte ca de atingerile cu goli4 ciunea trupului său. Nici nu-şi închipuia el că bătăile pe care mi le administra îmi ascuţeau chinurile pur şi simplu din pricina acestei aversiuni fizice. Trecuse mult timp de atunci şi pentru mine tot un calvar era să fiu obligat, în călătorii sau cu alte ocazii, să dorm în aceeaşi cameră cu el.

Şi totuşi îl iubeam. Poate mai ales pentru că se mândrea cu mine că eram deştept. Şi, de asemenea, pentru că era întotdeauna atât de elegant.

L-am şi urât o perioadă, pentru că nu era bun cu mama. Dar pe urmă mama s-a îmbolnăvit şi a murit. Am observat atunci că a plâns-o mai mult decât eram eu capabil la cei cincisprezece ani ai mei. Şi, din acel moment, n-am mai putut să-l urăsc.

Acum s-au dus amândoi. Toţi s-au dus – toţi cei care stăteau şi se mişcau printre mobilele din casa copilăriei mele. Ei bine, nu toţi, dar cei pe care-i aveam eu mai la suflet. Frate-meu, Ernst, care era atât de puternic şi prost şi bun, sprijinul şi ocrotitorul meu în toate aventurile mele de şcolar – s-a dus. A plecat în Australia şi nimeni nu ştie dacă mai trăieşte sau dacă e mort.

Şi frumoasa verişoară Alice, care stătea, atât de palidă şi de dreapta, lângă pian şi cânta, cu ochi de somnambulă şi voce sclipitoare, arzătoare, cânta de mă treceau fiorii acolo, unde stăteam ghemuit,

într-un colţ al verandei cu pereţi de sticlă, cânta cum n-o să mai aud pe nimeni cântând, ce s-a ales de ea? S-a măritat cu sărăcia, cu un învăţător de provincie; era deja bătrână, bolnavă şi istovită. M-a apucat pe neaşteptate plânsul când am revăzut-o la mama ei anul trecut, de Crăciun, a fost molipsitor şi am plâns amândoi… Şi sora ei, Arma, cu obrajii fierbinţi, al cărei dans era la fel de fierbinte ca şi cântul surorii, a fugit de la nemernicul ei de bărbat la un alt nemernic, care a părăsit-o. Acum se spune că-şi vinde corpul prin Chicago. Şi tatăl lor, bunul, frumosul, agerul unchi Ulrik, cu care ziceau că semăn eu – dar îi semănăm în urât – şi care s-a prăbuşit în acelaşi faliment care l-a ruinat pe tata, şi a murit ca şi el, într-o sărăcie abia mascată… Ce molimă o fi fost asta care, în numai câţiva ani, i-a măturat pe toţi în groapă sau într-o viaţă obscură de mizerie, pe toţi, pe absolut toţi, până şi pe cei mai mulţi dintre prietenii care odinioară ne umpleau odăile în zile de petreceri?

Dumnezeu ştie! Dar nimic nu mai e din ce a fost.

Şi Mariebo… acum îi zice Sofielund.

10 iulie la tăblia secreterului.

Mi-a venit ideea să apăs pe arcul care deschide sertăraşul secret. Ştiu eu ce-i acolo: numai o cutiuţă rotundă cu nişte pilule. Nu vreau să le ţin în dulapul cu medicamente, fiindcă s-ar putea să le încurc şi n-ar fi bine. Le-am preparat eu însumi cu mai mulţi ani în urmă, şi au puţină cianură de potasiu. Nu că aş fi avut gânduri de sinucidere atunci când mi le-am făcut; dar mi-am zis că un om înţelept ar trebui să fie permanent pregătit.

Dacă pui un pic de cianură de potasiu într-un pahar cu vin sau ceva asemănător, moartea e in4 stantanee, paharul îţi pică din mână pe podea şi e limpede pentru absolut oricine că e vorba de sinucidere. Asta nu-i mereu tocmai bine. Dacă iei, în schimb, una din pilulele mele şi bei după aceea un pahar cu apă, mai durează vreun minut, două, până se dizolvă pilula şi îşi face efectul, ai timp să-ţi pui liniştit paharul înapoi pe tavă, să te aşezi comod pe un scaun la focul sobei şi să-ţi deschizi Aftonbladet. Şi deodată te prăbuşeşti. Medicul constată o apoplexie. Dacă se face autopsia, se descoperă, desigur, otrava. Dar dacă nu există suspecţi sau împrejurări interesante din punct de vedere medical, nu se trece la autopsie. Şi nu se poate spune că există asemenea împrejurări, dacă cineva are un atac în timp ce citeşte

Aftonbladet şi îşi fumează trabucul după cină.

În orice caz, mă simt liniştit, îmi face bine să ştiu că mărgelele astea pudrate, ca nişte dropsuri de plumb, stau frumos acolo şi aşteaptă ziua când, cine ştie, va fi nevoie de ele. Dormitează în ele o forţă, prin excelenţă odioasă şi ostilă omului, inamicul primordial a tot ce e viu. I se dă frâu liber numai atunci când ea devine unica şi cu ardoare râvnita eliberatoare de ceva mai rău.

La ce mă gândeam eu când mi-am făcut mărgelele astea negre? Sinuciderea din cauza unei iubiri nefericite nu mi-am putut-o niciodată imagina. Mai curând din cauza sărăciei. Sărăcia e ceva groaznic. Din toate aşa-numitele nenorociri exterioare, sărăcia este, desigur, cea care-ţi apasă cel mai profund fiinţa. Dar n-ar părea că-mi dă mie târcoale; eu mă consider din categoria celor norocoşi, iar ştiinţele sociale mă plasează printre cei bogaţi. Nu, mă gândeam în primul rând la boală. O boală lungă, incurabilă, oribilă.

Am văzut multe la viaţa mea… Cancer, lupus al feţei, orbire, paralizie… Câţi nenorociţi nu mi-a fost dat să văd, cărora le-aş fi oferit, fără cea mai mică ezitare, o pilulă din asta dacă interesul meu personal şi respectul faţă de poliţie n-ar fi fost, cum se întâmplă şi altor oameni de treabă, mai puternice decât mila. În schimb, cât material uman ruinat, complet ireparabil, n-am conservat în numele meseriei mele – şi nici măcar nu mi-a fost ruşine să primesc bani.

Dar asta-i rânduiala. Lucrul cel mai înţelept e să urmezi întotdeauna rânduiala; şi când e vorba de chestiuni care nu ne afectează prea profund pe noi înşine, poate că tot rânduiala e bine s-o urmăm. De ce aş face eu pe martirul pentru o idee, care mai devreme sau mai târziu va fi acceptată de întreaga lume civilizată, dar care azi e încă criminală?

Va veni, trebuie să vină, ziua când dreptul de a muri va fi recunoscut ca un drept mult mai important şi mai inalienabil decât acela de a depune un buletin într-o urnă de vot. Iar când timpul va fi copt, fiecare bolnav incurabil – şi chiar fiecare „criminal” va trebui să aibă dreptul de a primi ajutorul medicului, dacă îşi doreşte eliberarea.

Are ceva frumos şi măreţ cupa aceea cu otravă pe care medicul desemnat de atenieni i-a întins-o lui Socrate, după ce aceştia hotărâseră că viaţa lui punea cetatea în pericol. Epoca noastră, pre4 supunând că i s-ar fi găsit aceeaşi vină, l-ar fi târât la un eşafod ordinar

şi l-ar fi măcelărit cu toporul.

Noapte bună, forţă a răului. Somn uşor în cutiuţa ta rotundă. Dormi, până o să am nevoie de tine; atâta timp cât depinde de mine, n-am să te trezesc la timp nepotrivit. Azi plouă, dar mâine va fi poate soare. Şi numai când va miji ziua în care însăşi strălucirea soarelui îmi va părea otrăvită şi bolnavă, numai atunci am să te trezesc, pentru ca eu să pot dormi.

11 iulie la tăblia secreterului, într-o zi complet cenuşie.

Tocmai am găsit într-unul din sertăraşe o fiţuică pe care am scris câteva cuvinte cu scrisul de acum mulţi ani – căci scrisul omului se sdiimbă neîncetat, puţintel în fiecare an, poate că nici el nu-şi dă seama, dar schimbarea e garantată, inevitabilă, precum faţa, mersul, mişcările, sufletul.

Scria:

„Nimic nu-l umileşte şi nu-l degradează mai tare pe om decât să ştie că nu este iubit". Când am scris asta? Să fie o cugetare de-a mea, sau e un citat pe care l-am notat?

Nu-mi amintesc.

Îi înţeleg pe ambiţioşi. Mi-e suficient să stau într-un colţ la Operă şi să aud marşul încoronării din

Profetul 1, ca să simt dorinţa fierbinte, dar şi foarte volatilă, de a conduce omenirea şi de a fi încoronat într-o străveche catedrală.

Dar trebuie să se întâmple atâta timp cât mai sunt în viaţă; pe urmă, poate fi tăcere. Niciodată nu i-am înţeles pe cei care aleargă după un nume nemuritor. Memoria omenirii e defectuoasă şi nedreaptă, şi pe binefăcătorii noştri cei mai din vechime şi cei mai mari i-am uitat. Cine a inventat carul? Pascal a inventat roaba şi Fulton locomotiva, dar cine a inventat carul? Cine a inventat roata? Nimeni nu ştie. În schimb, istoria a păstrat numele vizitiului regelui Xerxes: Patiramfes, fiu al lui Otanes. Conducea carul marelui rege. Şi mizerabilul care a dat foc templului zeiţei Diana din Efes, pentru ca oamenii să nu-i uite numele, el şi-a atins cu adevărat scopul şi se află acum în Brockhaus2.

Vrei să fii iubit, dacă-ţi lipseşte asta, vrei să fii admirat, dacă nu, temut, dacă nu, urât, dispreţuit. Vrei să trezeşti în oameni un sentiment oarecare. Sufletul se înfioară în faţa vidului, vrea o legătură, cu orice preţ.

13 iulie Trec prin zile cenuşii şi clipe negre. Nu sunt fericit. Dar nu ştiu pe nimeni în locul căruia aş 1 Operă de Meyerbeer, care a avut premiera mondială la Paris în 1849 şi la Stockholm în 1852. (N.t.) 2 Enciclopedie germană. (N.t.) 74 vrea să fiu; mi se strânge inima la gândul că aş putea fi vreunul din grupul meu de cunoştinţe.

Nu, n-aş vrea să fiu altcineva.

În prima tinereţe, am suferit enorm că nu eram frumos şi, pentru că nutream cu ardoare dorinţa să fiu frumos, mi se părea că sunt de o urâţenie monstruoasă. Acum ştiu că arăt aproximativ ca majoritatea oamenilor. Nici asta nu-mi face cine ştie ce plăcere.

Nu-mi prea place de mine, nici coaja, nici miezul. Dar n-aş vrea să fiu altcineva.

14 iulie Soare binecuvântat, care ai forţa să te scobori până la noi, şi până la mormintele de sub copaci…

Da, aşa era cu puţin înainte; acum e întuneric. M-am întors din plimbarea mea de seară.

Oraşul era parcă cufundat într-o baie trandafirie şi deasupra înălţimilor de pe Söder1 plutea o uşoară ceaţă roz.

Stăteam singur la o masă de pe trotuar în faţa hotelului Grand, să beau o limonadă; după scurt timp, trecu pe acolo domnişoara Mertens. M-am ridicat s-o salut şi, spre marea mea surprindere, se opri, îmi dădu mâna şi, înainte de a-şi continua drumul, îmi vorbi puţin despre boala mamei sale şi despre cât de frumoasă era după-amiaza.

În timp ce vorbea, roşi puţin, ca şi cum simţea 1 Söder (= Sud) – numele uneia din insulele ce alcătuiesc oraşul Stockholm, situată la sud de Oraşul vechi. (N.t.)

că face un lucru neobişnuit, care s-ar fi putut interpreta greşit.

În orice caz, eu n-am interpretat-o greşit. I-am observat de multe ori blândeţea, amabilitatea, perfecta naturaleţe cu care se poartă faţă de aproape toată lumea, şi asta mi-a lăsat întotdeauna o impresie plăcută.

În orice caz – câtă strălucire! O fi îndrăgostită?

Familia ei se numără printre cele multe care au avut de suferit de pe urma falimentului lui tata.

În ultimii ani, doamna colonel, mama ei, a fost suferindă şi a venit de multe ori la mine. N-am acceptat niciodată să-mi plătească şi e de înţeles motivul.

Face şi călărie; în ultima vreme, am văzut-o de câteva ori în timpul plimbărilor mele matinale, călare; chiar şi ieri. M-a depăşit în pas grăbit cu un vioi „bună dimineaţa", am văzut cum a meetinit la curbă, după care a mers la pas o bucată bună de drum, cu hamurile libere, ca în vis…

Dar eu mi-am păstrat ritmul obişnuit, aşa că într-un scurt răstimp ne-am depăşit de câteva ori.

* în fond, nu e frumoasă, dar are ceva care, într-un fel foarte special, se apropie de ceea ce timp de ani de zile şi până mai acum, în ultima perioadă, reprezenta idealul meu de femeie. Aşa ceva nu se poate explica. Odată – să tot fie vreo trei ani de atunci – m-am străduit cât am putut să fiu invitat la o familie pe care ştiam că o frecventa ea, doar ca s-o întâlnesc. Şi a venit, bineînţeles, dar atunci abia dacă m-a zărit şi n-am apucat să schimbăm prea multe vorbe.

Şi acum: pe ea o recunosc foarte bine, e aceeaşi ca şi atunci. Pe mine nu mă mai recunosc.

17 iulie Asta e, uneori mi se pare că viaţa arată mult prea meschin.

Tocmai m-am întors acasă dintr-o vizită nocturnă la un bolnav. Mă trezise telefonul, mi s-au dat un nume şi o adresă – era foarte aproape de mine – şi mi s-a spus vag despre ce era vorba: în casa angrosistului X, unui copil i se făcuse dintr-odată extrem de rău, făcuse probabil o criză de crup. Am dat fuga pe străzi, asaltat de noctambuli cherchelişi şi de femei desfrânate, care mă trăgeau de haină. Era la etajul patru al unei case de pe o stradă lăturalnică. Numele, pe care-l auzisem la telefon şi-l citeam acum pe uşă, îmi părea cunoscut, dar nu reuşeam să-mi dau seama de unde-l ştiam. Îmi deschise stăpâna casei în furou şi lizeuză – era doamna de la Djurgârdsbrunn, aceeaşi pe care o cunoscusem cu mulţi ani în urmă. Aha, micuţul frumos, mi-am zis. Am fost condus printr-o sufragerie îngustă şi un salonaş ridicol, iluminat de o lampă de bucătărie unsuroasă, aşezată pe o consolă, până în dormitor, care părea să fie comun pentru toată familia. Dar pe bărbat nu l-am văzut, nu era acasă. „Băiatul nostru cel mare e bolnav", îmi explică doamna. Mă conduse lângă un pătuc. Nu micuţul frumos era culcat acolo. Un altul, un monstru. Maxilare enorme de maimuţă, craniu teşit, ochi mici, răi şi apatici. Un idiot, era limpede de la prima privire.

Aşadar – acesta era primul născut. Pe acesta îl purta ea atunci în pântec. Sămânţa de viaţă de care mă rugase în genunchi să o eliberez; şi eu îi răspunsesem cu datoria. Viaţă, nu te pricep!

Şi acum, în fine, moartea vrea să se îndure de el, de ei, şi să-l smulgă din viaţa în care n-ar fi trebuit niciodată să intre. Dar nu-i dau voie! Nimic nu-şi doresc mai mult decât să scape de el, altceva nici nu se poate, dar laşitatea cuibărită în străfundul inimilor lor îi face să mă cheme pe mine, doctorul, ca să pun pe goană moartea, bună şi milostivă, şi să-l ţin pe monstru în viaţă. Iar eu, împins de o laşitate la fel de mare, îmi fac „datoria" – mi-o fac acum, aşa cum am făcut şi atunci.

Însă toate gândurile astea nu-mi trecură prin cap în timp ce, zăpăcit de somn, am stat lângă patul bolnavului, în camera aceea străină. Mi-am făcut doar datoria de doctor, fără să mă gândesc la nimic – am rămas cât timp au avut nevoie de mine, am făcut ce trebuia făcut şi am plecat.

În vestibul, am dat peste soţ şi tată, care tocmai sosise acasă, un pic ameţit.

Şi monstrul de copil va trăi – poate mulţi ani de-acum înainte.

Figura aceea odioasă de animal m-a urmărit până aici, în camera mea, când stau şi citesc toată povestea în ochii lui mici, apatici. Are exact ochii cu care lumea o privea pe mama lui când era însărcinată cu el. Şi cu aceiaşi ochi îşi râdea lumea de ea, privind ce făcuse.

Iată rodul – uite ce rod arătos!

Grosolanul de tată care o pălmuise pe ea, mama, cu capul plin de ce-or să zică rudele şi cunoştinţele, slugile, care râdeau pe sub mustaţă şi se bucurau în sinea lor că aveau dovada clară că lumea „bună" nu era mai sus decât lumea de jos, mătuşile şi unchii, ale căror feţe împietriseră de revoltă idioată şi morală idioată, preotul, care vorbise scurt şi acru la nunta lamentabilă, puţin jenat – oarecum pe drept – că, în numele Domnului, îi îndemna pe contractanţi să facă ceea ce se vedea cu ochiul liber că fusese deja făcut – fiecare şi-a adus mica lui contribuţie, toţi au avut câte un rol în această poveste. Nici doctorul n-a lipsit, iar doctorul eu am fost.

Aş fi putut foarte bine s-o ajut când, nenorocită la culme şi disperată, mi-a căzut în genunchi aici, în camera asta. Dar i-am răspuns cu datoria, în care nu credeam.

Însă nici nu aveam de unde şti sau bănui că…

Cazul ei era totuşi unul dintre cele în care mă simţeam sigur. Chiar dacă nu credeam eu în „datorie" – adică nu credeam că era obligatorie şi deasupra oricărei alte legi, după cum pretindea că este –, îmi era cât se poate de limpede că, în cazul cu pricina, „datoria" – aşa cum o numeau ceilalţi – era lucrul cel mai înţelept de făcut. Şi mi-am făcut-o, fără ezitare.

Viaţă, nu te înţeleg!

„Un copil născut diform trebuie înecat". (Seneca)

Îngrijirea fiecărui idiot de la Eugeniahemmet1 costă anual mai mult decât câştigă un muncitor tânăr într-un an întreg.

24 iulie iar a venit pârjolul african. Un fel de fum auriu atârnă greoi şi nemişcat deasupra oraşului toată după-amiaza, şi abia în amurg vine răcoarea şi ne aduce uşurare.

Aproape seară de seară stau câte puţin pe trotuarul din faţa lui Grand şi sorb o citronadă uşoară printr-un pai îngust. Îmi place momentul când încep să licărească felinarele pe la colţuri, de-a lungul cheiului. Pentru mine e ora preferată a zilei. De cele mai multe ori, stau singur. Dar ieri am stat cu Birck şi Markel.

— Slavă Domnului, zise Markel, că au început să aprindă iar felinarele. Parcă-mi pierd busola în întunericul ăsta de noapte estivală lipsită de felinare, prin care ne tot învârtim de la un timp încoace. Ştiu eu că au luat măsura asta doar ca să se facă economie, motiv perfect respectabil, însă aranjamentul mai are şi o latură banală, şi anume, gustul turistic. „Ţara cu soarele în miez de noapte" – vai de mine!

— Da, spuse Birck, ar putea să se mulţumească dacă le sting vreo două, trei nopţi, de Sânziene, când într-adevăr e aproape tot timpul

1 Instituţie de învăţământ şi îngrijire medicală pentru copiii săraci şi grav bolnavi, care a funcţionat între 1879 şi 1971. (n.t.)

lumină. La ţară, amurgul e pură magie vara, dar nu aici. La oraş trebuie să se aprindă luminile. Nu există fericire şi mândrie de orăşean mai puternică decât cea pe care o simţeam în copilărie, când mă întorceam de la ţară toamna pe seară şi vedeam lumini licărind de-a lungul cheiurilor. Şi mă gândeam, uite, acum, sărmanii de acolo, de la ţară, trebuie să stea închişi în căsuţele lor sau să-şi târască picioarele prin beznă şi noroi.

— Dar sigur, adăugă Birck, la ţară avem, în schimb, un cer mai înstelat decât aici. Aici stelele pălesc, în concurenţă cu felinarele. Şi e păcat.

— Stelele, zise Markel, nu-s menite să ne lumineze nouă rătăcirile nocturne. E de plâns în ce hal şi-au pierdut orice importanţă practică. Înainte vreme, ne guvernau întreaga viaţă; dacă deschizi un calendar obişnuit de paişpe centime, ai crede că încă mai e aşa. Ar fi greu de găsit un exemplu mai izbitor al trăiniciei tradiţiei decât faptul că cea mai răspândită carte pe care o avem e plină de informaţii despre lucruri de care nu-i mai pasă azi nimănui. Toate semnele astronomice pe care, acum două sute de ani, le pricepea mai mult sau mai puţin până şi cel mai sărac ţăran, studiindu-le cu zel şi sârguinţă pentru că era convins că întreaga lui bunăstare atârna de ele, sunt azi necunoscute şi de nepătruns pentru foarte mulţi oameni educaţi. Dacă Academia de Ştiinţe ar avea simţul umorului, ar putea încerca să se distreze amestecând Racul, Leul şi Fecioara ca pe nişte lozuri, într-o pălărie, şi publicul n-ar observa nimic. Stelele de pe cer au decăzut şi au acum un rol pur decorativ.

Sorbi o gură din grog şi continuă:

— Nu, stelele nu se mai pot bucura de faima de odinioară. Atâta vreme cât lumea credea că soarta fiecăruia atârnă de ele, erau temute, dar şi iubite, venerate. Le îndrăgeam cu toţii când eram copii, le priveam ca pe nişte luminiţe minunate pe care Dumnezeu le aprindea seara să ne bucure pe noi şi chiar credeam că nouă ne clipeau. Acum, după ce am aflat mai multe despre ele, sunt doar o perpetuă, dureroasă şi neruşinată aducere aminte a propriei noastre neînsemnătăţi. Uite, faci de exemplu seara o plimbare pe Drottninggatan1 şi îţi trec prin minte gânduri măreţe, minunate, epocale, gânduri pe care simţi în adâncul fiinţei tale că nimeni pe lumea asta n-a putut, sau n-a îndrăznit, să le gândească. Lăsăm la o parte faptul că experienţa ta de ani şi ani de zile stă la pândă în străfundul inconştientului şi-ţi şopteşte că, fără niciun fel de îndoială, a doua zi dimineaţă, ori vei fi uitat acele gânduri, ori nu-ţi vor mai părea nici magnifice, nici epocale. N-are a face, asta nu micşorează fericirea de moment pe care ţi-o dăruieşte beţia gândurilor. Însă e de-ajuns să-ţi ridici din întâmplare privirea, să vezi între două coşuri de tablă o steluţă nemişcată, care luceşte şi clipeşte, ca să înţelegi că poţi foarte bine să le dai imediat uitării. Sau te

uiți în rigolă și te întrebi dacă într-adevăr faci bine că-ți îneci zilele în băutură, sau dacă n-ai putea să găsești altceva cu care să-ți umpli timpul. Și deodată te oprești din mers – 1 L>ottninggatan (Strada reginei) și Kungsgatan (Strada regelui) sunt cele două artere principale din centrul capitalei suedeze. (N.t.)

așa cum mi s-a întâmplat mie mai serile trecute – și te uiți fix la un punct care licărește în rigolă. Reflectezi câteva clipe și-ți dai seama că se oglindește acolo o stea – atunci era Deneb din Lebăda. Și în clipa aceea înțelegi clar că toată discuția e ridicol de inutilă.

— Ei nu, mi-am permis eu să întrerup; sigur că ăsta e un mod de a privi beția din unghiul eternității. Dar nouă, care suntem treji, nu ni se prea potrivește, sau, oricum, nu la modul general. Dacă i-ar veni stelei Deneb ideea să se oglindească sub specie aeternitatis, s-ar considera, poate, mult prea puțin importantă ca să merite efortul de a mai străluci. Cu toate acestea, ea stă acolo statornică, în post, de un amar de vreme și strălucește cât se poate de frumos, și se oglindește atât în oceanele planetelor necunoscute, al căror soare probabil că este, cât și, uneori, într-o rigolă de pe micul Pământ întunecat. Ia aminte la exemplul ăsta, amice! Ce vreau eu să spun este că, de fapt, așa se întâmplă în general, în mare, aproximativ așa, nu numai când e vorba de rigole.

— Markel, interveni Birck, își supraestimează sfera gândirii dacă își închipuie că-și poate privi până și cel mai mic sau mai slab grog din unghiul eternității. Nu-i stă lui în putere să facă asta și nici n-ar scăpa cu viață. Cred că am citit eu undeva că acest unghi de vedere îi este rezervat în exclusivitate Tatălui. Și poate că din cauza asta și-a încheiat El existența. Rețeta asta a fost cu siguranță prea tare, chiar și pentru El.

Markel tăcu. Părea grav și abătut. Cel puțin așa mi s-a părut mie, după câte puteam să-i observ eu fața în întunericul de sub umbrarul mare cu dungi roșii, iar când a scăpărat un chibrit ca să-și reaprindă trabucul muribund, m-a frapat cât de mult îmbătrânise și mi-am spus în gând că avea să moară între patruzeci și cincizeci de ani. Și de fapt, trecuse bine de patruzeci.

Pe neașteptate, Birck, care de unde stătea putea să vadă trotuarul înspre oraș, izbucni:

— Uite-o pe doamna Gregorius, cea măritată cu odiosul ăla de

preot. E) umnezeu ştie cum de-a pus mâna pe ea. Când îi vezi împreună, trebuie să-ţi întorci privirea, ţi-o impune cel mai elementar simţ de respect faţă de ea.

— E şi preotul cu ea? am întrebat eu.

— Nu, e singură…

Desigur, preotul mai era încă la Por la.

— După mine, arată ca o Dalilă blondă, spuse Birck.

Markel: Să sperăm că şi-a înţeles rolul în viaţă şi îi pune nişte coarne enorme robului lui Dumnezeu.

Birck: Nu prea-mi vine a crede. E bineînţeles religioasă, pentru că altfel căsătoria ar fi inexplicabilă.

Markel: Dimpotrivă. După umila mea părere, ar fi, din contră, inexplicabil să mai aibă cea mai vagă urmă de credinţă, după o vreme de măritiş cu pastorul Gregorius – şi, oricum, nu poate fi mai religioasă decât Madame de Maintenon.

Credinţa adevărată e un nepreţuit ajutor în toate împrejurările vieţii şi n-a împiedicat niciodată comerţul ilicit.

Conversaţia noastră se stinse când ea trecu pe lângă noi, mergând spre muzeu şi Skeppsholmen.

Purta un taior negru, simplu. Nu mergea nici încet, nici repede şi nu se uita nici la dreapta, nici la stânga.

Ei, da, mersul… Fără să vreau, am închis ochii când a trecut. Arăta ca cineva care merge în întâmpinarea destinului. Mergea cu capul puţin aplecat, astfel încât o parte a gâtului lucea albă sub părul blond al cefei. Zâmbea? Nu ştiu. Dar mi-am amintit deodată visul de acum câteva nopţi. Zâmbetul pe care-l avea în visul acela groaznic nu mi-a fost dat nicicând să-l văd în realitate şi nici nu vreau să-l văd vreodată.

Când mi-am ridicat din nou privirea, l-am văzut, trecând în aceeaşi direcţie, pe Klas Recke.

Îi salută din mers pe Markel şi pe Birck, poate şi pe mine, nu e sigur. Mergea după ea. Iar eu parcă vedeam o mână viguroasă care-i ţinea pe acelaşi fir şi îi trăgea pe acelaşi drum. Şi mă-ntrebam: încotro îi poartă drumul ăsta pe el şi pe ea?

Vai, dar ce mă priveşte asta pe mine! Drumul pe care a apucat-o, l-ar fi ales şi fără ajutorul meu.

Eu n-am făcut decât să mătur puţin locul pe unde-i călcau

picioruşele. Drumul îi este oricum greu, nici nu încape îndoială, nu se poate să nu fie. Lumea nu-i blândă cu cei care iubesc. Şi drumul se sfârşeşte mereu în întuneric, atât pentru ei, cât şi pentru noi toţi.

— De la un timp e greu să dai de Recke, zise Markel. Sunt sigur că ticălosul coace ceva. Am auzit că e pe cale să-nhaţe o fată cu bani. Ei, sigur, până la urmă aşa trebuie să şi fie, că are la datorii, ca un prinţ moştenitor. îl au la mână cămătarii.

— Cum de ştii asta? l-am întrebat pe un ton un pic cam arţăgos, fără să am de ce.

— Nu ştiu deloc, răspunse el zeflemitor. Dar deduc. De regulă, sufletele de rând judecă un bărbat după cum îi merg afacerile. Eu fac invers, judec afacerile după om. E mai logic şi-l cunosc eu pe Recke.

— Gata, Markel, ajunge cu whisky-ul, spuse Birck.

Markel îşi mai turnă un whisky şi îi turnă unul şi lui Birck, care avea privirea aţintită în altă parte, dând de înţeles că nu văzuse nimic. Grogul meu era aproape neatins şi Markel îl analiza cu ochi îngrijoraţi şi dezaprobatori.

Birck se întoarse subit spre mine:

— Ia spune-mi, tu urmăreşti fericirea?

— Presupun că da, am răspuns. Nu cunosc o altă definiţie a fericirii decât suma lucrurilor pe care fiecare om le consideră demne de urmărit în oraşul lui. Aşadar, e de la sine înţeles că urmăreşti fericirea.

Birck: Da, sigur. Dacă vezi lucrurile aşa, e de la sine înţeles. Şi răspunsul tău mi-aduce din nou aminte, pentru a suta oară, că toată filosofia trăieşte şi se hrăneşte din ambiguităţi lingvistice.

În loc de clătită vulgară a succesului, câte unul îşi prezintă savarina mântuirii sufletului, iar altul propria lui „operă de creaţie”; dar ambii neagă faptul că ar urmări fericirea. Ce talent de invidiat să te poţi autoînşela cu ajutorul cuvintelor! Sigur că fiecare din noi caută mereu să-şi vadă propria persoană şi propriile eforturi în lumina unui ideal. Şi fericirea cea mai profundă este poate, la urma urmelor, chiar iluzia că nu fericirea o urmăreşti.

Markel: Omul nu urmăreşte fericirea, ci plăcerea. „Este posibil”, spuneau cirenaicii, „să existe oameni care nu caută plăcerea, dar asta pentru că spiritul le e prost întocmit şi judecata falsă”.

Când filosofii, continuă el, spun că omul urmăreşte fericirea, sau

„mântuirea", sau propria lui „operă de creaţie", ei se gândesc numai la ei înşişi sau, în orice caz, la persoane adulte cu un anumit grad de educaţie. Per Hallstrom1 povesteşte într-una din nuvelele sale că, pe vremea când era copil, recita în fiecare seară: „Firicelul vine, firicelul trece, / pe cine Dumnezeu iubeşte, / firicelul îl primeşte". E limpede că nu aflase, la frageda sa vârstă, înţelesul cuvântului „fericire", drept care, fără să-şi dea seama, a înlocuit cuvântul necunoscut şi de neînţeles cu un altul uşor de priceput şi bine cunoscut. Celulele corpului nostru ştiu la fel de puţin ca un copilaş ce este „fericirea", sau „mântuirea", sau „opera de creaţie". Dar ele hotărăsc ce urmărim noi. Tot ce se numeşte viaţă organică pe lumea asta fuge de durere şi caută plăcerea. Filosofii se gândesc numai la aspiraţiile lor conştiente, la ceea ce urmăresc prin voinţă, adică: aspiraţii închipuite. Numai că partea inconştientă a fiinţei noastre este de o mie de ori mai mare şi mai puternică decât cea conştientă, şi ea este cea care învinge.

Birck: Tot ce spui tu acolo nu face decât să confirme cu prisosinţă ce ziceam eu adineauri, Per Hallstrom (1866-1960) – scriitor suedez, membru al Academiei din 1908, preşedinte al Comitetului Nobel (1922-1946). (n.t.)

şi anume că limbajul trebuie întocmit din nou, de la început, ca să putem ajunge la un rezultat în urma discuţiilor noastre filosofice.

Markel: Doamne Dumnezeule! Ia tu fericirea şi eu iau plăcerea. Hai să ciocnim! Dar chiar dacă sunt de acord cu limbajul tău nu înseamnă că e adevărat că toţi oamenii urmăresc fericirea. Sunt oameni cărora le lipseşte orice aptitudine pentru fericire şi îşi dau seama de asta cu o luciditate dureroasă şi necruţătoare. Asemenea oameni nu urmăresc fericirea, ei urmăresc să dea o oarecare formă şi puţin stil nenorocirii lor.

Şi adăugă brusc şi neaşteptat:

— Glas e din ăştia.

Cuvintele din urmă m-au uluit atât de tare, că am rămas fără replică. Până să-mi aud numele, credeam că vorbea de el. Încă mai cred aşa, şi că, nevrând să se dezvăluie, a lovit în mine. Urmă o tăcere apăsătoare. Eu priveam cum sclipea marea. Luna spărsese vălul nebulos ce plutea deasupra clădirii Rosenbad, şi lumina ei palid-argintie cădea pe faţada cu colonade a vechiului palat Bonde1. În depărtare, deasupra lacului Mălar naviga de unul singur un nor

roşu-violet, ca smuls din ceilalţi.

25 iulie Helga Gregorius: o văd fără încetare în faţa ochilor. O văd cum am văzut-o în somn: goală, întinzându-mi un buchet de flori de culoare în

1 Bonde – veche familie nobilă suedeză. (n.t.)

chisă. Poate roşii, dar un roşu foarte închis. Sigur, roşul arată mereu aşa, foarte închis, în amurg.

Nu trece noapte să nu-mi doresc, când mă culc, să vină-n vis, la mine.

Dar, cu timpul, imaginaţia a şters zâmbetul acela echivoc, şi acum nu-l mai văd.

Doresc să se întoarcă mai repede preotul.

Pentru că atunci ea ar veni din nou aici. Vreau s-o văd şi să-i aud vocea. Vreau să fie aici, la mine.

26 iulie Preotul: şi faţa lui mă urmăreşte – mă urmăreşte cu exact aceeaşi expresie ca atunci când ne-am văzut ultima oară şi am adus vorba de chestiunile sexuale. Cum aş putea să descriu expresia aceea? Este expresia celui care miroase ceva putred şi, în secret, găseşte că mirosul e plăcut.

2 august Clar de lună. Am toate ferestrele deschise. În camera de lucru e aprinsă lampa; am aşezat-o pe tăblia de la secreter ca să nu fie în bătaia vântului de noapte, al cărui murmur blajin umflă perdeaua, ca pe o velă. Mă plimb de colo-colo prin cameră, mă mai opresc lângă tăblia secreterului şi mai aştern câte un rând, în grabă. Am stat îndelung la fereastra din salon, m-am uitat afară şi am ascultat toate sunetele stranii ale nopţii. Dar în noaptea asta, e tăcere acolo jos, sub copacii întunecaţi. Nu e decât o femeie care stă singură pe o bancă; stă acolo de o bucată de vreme. Şi e clar de lună.

— Când am venit acasă la cină, am văzut o carte pe birou. Deschizând-o, a picat din ea o carte de vizită: Eva Mertens.

Mi-aduc aminte că, mai deunăzi, îmi vorbise de o carte şi i-am spus, cu totul într-o doară, că mi-ar face plăcere s-o citesc. Am spus asta din politeţe, ca să nu-mi reproşez că mă arăt nepăsător faţă de ceva care pe ea o interesează. Pe urmă mi-a ieşit cu totul din cap.

Dar ei se vede că nu.

Sunt eu prost dacă-mi închipui că-i place puţin de mine? Se observă pe ea că iubeşte. Dar dacă iubeşte pe altul, de unde atâta

interes şi pentru mine?

Are ochi albaştri, luminoşi şi sinceri, păr castaniu, bogat. Nasul e puţin strâmb. Gura – de gură nu-mi amintesc. Ba da, e roşie şi cam mare; dar n-o văd prea clar. Şi, de fapt, nu cunoşti cu adevărat decât gura pe care ai sărutat-o sau pe care ţi-e foarte dor s-o săruţi. Ştiu eu o gură pe care o cunosc bine.

Stau jos şi privesc cartea de vizită, mică, simplă, corectă, cu numele litografiat, cu caractere palide. Dar văd mai mult decât numele. Există un fel de scriere care devine vizibilă doar la căldură puternică. Căldură nu ştiu dacă am, şi totuşi citesc scrisul invizibil: „Sărută-mă, fii bărbatul meu, fă-mi copii, lasă-mă să iubesc. Mi-e dor de iubire". „Aici multe sunt fecioarele pe care niciun bărbat nu le-a atins încă şi nu le e bine să doarmă singure. Unele ca ele ar trebui să aibă bărbaţi buni". Cam aşa a vorbit Zarathustra. Zarathustra cel adevărat, nu cel cu biciul.

Sunt eu un „bărbat bun"? Aş putea să fiu eu bărbatul ei cel bun?

Mă întreb ce imagine şi-o fi făcut ea despre mine. Nu mă cunoaşte. În creierul ei neînzestrat, unde nu-i loc decât pentru câteva gânduri gingaşe, binevoitoare faţă de cei din preajmă-i şi poate, în plus, ceva gunoaie, s-a conturat o imagine cu unele trăsături exterioare de-ale mele, deşi nu e imaginea persoanei mele, dar care, după cât se pare, ei îi place – Dumnezeu ştie de ce, poate în primul rând pentru că nu sunt însurat. Dar dacă m-ar cunoaşte, dacă, spre exemplu, dintr-o întâmplare, s-ar nimeri să citească ce scriu eu serile pe fiţuicile astea, ei, atunci, îmi închipui că un instinct sigur ar face-o să se abată, temătoare, din calea mea. Cred că abisul ce ne separă sufletele e prea adânc. Sau, mai ştii? Dacă e să alegi căsătoria, poate că, din contră, e o fericire când abisul e atât de adânc – deoarece, dacă ar fi mai mic, aş fi tentat să caut să-l umplu, şi s-ar sfârşi întotdeauna prost! Femeia faţă de care să mă dezvălui pe de-a-ntregul nu există! Şi atunci? Să trăiesc permanent alături de ea şi să nu-i dau niciodată voie să afle cine şi ce sunt eu – e voie să faci aşa ceva cu o femeie? S-o laşi să strângă în braţe pe altul, crezând că eşti tu – ai voie să faci asta?

Ba bine că nu. De fapt, aşa se petrec mereu lucrurile; ştim atât de puţine unul despre celălalt! Iei în braţe o umbră şi iubeşti un vis. La urma urmelor, ce ştiu eu despre ea?

Dar sunt singur, şi luna lucreşte, şi mi-e dor de o femeie. Aş putea să merg la fereastră şi s-o chem sus pe aceea care stă singură acolo jos,

pe bancă.

În aşteptarea celui care nu vine. Am vin de Porto şi şnaps şi bere şi mâncare bună şi un pat făcut. Pentru ea ar fi raiul pe pământ.

şi Stau şi mă gândesc la vorbele lui Markel de acum câteva seri, despre mine şi fericire. Zău c-aş vrea să mă însor şi să fiu fericit, ca porcul de Crăciun, doar ca să-i fac lui în necaz.

3 august Luna. Iat-o iar acolo.

Îmi amintesc de atâtea nopţi cu lună. Cea mai veche de care-mi amintesc e luna pe care o vedeam în serile de iarnă, din spatele ferestrei, în prima mea copilărie. Era mereu postată deasupra unui acoperiş alb. Odată, mama ne-a citit cu voce tare, nouă, copiilor, Spiriduşul de Viktor Rydberg1; şi atunci, imediat, am recunoscut-o.

Dar nu avea încă niciuna din trăsăturile de mai târziu; nu era nici blândă şi sentimentală, nici rece şi înfiorătoare. Nu era decât mare şi lucioasă.

Făcea parte din fereastră, iar fereastra făcea parte din odaie. Luna locuia la noi.

Mai târziu, când au văzut că am înclinaţie pentru muzică şi m-au pus să iau lecţii de pian şi am avansat suficient încât să încerc puţin Chopin, luna mi s-a arătat cu alt chip. Mi-aduc aminte că într-o noapte, să fi avut vreo doisprezece ani, stăteam lungit în pat, treaz, şi nu puteam să dorm fiindcă îmi suna în cap a douăsprezecea nocturnă de Chopin, şi fiindcă era clar de lună. Eram la ţară, abia sosiserăm şi în camera mea nu se montaseră încă storurile. Lumina lunii inunda încăperea ca un fluviu mare şi alb, acoperea patul şi ajungea până la perna mea. M-am ridicat în capul oaselor şi, cu spatele drept, am început să cânt.

1 Viktor Rydberg (1828-1895), scriitor romantic suedez. (n.t.)

Simţeam pur şi simplu nevoia să cânt melodia aceea minunată fără cuvinte – nu mă puteam desprinde de ea. Cântul se contopea cu lumina lunii şi amândouă promiteau ceva nemaiauzit, care era sortit să mi se întâmple într-o bună zi, nu ştiam ce, o fericire deplină sau o nenorocire mai preţioasă decât toată fericirea de pe lume, ceva înflăcărat şi desfătător şi măreţ care mă aştepta. Şi am tot cântat până a apărut tata în pragul uşii şi mi-a urlat să mă culc.

Asta a fost luna lui Chopin. La fel cu cea care, mai târziu, fremăta şi ardea deasupra apei în serile de august, când o ascultam pe Alice

cântând.

O iubeam pe Alice.

Apoi mi-aduc aminte de luna de la Uppsala.

Niciodată n-am văzut o lună cu o faţă mai rece şi mai absentă. Uppsala are o climă cu totul diferită de cea din Stockholm, o climă continentală cu aer mai uscat, mai clar. Într-o noapte de iarnă mă plimbam cu un coleg, mai mare decât mine, băteam străzile albite de zăpadă, străzi cu case cenuşii şi umbre negre. Discutam filosofie.

La cei şaptesprezece ani ai mei, nu prea credeam eu în Dumnezeu; dar eram împotriva darwinismului: mi se părea că în darwinism totul era fără sens, stupid, banal. Am intrat sub o boltă neagră, am urcat câteva trepte şi ne-am oprit aproape de poalele zidurilor catedralei. Construcţia ei provizorie de susţinere îi dădea aspectul unui schelet de animal fantastic dintr-o epocă apusă. Colegul îmi vorbea despre înrudirea dintre noi şi fraţii noştri, animalele; vorbea şi argumenta, strigând cu o voce piţigăiată şi necultivată, care răsuna între ziduri şi îi trăda dialectul provincial. Eu 94 nu-i prea răspundeam, dar îmi ziceam în sinea mea: n-ai dreptate, dar am citit şi am cugetat prea puţin până acum ca să te pot înfrunta. Dar aşteapă tu – aşteaptă încă un an şi am să te aduc exact în locul ăsta, într-o noapte cu clar de lună, şi am să-ţi demonstrez cât de greşit gândeşti şi cât de prost eşti. Fiindcă ce spui tu nu poate şi nu trebuie sub nicio formă să fie adevărat; dacă e adevărat, nu mai vreau să exist, n-am ce căuta într-o asemenea lume. Dar colegul continua să vorbească şi flutura o broşură în nemţeşte, care-i furnizase argumentele. Deodată, se opri în lumina lunii, deschise broşura într-un loc cu nişte ilustraţii şi mi-o întinse. Luna lumina atât de clar, încât se vedeau şi ilustraţiile, şi ce scria sub ele. Erau trei cranii, destul de asemănătoare: unul de urangutan, altul de negru australian şi craniul lui Immanuel Kant. Dezgustat, am azvârlit cartea cât colo. Colegul s-a înfuriat, s-a repezit asupra mea, şi ne-am luat la bătaie sub razele lunii, dar el era mai puternic, m-a doborât, m-a prins sub el şi „mi-a spălat" faţa cu zăpadă, aşa cum fac îndeobşte şcolarii.

Au trecut anii, dar nu m-am simţit niciodată destul de copt ca să-l conving că nu avea dreptate; am considerat că trebuie să las chestiunea în suspensie. Şi, cu toate că n-am priceput eu pe deplin ce caut în lumea asta, uite că am rămas.

Şi multe feţe ale lunii am mai văzut de atunci.

O lună blajină şi sentimentală între mesteceni, la margine de lac… Luna străbătând grăbită perdelele de ceaţă de deasupra mării… Luna gonind printre norii destrămaţi ai toamnei… Luna Iubirii, luminând geamul grădinii lui Gretchen şi balconul Julietei… O fată trecută de anii tinereţii şi care tare mult dorea să se mărite mi-a spus odată că o podideşte mereu plânsul când vede luna lucind deasupra unei căsuţe în pădure… Luna e plină de pasiune, şi e lacomă, spune un poet. Un altul investeşte razele lunii cu o tendinţă etico-religioasă şi le aseamănă cu fire pe care scumpii noştri morţi le torc şi din care ţes o plasă cu care mai prind câte un suflet rătăcit…

Pentru cel tânăr, luna e promisiunea lucrurilor nemaiauzite care-l aşteaptă, pentru cel în vârstă, este mărturia promisiunilor înşelate, aducerea aminte a tot ce s-a prăbuşit şi s-a spulberat…

Şi ce este luna?

Un soare de mâna a doua. Diluat, falsificat.

Luna care se arată acum din spatele turlei bisericii are faţa tristă. Îmi face impresia că trăsăturile îi sunt deformate, descompuse, mâncate de o suferinţă fără nume. Biata de tine, de ce stai acolo? Eşti acuzată de fraudă – ai falsificat lumina soarelui?

Să spunem adevărul, nu e chiar o crimă neînsemnată. Ferice de cel care poate fi sigur că nu va comite niciodată o asemenea crimă.

7 august Lumină!

…M-am ridicat în pat să aprind lumina de pe noptieră. Mă treceau sudori reci, părul mi-era năclăit pe frunte… Ce visasem?

Din nou acelaşi lucru. Că l-am omorât pe preot. Că trebuia să moară, pentru că deja mirosea a leş, şi că era de datoria mea de doctor să fac asta… îmi venea greu, mi-era neplăcut, era un lucru care nu se mai petrecuse niciodată în cabinetul meu – aş fi dorit să mă consult cu un coleg, nu eram dispus să port singur toată răspunderea într-o chestiune atât de serioasă… Dar doamna Gregorius stătea goală într-un colţ îndepărtat, în semiobscuritate, şi încerca să-şi ascundă goliciunea cu mic voal negru. Şi când mă auzi că pronunţ cuvântul „coleg", ochii ei se umplură de atâta groază şi disperare, încât am priceput că totul trebuia făcut de urgenţă, pentru că altfel era pierdută, dintr-un motiv pe care nu-l desluşeam, şi că trebuia să mă descurc singur şi în aşa fel încât nimeni să nu poată afla nimic, niciodată. Atunci am făcut-o, cu

capul întors.

Cum am făcut? Nu ştiu. Tot ce ştiu e că mi-am pus mâna la nas, că am întors capul şi că mi-am zis: aşa, acum e gata. Acum nu mai miroase. Şi am vrut să-i explic doamnei Gregorius că fusese un caz foarte rar şi foarte straniu: majoritatea oamenilor încep să miroasă abia după deces şi când sunt înmormântaţi; dar dacă cineva miroase încă din viaţă, atunci trebuie omorât, altă cale nu există din unghiul de vedere al ştiinţei actuale… Dar doamna Gregorius dispăruse şi rămăsesem înconjurat de un enorm vid în care totul părea că se fereşte şi fuge de mine… întunericul devenea un clar de lună cenuşiu… Şi eu, în capul oaselor, în pat, cât se poate de treaz, îmi ascultam propria voce…

M-am dat jos din pat, am aruncat nişte haine pe mine, am aprins luminile în toate camerele. M-am plimbat de colo-colo cu regularitatea unui ceasornic, cât timp, nu ştiu. Până la urmă, m-am oprit în faţa oglinzii de la consola din salon, fixând cu privirea imaginea palidă şi descompusă a eului meu, de parcă ar fi fost un străin. De teamă ca nu cumva să cedez unui neaşteptat impuls de a face praf bătrâna oglindă, care mi-a văzut copilăria şi întreaga viaţă şi multe din cele petrecute înaintea mea, m-am dus la fereastra deschisă. Lumina lunii dispăruse, ploua şi ploaia îmi biciuia faţa. Îmi făcea bine.

„Visele trec ca apa" … Te ştiu bine, înţeleaptă zicală bătrânească. Şi aproape tot ce visăm nu merită, în realitate, nici cea mai mică atenţie – aşchii de întâmplări trăite, dintre cele mai neînsemnate şi mai tâmpe, pe care conştiinţa nu le-a găsit demne să le păstreze, dar care îşi trăiesc viaţa lor aparte, fantomatică, într-unul din depozitele de gunoi ale creierului. Mai sunt însă şi alte vise.

Mi-aduc aminte că odată, pe când eram copil, mi-am bătut capul o după-amiază întreagă cu o problemă de geometrie şi a trebuit să merg la culcare cu ea nerezolvată: în somn, creierul a continuat să muncească de unul singur şi mi-a dat răspunsul în vis. Şi a fost răspunsul corect. Unele vise sunt ca nişte vârtejuri din adâncuri. Şi dacă mă gândesc mai bine: de multe ori s-a întâmplat ca visul să mă înveţe câte ceva despre mine însumi. De multe ori mi-a dezvăluit dorinţe pe care nu voiam să le doresc, pofte de care nici nu voiam să ştiu la lumina zilei. Dorinţele şi poftele acelea le-am cântărit pe urmă şi le-am pus la încercare sub lumina soarelui. Dar suportau rar lumina, aşa că de obicei le împingeam îndărăt, în străfundurile suspecte

unde-şi aveau lăcaşul. Pe urmă, se întâmpla să-şi facă din nou apariţia în visele nopţii, dar acum le recunoşteam, le zâmbeam cu dispreţ chiar în timpul visului, până când renunţau la pretenţia de a se manifesta şi de a trăi în realitate şi la lumina zilei.

Dar acum e altceva. Şi vreau să ştiu ce este; vreau să cântăresc şi să încerc. E vorba de un impuls fundamental al fiinţei mele, care face să nu suport să fiu doar pe jumătate conştient, doar pe jumătate lămurit în legătură cu un lucru care mă priveşte, dacă îmi e cu putinţă să aduc la suprafaţă acel lucru, să-l pun în lumină şi să văd ce anume este.

Aşadar, hai să ne gândim:

A venit la mine o femeie disperată, şi am promis s-o ajut. S-o ajut, am zis. Ce însemna asta sau ce avea să însemne nu ştia niciunul din noi la ora aceea. Ce-mi cerea ea mie era foarte simplu şi uşor.

Nu mă costa nimic, mai degrabă mă amuza, i-am făcut frumoasei tinere un serviciu delicat şi i-am jucat, în acelaşi timp, o festă urâtă odiosului preot, iar întregul episod a pătruns în plictisul meu compact şi cenuşiu ca o sclipire trandafirie dintr-o lume interzisă mie… Pentru ea, asta însemna fericirea, viaţa – aşa cum o vedea ea, şi cum m-a făcut şi pe mine s-o văd. Şi de aceea am promis s-o ajut şi am făcut ce era de făcut, atunci.

După aceea însă, încetul cu încetul, lucrurile au căpătat un alt aspect şi acum trebuie să am grijă să analizez chestiunea în profunzime, înainte de a merge mai departe.

I-am promis s-o ajut; dar mie nu-mi plac jumătăţile de măsură. Acum ştiu foarte bine, am ştiut de o bună bucată de vreme: nimic în afară de eliberarea deplină n-o va ajuta. Peste câteva zile se întoarce preotul – şi iar începe vechea poveste. Acum îl cunosc. Dar mai e ceva; sigur că, la urma urmelor, a trebuit să se descurce de una singură, cum a putut ea mai bine, oricât de greu i-ar fi fost, măcar că asta-i distruge viaţa şi face din ea o cârpă. Dar e ceva care mă face să fiu sigur, de parcă deja s-a întâmplat, că în curând o să poarte în pântec un prunc. Aşa cum iubeşte ea acum, se înţelege că n-o să poată ocoli lucrul ăsta. Poate nici nu vrea. Şi atunci: dacă se întâmplă cumva – când se întâmplă – atunci…? Atunci preotul trebuie înlăturat. Înlăturat cu totul.

Chiar aşa: dacă se întâmplă acel lucru, e foarte posibil ca ea să mă roage „să-i vin în ajutor", acelaşi gen de ajutor pe care degeaba mi l-au cerşit atâtea altele, şi dacă vine, ei bine, am să-i fac voia, pentru că

nu văd cum aş putea să-i refuz ceva. Pe de altă parte, m-am cam săturat de toată povestea asta şi, cât priveşte rolul meu, ar trebui să se termine.

Numai că simt, simt eu şi ştiu că nu va fi aşa.

Ea nu e ca celelalte, niciodată n-o să-mi ceară ea acel ajutor.

Şi atunci preotul trebuie înlăturat.

Întorc povestea asta pe toate părţile şi altă ieşire nu văd. Să-l fac să asculte de glasul raţiunii?

Să-l fac să-şi dea seama că nu mai are dreptul să-i întineze viaţa, că trebuie să-i redea libertatea?

Nonsens. îi e nevastă; el îi este soţ. Totul e de partea lui: lumea, Dumnezeu, propria-i conştiinţă.

Iubirea e de bună seamă, şi pentru el, ce era pentru Luther: o nevoie naturală, pe care dumnezeul lui i-a dat voie să şi-o satisfacă unindu-se cu femeia asta şi nu alta. Că ea răspunde poftei lui cu scârbă şi răceală nu-l poate face să se îndoiască o secundă asupra „dreptului" pe care-l are. Şi poate îşi imaginează că în momentele acelea are şi ea, în ascuns, aceleaşi simţiri ca şi el, dar consideră că e absolut normal ca o femeie, creştină şi soţie de preot, să nu mărturisească asta, nici măcar ei înseşi. Nici lui nu-i prea place să numească lucrul acela plăcere; preferă să-i spună „datorie" şi „voinţa lui Dumnezeu"… Nu, la o parte cu un asemenea om, la o parte cu el, la o parte!

Cum ziceam? Că eram în căutarea unei fapte, o cerşeam. Aşadar, aceasta să fie? – fapta mea! Fapta care trebuie împlinită, fapta despre care doar eu cred că trebuie împlinită, fapta pe care nimeni nu poate şi nu îndrăzneşte să o împlinească, în afară de mine?

S-ar putea spune că e cam neobişnuit. Dar ăsta nu-i un argument, nici pentru, nici contra.

„Măreţia", „frumuseţea" unei fapte se măsoară prin efectul pe care îl are asupra publicului. Dar cum modestia mă face să ţin fapta departe de orice fel de „public", criteriul acesta nu-şi are locul aici. Nu am de-a face decât cu mine. Vreau să-mi controlez fapta pe la toate cusăturile; vreau să văd cum arată pe dinăuntru.

Mai întâi şi întâi: vreau eu cu adevărat să-l omor pe preot?

„Vreau" – bine, dar ce înseamnă asta? Voinţa unui om nu este o entitate; e sinteza a sute de impulsuri contradictorii. O sinteză e o ficţiune; voinţa e o ficţiune. Dar avem nevoie de ficţiuni, şi nicio

ficţiune nu ne este mai necesară ca voinţa. Prin urmare: vrei?

Vreau, şi nu vreau.

Aud voci contradictorii. Trebuie să le supun unui interogatoriu; trebuie să aflu din ce cauză una zice „vreau" şi cealaltă „nu vreau".

Mai întâi spui „vreau". De ce vrei? Răspunde!

— Vreau să trec la acţiune. Viaţa e acţiune.

Când văd ceva care mă revoltă, vreau să intervin.

Nu intervin de fiecare dată când văd o muscă într-o pânză de păianjen, fiindcă lumea muştelor şi a păianjenilor nu e lumea mea, şi ştiu că există limite, şi nu-mi plac muştele. Dar dacă văd acolo o insectă mică, frumoasă, cu aripioare aurii, sclipitoare, atunci rup pânza şi, la nevoie, îl omor pe păianjen, fiindcă nu cred că nu-i voie să omori păianjeni. Merg în pădure; aud strigăte de ajutor; alerg spre locul de unde vin strigătele şi dau peste un bărbat care e pe cale să violeze o femeie. Se înţelege că fac tot ce-mi stă în putinţă ca s-o eliberez şi, dacă e nevoie, îl omor pe bărbat.

Legea nu-mi dă acest drept. Legea îmi dă dreptul să omor pe cineva doar în caz de autoapărare, adică numai dacă propria mea viaţă este în pericol. Legea nu-mi permite să omor pe cineva ca să-mi apăr tatăl, sau fiul, sau pe cel mai bun prieten, şi nici ca să-mi feresc femeia iubită de brutalitate sau viol. Legea e pur şi simplu ridicolă, şi niciun om cu scaun la cap nu poate să acţioneze după cum hotărăşte legea.

— Dar legea nescrisă? Morala…?

— Scumpul meu prieten, morala se află, ştii la fel de bine ca şi mine, în stare fluctuantă. Trece prin schimbări remarcabile chiar şi în momente extraordinar de scurte, ca cele trăite de noi doi pe acest pământ. Morala e ca faimosul cerc de cretă din jurul găinii: îl ţine legat doar pe cel care crede în ea. Morala e părerea celorlalţi despre ce este bine. Dar aici e vorba de părerea mea! E drept că în multe cazuri, poate că în majoritatea lor, părerea mea despre ce este bine coincide, în mare, cu a celorlalţi, cu „morala"; şi în multe alte cazuri, consider că divergenţa dintre eul meu şi morală nu merită riscul pe care-l implică o abatere, şi atunci mă conformez. Aşa că morala devine, în mod conştient pentru mine, ceea ce de fapt este pentru absolut toată lumea, cu toate că nu toţi ştiu: nu o lege bătută în cuie şi, mai presus de toate, nu obligatorie, ci un modus vivendi de uz zilnic, în permanenta stare de război în care se află ego-ul cu lumea. Ştiu şi înţeleg că morala

actuală şi legea burgheză oglindesc, prin trăsăturile lor generale, o concepţie de drept, care este rodul unei experienţe acumulate din timpuri imemoriale, transmisă din generaţie în generaţie şi uşor modificată pe parcurs, în legătură cu regulile esenţiale de convieţuire ale oamenilor. Ştiu că aceste legi trebuie mai mult sau mai puţin respectate de toată lumea, pentru ca viaţa să poată fi trăită aici, pe pământ, de fiinţe ca noi, fiinţe greu de imaginat în afara unui organism social, nutrit cu o hrană variată de biblioteci, muzee, poliţie, conducte de apă, străzi ttuminate, servicii nocturne de salubritate, parade ale gărzii regale, predici, spectacole de balet şi aşa mai departe. Dar ştiu de asemenea că persoanele care s-au ajuns în societate nu sunt prea pedante când e vorba de litera legii. Morala aparţine ustensilelor de bucătărie, nu zeilor. Ea trebuie să fie utilă; nu trebuie să domine. Şi trebuie folosită cu discernământ, „cu un praf de sare".

E bine să adopţi datina locului unde te afli; dar e o stupizenie s-o faci cu convingere. Eu sunt un călător prin lume; observ datinile oamenilor şi adopt ceea ce îmi foloseşte mie. Şi apoi, „morală" vine de la mores, datini; se bazează în întregime pe obiceiuri; nu are niciun alt fundament.

Şi acum, dacă omorându-l pe preot comit un act care este contrar obiceiului, nu trebuie să-mi dai tu lecţii. Morala? Glumeşti!

— Recunosc, întrebarea am pus-o mai mult din principiu. Cred că suntem de acord cu privire la morală. Dar asta nu înseamnă că scapi de mine. În primul şi în primul rând, întrebarea nu era cum de îndrăzneşti să faci lucrul despre care e vorba, când el contrazice datina şi morala; întrebarea era de ce vrei s-o faci. Răspunsul tău a fost comparaţia cu bruta care batjocoreşte o femeie în pădure. Ce comparaţie! De o parte un criminal sălbatic, de cealaltă parte un bătrân preot ireproşabil şi demn de tot respectul!

— Da, comparaţia şchioapătă puţin. Era vorba de o femeie necunoscută, de un bărbat necunoscut şi de o relaţie despre care nu se ştie totul.

Nu e sigur că femeia necunoscută merită ca cineva să-l omoare pe acel bărbat. Nu e sigur nici că bărbatul necunoscut, care dă peste o femeie tânără în inima pădurii şi căruia Pan îi suceşte dintr-odată minţile, merită, pentru asta, să fie omorât. Şi, în fine, nu e sigur că pericolul este atât de mare încât să fie nevoie de o intervenţie!

Fata ţipă fiindcă îi e frică şi pentru că o doare, dar nu putem spune că paguba trebuie măsurată după ţipăt. Se poate întâmpla ca cei doi să devină buni prieteni înainte de a se despărţi. La ţară, multe căsătorii au început cu un viol şi n-au mers mai rău decât altele; răpirea femeii era pe vremuri forma obişnuită de logodnă şi măritiş. Deci dacă eu, în exemplul pe care l-am dat, îl omor pe bărbat ca s-o eliberez pe femeie – act pe care cred că mulţi moralişti, cu excepţia juriştilor, l-ar aproba, şi care în faţa unui juriu francez sau american mi-ar aduce o achitare strălucită, însoţită de aplauzele publicului – înseamnă că procedez pur şi simplu impulsiv, fără să cuget, şi poate fac o enormă prostie. Dar cazul nostru are un cu totul alt profil. Aici nu e vorba de un caz izolat de viol, ci de o relaţie fatală care, în esenţă, constă într-o serie neîntreruptă de violuri. Aici nu e vorba de un bărbat necunoscut, de un oarecare, ci de unul pe care-l cunoşti mult prea bine: pastorul Gregorius. Şi nu e vorba să ajuţi şi să salvezi o femeie necunoscută, ci una pe care, în ascuns, o iubeşti…

— Nu, taci, ajunge, taci…!

— Poate un bărbat permite ca femeia pe care o iubeşte să fie batjocorită, terfelită şi călcată în picioare în faţa ochilor săi?

— Taci din gură! Ea iubeşte un altul. E problema lui, nu a mea.

— Tu ştii c-o iubeşti. Prin urmare, e problema ta.

— Taci!… Sunt doctor. Şi tu vrei să strecor, pe furiş, moartea, într-un bătrân care vine la mine să-l ajut!

— Eşti doctor. De câte ori n-ai pronunţat tu fraza: datoria mea de doctor. Uite-o acum aici, datoria: mie mi se pare că e clară. Datoria ta de doctor e să-l ajuţi pe cel care poate şi trebuie ajutat, şi să bagi cuţitul în carnea putredă care o distruge pe cea sănătoasă. Desigur, alegerea asta nu-ţi aduce glorie; n-o poţi dezvălui nimănui, fiindcă altminteri te aşteaptă Langholmen sau Konradsberg.1 Acum, îmi amintesc că exact în clipa aceea o pală de vânt prinse deodată perdeaua, o aruncă spre lumânare şi aceasta luă foc pe margine, dar am sugrumat imediat flăcăruia albastră şi am închis fereastra. Am făcut toate aceste gesturi mecanic, aproape fără să-mi dau seama. Ploaia biciuia geamul ferestrei. Lumânările ardeau drept, domol. Pe una din ele şedea un fluturaş de noapte pestriţ.

Şedeam şi priveam fix flăcările drepte ale lumânărilor şi parcă nu mai ştiam de mine. Cred că mă cuprinsese un fel de toropeală. Poate

că am şi dormit puţin. Dar deodată mă cutremurai ca electrocutat şi-mi adusei aminte totul: întrebarea care cerea răspuns, hotărârea pe care trebuia s-o iau înainte de a mă putea odihni.

— Aşadar, tu care nu vrei: pentru ce nu vrei?

1 în trecut, închisoare, respectiv spital de psihiatrie din Stockholm. (N.t.)

— Mi-e frică. În primul rând mi-e frică să nu fiu descoperit şi „pedepsit". Nu-ţi subapreciez precauţia, nici înţelepciunea şi nu mă îndoiesc că o să ai grijă ca totul să meargă bine. Probabil că aşa va fi. Şi totuşi, riscul există. Hazardul…

Nu se ştie niciodată ce se poate întâmpla.

— Ceva tot trebuie să rişti în lumea asta. Voiai să acţionezi. Ai uitat ce-ai scris aici, în jurnal, cu doar câteva săptămâni în urmă, când încă nu se ştia nimic din cele ce urmau să se întâmple?

Situaţie, renume, viitor, pe toate erai gata să le împachetezi şi să le expediezi cu primul vapor care-ţi ieşea în cale. Ai uitat? Vrei să-ţi arăt pagina?

— Nu. N-am uitat. Dar nu era adevărat. Îmi dădeam aere. Acum, când văd cum se apropie vaporul, simt altfel. Înţelegi doar că nu la un afurisit de vapor-fantomă mă gândisem eu! îmi dădeam aere! Era o minciună! Nu ne-aude nimeni; pot să fiu sincer. Viaţa mea e goală, mizerabilă, nu-i văd rostul şi cu toate astea mă agăţ de ea, îmi face plăcere să mă plimb sub cerul însorit, să privesc lumea, şi nu vreau să am ceva de ascuns, ceva de care să-mi fie frică, lasă-mă-n pace!

— Pace, nu – de pace oricum nu poate fi vorba. Vrei să stau şi să mă uit cum femeia pe care o iubesc se îneacă într-o mocirlă, când pot s-o scot de acolo cu un singur gest rapid, cutezător – e asta pace, voi avea vreodată parte de pace, dacă-i întorc spatele şi ies la plimbare sub cerul însorit şi privesc lumea?

— Mi-e frică. Nu atât că voi fi dat în vileag; am pilulele mele şi pot ieşi din joc, dacă or începe să miroasă ceva. Mi-e frică de mine însumi. Ce ştiu eu despre mine? Mi-e teamă să nu intru în ceva care să mă lege, să mă prindă în plasă şi să nu-mi mai dea drumul niciodată. Lucrul pe care mi-l ceri nu e contrar vederilor mele; e o faptă pe care, la un altul, aş aproba-o dacă aş şti ceea ce ştiu eu acum; dar mie nu mi se potriveşte. E împotriva înclinaţiilor, obiceiurilor, instinctelor mele, împotriva a tot ce este esenţa fiinţei mele. Nu-s făcut pentru aşa ceva.

Există mii de bărbaţi ageri, eminenţi, care omoară un om cu uşurinţa cu care omoară o muscă, de ce n-ar face-o unul din ăştia? Mi-e teamă c-o să mă mustre conştiinţa; te mustră când încerci să-ţi ieşi din piele. „A nu-ţi ieşi din piele" înseamnă a-ţi cunoaşte limitele:

vreau să rămân în pielea mea. Oamenii trec zilnic cu cea mai mare uşurinţă şi dezinvoltură la fapte care se bat cap în cap cu vederile lor cele mai sincere şi mai temeinice, iar conştiinţa lor se simte ca peştele în apă; dar încearcă să acţionezi împotriva structurii tale de fond şi ai să vezi cum îţi ţipă conştiinţa! Cum îţi sparge urechile! Spui că m-am rugat şi am cerşit o faptă – imposibil, nu-i adevărat, trebuie să fie o neînţelegere. E de neconceput să-mi fi trecut prin cap o idee atât de nebunească – natura mea este cea de spectator, vreau să stau comod în lojă şi să privesc cum se omoară oamenii între ei pe scenă, dar eu n-am ce căuta acolo, vreau să stau deoparte, lasă-mă în pace!

— Cârpă! Eşti o cârpă!

— Mi-e frică. Povestea asta e un coşmar. Ce mă privesc pe mine persoanele astea şi afacerile lor murdare! Preotul mi se pare atât de oribil, că mi-e frică de el… Nu vreau ca soarta mea să se împletească în vreun fel cu a lui. Şi ce ştiu eu despre el? Ceea ce mă oripilează, nu e „el", persoana lui, ci impresia pe care mi-a lăsat-o – a întâlnit cu siguranţă o sută, o mie de oameni, pe care nu i-a afectat deloc aşa cum mă afectează pe mine. Imaginea pe care şi-a gravat-o în sufletul meu nu va dispărea odată cu dispariţia lui, cu atât mai puţin dacă intervin eu la dispariţia lui.

Chiar acum, ca om viu, mă „obsedează" mai mult decât doresc, cine ştie de ce este în stare, ca mort?

Cunosc eu lucrurile astea, am citit Raskolnikov, am citit Thérèse Raquin. Nu cred în năluci, dar nu vreau să fac ceva încât să încep să cred. Ce treabă am eu cu toate astea? Vreau să plec într-un voiaj. Vreau să văd păduri şi munţi şi fluvii. Vreau să mă plimb sub copaci înalţi, verzi, cu o cărticică frumos legată în buzunar şi să gândesc gânduri frumoase, nobile, bune, odihnitoare, gânduri pe care le poţi rosti cu voce tare şi care îţi aduc laude. Dă-mi pace, lasă-mă s-o iau la drum chiar mâine…

— Cârpă ce eşti!

Lumânările ardeau cu flăcări roşu-murdar în cenuşiul zorilor de zi. Fluturele de noapte zăcea pe birou cu aripile arse.

M-am trântit pe pat.

8 august Am fost la călărit, am făcut o baie, mi-am ţinut orele de consultaţie şi mi-am vizitat pacienţii, ca de obicei. Şi iar vine seara. Sunt obosit.

Ce roşu e turnul de cărămidă al bisericii, în lumina amurgului! La ora asta, coroanele copacilor sunt de un verde atât de intens, de sumbru, şi albastrul din spatele lor atât de profund!

E sâmbătă seara; nişte copilaşi săraci joacă şotron pe aleea cu nisip. La o fereastră deschisă, un bărbat în cămaşă cântă la flaut. Cântă intermezzo din Cavalleria rusticana. E ciudată molima asta a melodiilor. Abia dacă au trecut zece ani de când s-a ivit melodia asta din cosmos, s-a infiltrat într-un biet muzician italian, poate într-un amurg ca acela de azi. I-a fecundat sufletul, care apoi a dat naştere altor melodii şi altor ritmuri şi l-au făcut pe muzician celebru în toată lumea, i-au dăruit o viaţă nouă, cu bucurii noi, necazuri noi şi o avere pe care s-o irosească la Monte Carlo. Iar melodia se răspândeşte pe neaşteptate, în toată lumea, ca o molimă şi îşi urmează drumul ce i-a fost sortit, şi cu bune, şi cu rele; îmbujorează obraji, face ochi să sclipească, e admirată şi adorată de foarte mulţi, trezeşte dezgust şi plictis altora, adesea aceloraşi care la început o îndrăgiseră; sună cu încăpăţânare şi fără cruţare noaptea, în urechile celui fără somn, îl irită pe omul de afaceri care se lamentează că acţiunile pe care le-a vândut săptămâna trecută au crescut, îl deranjează şi-l chinuie pe gânditorul care vrea să-şi adune gândurile şi să formuleze un nou text de lege, sau dansează în vidul din creierul unui idiot. Şi în timp ce bărbatul care a „creat-o” este poate mai chinuit şi mai dezgustat de ea decât toţi ceilalţi, melodia recoltează seară de seară salvele de aplauze ale spectato4 rilor din locurile de distracţii din lumea întreagă, iar bărbatul de colo o cântă, pătruns, la flautul său.

9 august să vrei înseamnă să poţi alege. Vai, de ce trebuie să fie atât de greu să alegi!

Să poţi alege înseamnă să poţi renunţa. Vai, de ce trebuie să fie atât de greu să renunţi!

Un tânăr prinţ trebuia să facă o călătorie şi a fost întrebat: doreşte Măria Sa să meargă călare sau cu vaporul? Iar el a răspuns: vreau să merg şi călare, şi cu vaporul.

Vrem să avem totul, vrem să fim totul. Vrem să avem parte de

toate plăcerile fericirii şi de toată profunzimea suferinţei. Vrem să cunoaştem patosul acţiunii şi tihna spectatorului. Vrem să avem şi liniştea deşertului, şi zarva din forum.

Vrem să fim în acelaşi timp şi gândul singuraticului, şi glasul poporului: să fim şi melodia, şi acordul. În acelaşi timp! Cum s-ar putea asta!

„Vreau să merg şi călare, şi cu vaporul".

10 august Un ceasornic fără arătătoare are ceva neted şi gol, care aminteşte de faţa unui mort. Stau şi privesc un astfel de ceas. La drept vorbind, nu e un ceas, e o cutie goală de ceas cu un cadran vechi, frumos. Tocmai îl văzusem în vitrina ceasornicarului cocoşat de pe alee când mă întorceam acasă în amurgul galben şi fierbinte – un amurg neobişnuit; aşa îmi imaginez eu sfârşitul zilei în deşert… Am intrat la ceasornicar, mi-a reparat ceasul odată, şi l-am întrebat ce fel de ceas era acela, fără arătătoare. Mă privi cu zâmbetul lui cochet de cocoşat şi îmi arătă cutia veche a ceasului, frumos lucrată în argint; cumpărase ceasul la o licitaţie, dar mecanismul era uzat, nu mai servea la nimic, şi se gândise să-l înlocuiască cu unul nou. Am cumpărat cutia aşa cum era.

Am de gând să pun în ea câteva din pilulele mele şi s-o port în buzunarul drept de la vestă, să facă pereche cu ceasul meu. Ca o variantă a ideii lui Demostene cu otrava din condei. Nimic nu e nou sub soare!

Acum vine noaptea; o stea clipeşte deja printre frunzele bogate ale mândrului castan. Simt c-am să dorm bine la noapte; capul mi-e limpede şi liniştit. Şi totuşi, mi-e greu să mă desprind de stea şi de castan.

Noapte. Ce frumos cuvânt! Noaptea e mai bătrână decât ziua, spuneau galii. Credeau că ziua, scurtă, trecătoare, se năştea din nesfârşitul nopţii.

Lunga, nesfârşita noapte.

Ei, e şi ăsta un fel de a vorbi… Ce e noaptea, ce numim noi noapte? E îngusta umbră conică a micuţei noastre planete. Un minuscul popic cu vârf ascuţit de întuneric în mijlocul unui ocean de lumină. Şi oceanul ăsta de lumină ce e? O scânteie în spaţiu. O coroniţă luminoasă în jurul unei steluţe: soarele.

Of, ce boală au oamenii să întrebe despre absolut tot: ce este? Ce

năpastă i-a biciuit pe oameni să iasă din hora frăţiei cu târâtoarele, mergătoarele, alergătoarele, căţărătoarele şi zburătoarele de pe pământ şi să-şi privească lumea şi viaţa de sus, din afară, cu ochi reci, străini şi s-o găsească mică şi fără niciun fel de valoare? Unde duc toate astea? Cum se va sfârşi? Trebuie să mă gândesc la femeia din vis cu vocea ei tânguită, care mi-a rămas în urechi, voce de femeie îmbătrânită, distrusă de plâns: lumea e în flăcări, lumea e în flăcări!

Trebuie să priveşti lumea în care trăieşti din punctul tău de vedere, nu dintr-un punct imaginar din univers; trebuie să apreciezi lucrurile cu modestie, după măsura ta, după situaţia şi condiţiile tale, cele ale stării tale de om, de locuitor al pământului. Atunci, pământul va fi suficient de mare, viaţa un lucru important, şi noaptea infinită şi profundă.

12 august Ce măreţ străluceşte soarele în seara aceasta deasupra cocoşului de pe biserică!

Mi-e drag animalul ăsta frumos şi înţelept, care ştie să se învârtească după cum bate vântul, îmi aduce permanent aminte de acela care, cu o ocazie anume, a cântat de trei ori, simbol ingenios al sfintei biserici care trăieşte din renegarea părintelui ei.

Pastorul parohiei se plimbă încolo şi-ncoace prin cimitir, în această frumoasă seară de vară, sprijinindu-se de braţul unui frate mai tânăr. Am fereastra deschisă şi e atât de linişte, încât unele vorbe răzbesc până aici sus, la mine. Vorbesc despre apropiatele alegeri pentru postul de pastor primarius şi aud că pastorul spune numele Gregorius. îi pronunţă numele fără prea mare entuziasm şi pe un ton de simpatie temperată.

Gregorius e dintre cei care au totdeauna pe credincioşi de partea lor şi, prin urmare, pe confraţi împotriva lor. Am înţeles din tonul pastorului că l-a numit pe Gregorius în treacăt şi că n-ar avea, după părerea sa, prea mari şanse.

Asta e şi părerea mea. Nu cred că are vreo şansă. M-ar mira enorm dacă ar deveni pastor primarius…

*

Azi e 12 august; a plecat la Porta pe 4 sau pe 5 iulie şi trebuia să stea acolo şase săptămâni.

Înseamnă că nu mai sunt multe zile până va fi din nou printre noi, sănătos şi voios, după cura la băi.

13 august Ce întorsătură vor lua lucrurile? Ştiu asta de mult. Întâmplarea face că soluţia problemei a apărut de la sine: pilulele mele de cianură de potasiu, pe care le-am pregătit eu odinioară, demult, fără să mă gândesc la nimeni altcineva decât la propria mea persoană, sunt acum, fără îndoială, de folos.

Un lucru se înţelege de la sine: nu merge să le ia acasă la el. Totul trebuie să se întâmple la mine.

Nu-i plăcut, dar altă ieşire nu văd, şi vreau să se termine odată. Dacă-i scriu o reţetă şi ia o pilulă acasă la el, după care imediat crapă, mi-e teamă că poliţia ar putea să stabilească o legătură între aceste două circumstanţe. Pe deasupra, ar fi foarte simplu ca tocmai persoana pe care vreau eu s-o salvez să fie suspectată, implicată şi compromisă pe viaţă, poate condamnată pentru omor…

Se înţelege că nu trebuie făcut nimic care să alarmeze poliţia. Nimeni nu trebuie să ştie că i s-a dat preotului o pilulă: trebuie să moară de moarte naturală, de un atac de cord. Nici măcar ea nu trebuie să bănuiască altceva. Desigur, faptul că moare la mine este oarecum fatal pentru reputaţia mea de doctor şi o să fie pentru prietenii mei prilej de glume proaste, dar nu-i nimic.

Vine într-o zi la mine, îmi vorbeşte despre cum îi e cu inima, sau despre alte prostii, şi vrea să audă de la mine că starea i s-a îmbunătăţit după sejurul la băi. Nu aude nimeni ce vorbim; salonul, mare şi gol, se află între camera de aşteptare şi cabinet. îl ascult, îl ciocănesc, îi spun că îmbunătăţirea este remarcabilă, dar că există totuşi ceva care mă cam nelinişteşte… Scot pilulele, îl informez că e vorba de un medicament nou pentru anumite boli de inimă (sigur că trebuie să-i născocesc un nume) şi-l îndemn să ia una chiar pe loc. îi ofer un pahar cu porto, cu care să înghită pilula. Oare bea vin? Da, sigur că bea, doar l-am auzit dând exemplu nunta din Cana…

Trebuie să-i dau un păhărel dintr-un vin bun. Un Gronstedt de prima clasă. Parcă-l şi văd în faţa ochilor; soarbe puţintel vin, pune pilula pe limbă, goleşte paharul şi dă totul pe gât. Ochelarii îi oglindesc fereastra şi ficusul, dar privirea i-o 115 ascund… Mă întorc, merg spre fereastră, privesc cimitirul, mă opresc şi bat ritmic cu degetele în geam… Spune ceva, de exemplu cât de bun e vinul, dar se opreşte la mijlocul frazei… Aud o buşitură… Zace lat pe podea…

Dar dacă nu vrea să ia pilula? Ei, ba da, o s-o ia ca pe o

delicatesă, e nebun după medicamente… Dar dacă? Ei, atunci n-am ce face, las totul baltă; nu pot să-i dau cu toporu-n cap.

…Zace pe podea. Iau de-acolo cutiuţa cu pilule, sticla de vin şi paharul. O sun pe Kristin:

I s-a făcut rău pastorului, a leşinat, îşi revine el imediat… îi controlez pulsul, inima:

— A fost un atac de cord, spun în cele din urmă.

E mort.

Telefonez unui coleg. Bine – dar cui?

Hai să mă gândesc. Acela – nu, nu-i bun; a scris o dizertaţie acum vreo şapte ani şi i-am făcut o recenzie cam sceptică într-o revistă de specialitate… Acela – prea deştept. Acela şi acela şi acela: plecaţi. Acela – da, merge. Sau acela, sau, la nevoie, acela.

Mă arăt în pragul sălii de aşteptare, probabil suficient de palid, şi explic, cu un ton domol şi controlat, că a intervenit ceva care mă obligă să-mi întrerup consultaţiile pe ziua de azi.

Vine colegul; explic ce s-a întâmplat: pastorul suferă de mult timp de inimă. Mă compătimeşte pentru teribilul ghinion că decesul a avut loc chiar la mine şi, la cererea mea, întocmeşte certificatul de deces… Nu, nu-i dau preotului vin; poate se pătează sau poate se simte după miros că a băut vin, şi asta e mai greu de explicat.

116 Trebuie să fie mulţumit cu un pahar cu apă. De altfel, părerea mea e că vinul dăunează.

Dar dacă se ajunge la autopsie? Bine, atunci nu-mi rămâne decât să iau şi eu o pilulă. E iluzoriu să-ţi închipui că poţi întreprinde o acţiune de genul ăsta fără urmă de risc; am ştiut asta tot timpul. Trebuie să fiu pregătit pentru ce-i mai rău.

La drept vorbind, situaţia în sine cere ca eu însumi să reclam autopsia. Nu cred că o va reclama altcineva – cu toate că nu se ştie niciodată… îi spun colegului că vreau să se facă autopsia; el răspunde, probabil, că de fapt este absolut inutilă, de vreme ce cauza decesului e stabilită, dar că, formal, ar putea fi indicată…

Mă opresc aici. Oricum, planul are o hibă.

Trebuie să mă gândesc mai cu luare-aminte.

Şi pe urmă, nu poţi pune la punct dinainte toate detaliile. Se întâmplă mereu câte ceva care mai schimbă lucrurile; trebuie să te bazezi şi pe măiestria personală de a improviza.

Încă ceva – lua-m-ar naiba de idiot ce sunt!

Nu trebuie să mă gândesc numai la mine. Să zicem că se ajunge la autopsie, că îmi înghit şi eu pilula, că dispar prin chepeng şi traversez alături de Gregorius Stixul. Atunci ce explicaţie se va da acestei ciudate crime? Oamenii sunt extrem de curioşi. Şi când morţii s-au dus, cu secretele lor cu tot, nu vor căuta ei oare explicaţia la unul din cei rămaşi în viaţă – la ea? O vor căra la tribunal, la interogatorii, o vor hărţui…

Că are un iubit va ieşi repede la suprafaţă; că trebuie să-i fi dorit preotului moartea şi că se ruga să-l vadă mort se va subînţelege. Poate că nici nu va căuta să nege. Văd negru înaintea ochilor… Să fiu eu cel care-ţi pricinuiesc toate astea, ţie, cea mai minunată floare, cea mai dulce dintre femei!

Negura asta îmi frământă creierii, mă orbeşte.

Dar poate – poate totuşi am o idee. Dacă văd că trebuie să se facă autopsie, trebuie din timp să las să se observe unele simptome clare de nebunie – înainte de-a lua pilula. Sau, chiar mai bine – dar una n-o exclude pe cealaltă –, scriu un document şi-l pun la vedere pe birou, aici, unde am să mor, un document plin de idioţenii, din care să reiasă mania persecuţiei, obsesii religioase şi aşa mai departe: preotul m-a persecutat ani de-a rândul; mi-a otrăvit sufletul, din cauza asta i-am otrăvit eu trupul; a fost un act de legitimă apărare etc. Pot să împletesc şi nişte vorbe din Biblie, găsesc eu sigur ceva care să meargă. În felul ăsta se limpezeşte treaba: ucigaşul era nebun şi asta ajunge, nu mai trebuie căutat alt motiv, voi fi îngropat creştineşte şi lui Kristin i se va confirma ceea ce bănuise întotdeauna în tăcere – ei, nu întotdeauna în tăcere.

Mi-a spus de o sută de ori că-mi lipseşte o doagă.

La nevoie, ar putea depune pentru asta o binefăcătoare mărturie.

14 august Aş vrea să am un prieten căruia să mă pot destăinui. Un prieten cu care să mă sfătuiesc. Dar n-am niciunul şi, dacă aş avea vreunul, există limite, nu poţi pretinde prietenilor orice.

Am fost întotdeauna un singuratic. Mi-am purtat singurătatea prin mulţimea de oameni, aşa cum îşi poartă melcul casa în spinare. La unii, singurătatea nu e o stare în care au ajuns printr-o întâmplare a vieţii, ci o trăsătură fundamentală. Şi după povestea asta, singurătatea

o să-mi fie încă şi mai mare; indiferent ce se întâmplă, fie că merge bine, fie că merge prost –, pentru mine „pedeapsa" va fi, oricum, izolare pe viaţă.

27 august Nătâng! Laş! Cretin!

O, la ce bun invectivele – eşti neputincios când e vorba de nervi şi de stomac.

Orele de consultaţii mi se terminaseră de mult; ultimul pacient tocmai plecase; stăteam la fereastră în salon, şi nu mă gândeam la nimic. Deodată îl văd pe Gregorius că traversează cimitirul şi vine drept încoace, spre uşa de la intrare. Mi s-au împăienjenit ochii. Nu mă aşteptam să-l văd, nu ştiam că s-a întors. Eram buimăcit, m-a luat ameţeala, mi s-a întors stomacul pe dos, aveam toate simptomele răului de mare. Un singur gând îmi umbla prin cap: nu acum, nu acum. E pe scări, stă în faţa uşii, ce mă fac… Ies la Kristin: Dacă mă caută cineva, spune c-am ieşit…

Am înţeles după felul în care şi-a căscat Kristin ochii şi gura că arătam ciudat de tot. Am zbughit-o în dormitor şi am tras zăvorul. Şi era cât pe-aci să nu ajung la lavabou: acolo, am vomitat.

— Mi-a fost justificată frica? Nu sunt capabil!

Pentru că exact acum trebuia să se fi întâmplat. Un om de acţiune trebuie să fie capabil să prindă momentul. Cine ştie dacă se mai iveşte.

Nu sunt capabil!

21 august Azi am văzut-o şi am stat de vorbă.

În timpul după-amiezii, ieşisem să fac o scurtă plimbare pe Skeppsholmen. De îndată ce am trecut podul, am dat peste Recke; tocmai cobora de pe dealul unde se află biserica. Mergea agale, cu ochii în pământ, bosumflat, şi împingea pietricele cu bastonul – nu părea tocmai mulţumit de viaţă. Nu credeam c-o să mă vadă, dar exact în clipa când am ajuns în dreptul lui şi-a ridicat privirea şi m-a salutat din cap, exagerat de cordial şi de vesel, iar expresia feţei i s-a schimbat fulgerător. Eu mi-am continuat drumul, dar după câţiva paşi am rămas locului: trebuie să fie şi ea prin apropiere, mi-am spus. Poate a zăbovit pe deal. Au avut să-şi spună ceva, şi-au dat întâlnire acolo sus, unde rar vine lume, şi, ca să nu fie văzuţi împreună, l-a lăsat mai întâi pe el să coboare. M-am aşezat să aştept pe banca ce înconjoară trunchiul gros al plopului răşinos. Cred că e cel mai mare copac din Stockholm. Când

eram mic, stăteam adesea cu mama în serile de primăvară sub copacul ăsta. Tata nu era niciodată cu noi; nu-i plăcea să ieşim împreună la plimbare.

…Nu, n-a apărut. Credeam c-am s-o văd coborând de pe deal, dar o apucase probabil pe un alt drum, sau poate că nici nu fusese acolo.

Am urcat totuşi, pe drum ocolit, pe lângă biserică – şi atunci am văzut-o şezând ghemuită pe o treaptă din faţa porţii bisericii, aplecată, cu bărbia în palmă. Şedea acolo cu ochii aţintiţi spre soarele care dădea să apună. De aceea nu m-a zărit imediat.

Încă de prima oară când am văzut-o, m-a izbit ce deosebită e de toate celelalte. Nu arată nici ca o doamnă de lume, nici ca o femeie din clasa de mijloc şi nici ca o femeie din popor. Poate totuşi mai aproape de cea din urmă, în special acum, când o văd şezând aşa, pe treapta bisericii, cu părul blond, descoperit şi liber în bătaia soarelui, pentru că îşi scosese pălăria şi o pusese lângă ea. Dar o femeie dintr-un popor primitiv sau un popor care n-a existat niciodată, unul unde încă nu s-au format clasele sociale, unde „poporul" încă n-a devenit clasa inferioară. Fiica unui trib liber.

Pe neaşteptate, am observat că plângea. Fără suspine, doar cu lacrimi. Plângea cum plânge cineva care a plâns atât de mult, că nu-şi mai dă seama că plânge.

Voiam să fac cale întoarsă şi s-o iau prin altă parte, dar am observat că mă văzuse. Am salutat un pic forţat şi intenţionam să merg mai departe. Dar ea se ridică numaidecât de pe treapta joasă, uşor şi suplu, ca de ge un scaun, veni spre mine şi-mi întinse mâna. Îşi şterse la repezeală lacrimile, îşi puse pălăria şi îşi trase un voal gri peste faţă.

Am stat muţi câteva clipe.

— E frumos aici sus, în seara asta, am spus eu în cele din urmă.

— Da, spuse ea, e o seară frumoasă. Şi am avut o vară frumoasă. Acum e pe sfârşite. Deja se îngălbenesc pomii. Ia te uită, o rândunică!

O rândunică stingheră zbură în viteză pe lângă noi, atât de aproape, încât am simţit un suflu de aer rece deasupra pleoapei şi, după o curbă rapidă, care pentru ochiul nostru fu doar un unghi ascuţit de săgeată, dispăru în văzduh.

— Căldura a fost timpurie anul ăsta, spuse ea. Şi atunci, toamna vine de obicei devreme.

— Cum se simte pastorul? am întrebat-o.

— A, mulţumesc, răspunse. S-a întors de la Por la acum câteva zile.

— Şi i-a priit?

Îşi întoarse puţin capul şi privi spre soare cu ochi mijiţi.

— Nu din punctul meu de vedere, răspunse ea cu voce joasă.

Am priceput. Aşadar, era cum bănuisem eu.

Dar bine, nici nu era greu de ghicit…

O bătrânică mătura frunzele moarte. Se apropia din ce în ce mai mult de noi, iar noi ne îndepărtam încet-încet, în sus, pe deal. Mergând, mă tot gândeam la preot. Mai întâi l-am speriat cu starea de sănătate a soţiei şi abia a avut efect două săptămâni; l-am speriat cu starea propriei lui sănătăţi şi cu spectrul morţii, şi a avut efect şase săptămâni. Şi asta pentru că a fost despărţit de ea. Încep să cred că Markel şi cirenaicii lui au dreptate: oamenii nu-şi bat capul cu fericirea, caută doar plăcerea. Caută plăcerea chiar dacă este împotriva intereselor lor, a convingerilor, a credinţei lor, împotriva fericirii lor… Iar tânăra care mergea alături de mine cu spatele drept şi mândru, dar cu o ceafă care, sub buclele blonde, mătăsoase, purta povara apăsătoare a necazurilor, făcuse şi ea acelaşi lucru: căutase plăcerea, fără să-i pese de fericire. Şi pentru prima oară mă izbi faptul că exact acelaşi comportament mă umplea de scârbă la bătrânul preot şi de o imensă tandreţe la această tânără – chiar aşa, de o smerită adoraţie, ca în faţa unei zeităţi.

Acum, jăraticul soarelui lucea mat prin coroana grea de pâclă care atârna deasupra oraşului.

— Spuneţi-mi, doamnă Gregorius – pot să vă întreb ceva?

— Sigur că da.

— Cel pe care-l iubiţi – nu ştiu deloc cinee – ce zice el, ce părere are el despre toată povestea asta; ce vrea să facă? Ce planuri are? Pentru că, firește, nu se poate mulţumi cu situaţia asta?

Rămase mult timp tăcută. Începeam să cred că poate formulasem prost întrebarea şi că nu voia să-mi răspundă.

— Vrea să plecăm de aici, spuse ea în cele din urmă.

Am tresărit.

— Şi chiar poate? am întrebat-o. Vreau să spun, e liber, are avere, nu depinde de un serviciu, de o profesiune, e un om care face ce vrea?

— Nu. Altfel, am fi plecat de mult. Tot viitorul lui e aici. Dar vrea să-şi croiască un drum nou într-o ţară străină, departe de tot. Poate în America.

În sinea mea, n-am putut să nu zâmbesc. Klas Recke şi America! Dar, cu gândul la ea, am înţepenit. Mă gândeam: aceleaşi calităţi care aici îl ţin pe linia de plutire acolo îl vor trage la fund.

Şi atunci, ce se alege de ea…

Am întrebat:

— Şi dumneavoastră – doriţi asta?

Dădu din cap că nu. Ochii îi erau plini de lacrimi.

— Cel mai mult doresc să mor, zise.

În cele din urmă, soarele se înecă în negura cenuşie. O adiere răcoroasă cânta prin frunzişul copacilor.

— Nu vreau să-i distrug viaţa. Să-i fiu o povară. De ce să plece? Ar fi doar de dragul meu.

Toată viaţa lui e aici, situaţie, viitor, prieteni, tot.

Nu găseam nicio replică la asta, avea mai mult decât dreptate. Şi mă gândeam la Recke.

Toată propunerea asta a lui mi se părea atât de bizară. Nu m-aş fi aşteptat niciodată la aşa ceva din partea lui.

— Spuneţi-mi, doamnă Gregorius – pot să vă vorbesc ca un prieten, mă consideraţi prieten, nu-i aşa? Nu vă displace că vorbesc cu dumneavoastră despre lucrurile astea?

Îmi zâmbi printre lacrimi şi prin voal – da, îmi zâmbi!

— Ţin foarte mult la dumneavoastră, spuse.

Aţi făcut pentru mine ceva ce nimeni altul n-ar fi putut sau n-ar fi acceptat să facă. Puteţi să vorbiţi cu mine despre orice doriţi. Îmi face multă plăcere să vă aud vorbind.

— Vrea de mult, prietenul dumneavoastră – vrea de mult timp să plecaţi împreună? Vă vorbeşte de mult de asta?

— Până în seara asta, niciodată. Ne-am întâlnit aici, sus, puţin înainte de a veni dumneavoastră.

Nu mi-a mai vorbit niciodată despre aşa ceva până acum. Cred că nici lui nu i-a trecut prin cap înainte.

Începeam să înţeleg… Am întrebat:

— A intervenit ceva special tocmai acum…

de i-a venit ideea asta? Ceva care-l nelinişteşte?

Înclină capul:

— Poate.

Bătrâna cu mătura ajunse din nou în dreptul nostru, mătura frunzele chiar lângă noi; am luat-o înapoi spre biserică, agale, în tăcere. Ne-am oprit lângă treptele unde ne întâlniserăm. Era obosită: se aşează iar pe treaptă, cu bărbia în palmă şi privirea pierdută în amurgul din ce în ce mai cenuşiu.

Timp îndelungat, am rămas tăcuţi amândoi.

În jur era linişte, dar vântul murmura pe un ton mai apăsat prin coroanele copacilor, iar aerul nu mai era deloc cald.

Fu cuprinsă de nişte frisoane şi se cutremură.

— Vreau să mor, zise. Vreau teribil de mult să mor. Simt că am primit tot ce mi-a fost menit, tot ce mi-a fost dat să fie al meu. N-am să mai pot niciodată să fiu aşa de fericită cum am fost în săptămânile astea. Aproape că n-a fost zi să nu plâng; dar am fost fericită. Nu regret nimic, dar vreau să mor. Şi totuşi e atât de greu. Sinuciderea mi se pare ceva urât, în special pentru o femeie. Mă dezgustă orice fel de violenţă contra naturii. Şi nu vreau să-i pricinuiesc nici lui vreo suferinţă.

Eu tăceam şi o lăsam pe ea să vorbească. Ochii îi erau abia mijiţi.

— Da, e urâtă sinuciderea. Dar să trăieşti poate fi chiar şi mai urât. E înspăimântător că adesea n-ai de ales decât între ce e mai mult sau mai puţin urât. De-ai putea să mori! Mie nu mi-e frică de moarte. Chiar dacă aş crede că există ceva după moarte, nu mi-ar fi frică. Tot ce-am făcut, fie rău, fie bine, n-aş fi putut face altfel; am făcut ce-a trebuit să fac, şi în lucrurile mărunte, şi în cele mari. Vă amintiţi că odată v-am povestit de dragostea mea din tinereţe şi că regretam că nu m-am dat lui? Nu mai regret. Nu regret nimic, nu-mi regret nici măcar căsătoria. Nimic nu s-ar fi putut petrece altfel decât s-a petrecut.

Dar nu cred că urmează ceva după moarte.

Când eram copil, îmi imaginam mereu sufletul ca o pasăre. Am văzut într-o istorie ilustrată a lumii, pe care o avea tata, că şi egiptenii şi-l reprezentau ca o pasăre. Numai că o pasăre nu poate zbura unde nu-i aer, şi prea sus nu mai e. Aparţine şi el Pământului. La şcoală aveam un profesor de ştiinţe naturale care ne-a explicat că nimic nu se pierde din cele ce aparţin Pământului.

— Mă tem că în privinţa asta s-a cam înşelat, am întrerupt-o eu.

— Se prea poate. Dar, oricum, de credinţa cu pasărea m-am

lepădat şi sufletul a devenit ceva foarte vag pentru mine. Acum câţiva ani, am citit tot ce-am găsit în legătură cu religia – atât pentru, cât şi contra. M-a ajutat să-mi limpezesc cunoştinţele, dar tot n-am aflat ce-am vrut eu.

Sunt oameni care scriu atât de bine, şi cred că aceştia sunt în stare să dovedească orice. Întotdeauna am crezut că are dreptate cel care scrie 126 cel mai bine şi frumos. îl adoram pe Viktor Rydberg. Dar simţeam eu şi, până la urmă, am înţeles că despre viaţă şi moarte tot nu ştie nimeni nimic.

Dar – şi o culoare caldă, aprinsă îi lumină în întuneric obrazul – în ultimul timp am aflat mai mult despre mine însămi decât în toată viaţa mea de până acum. Am învăţat să-mi cunosc trupul. Am învăţat să simt şi să înţeleg că eu sunt trupul meu. Nu există nicio bucurie şi nicio suferinţă, nu există viaţă decât mijlocite de corp.

Şi corpul meu ştie că trebuie să moară. Simte asta, aşa cum simte şi un animal. Aşa se face că eu ştiu acum că pentru mine nu mai există nimic dincolo de moarte.

Se întunecase. Acum, la căderea serii, zarva oraşului creştea şi urca până la noi, iar acolo, jos, felinarele începeau să se aprindă pe la colţuri de stradă şi de-a lungul cheiurilor.

— Da, am spus eu, corpul dumneavoastră ştie că odată şi odată va muri. Dar nu vrea să moară; vrea să trăiască. Nu vrea să moară până nu e sleit şi doborât de povara anilor. Mistuit de suferinţă, pârjolit de plăceri. Abia atunci vrea să moară. Dumneavoastră credeţi că vreţi să muriţi, pentru că acum totul pare atât de greu. Dar de fapt nu vreţi, eu ştiu că nu se poate să vreţi.

Aşteptaţi să mai treacă timpul. Luaţi fiecare zi aşa cum vine. Lucrurile pot căpăta o altă întorsătură mai curând decât vă puteţi imagina.

Chiar şi dumneavoastră vă puteţi schimba. Sunteţi o fiinţă tare, sănătoasă; puteţi deveni încă şi mai tare; sunteţi din categoria celor care pot să se dezvolte, să se înnoiască.

Se cutremură toată. Se ridică:

— E târziu, trebuie să mă duc acasă. Nu putem să coborâm de aici împreună, n-ar fi bine să ne vadă cineva. Luaţi-o pe aici şi merg eu pe dincolo. Noapte bună!

Îmi întinse mâna. Am spus:

— Aş vrea tare mult să vă sărut pe obraz. Îmi daţi voie?

Îşi ridică voalul şi îmi întinse obrazul. L-am sărutat.

Îmi spuse:

— Vreau să vă sărut fruntea. E frumoasă.

Vântul îmi smuci smocurile de păr rărit când mi-am scos pălăria. Îmi prinse cu mâinile ei calde şi moi capul şi mă sărută pe frunte – solemn, ceremonios.

22 august Ce dimineaţă! Se simte toamna în aerul limpede şi transparent de-afară. Şi niciun fir de vânt. În timpul promenadei mele matinale, călare, am întâlnit-o pe domnişoara Mertens şi am schimbat, în treacăt, câteva vorbe cu haz. Îmi plac ochii ei. Cred că au o profunzime care-ţi scapă la prima vedere. Şi părul… Dar pe urmă nu mai sunt multe de adăugat pe lista de merite.

Ba da, are desigur un caracter destul de bun.

Am dat ocol insulei Djurgârden, gândindu-mă tot timpul la cea care şedea acolo sus, pe treapta bisericii, cu ochii în soare, plângând şi dorindu-şi moartea. Şi la drept vorbind: dacă nu-i vine nimic în ajutor, dacă nu se întâmplă nimic – dacă nu se întâmplă lucrul acela la care mă gândesc eu –, atunci orice încercare de a o mângâia cu vorbe nu e altceva decât o trăncăneală ridicolă, am simţit asta în timp ce-i vorbeam. Şi atunci are dreptate, are de o sută de ori dreptate să-şi dorească moartea. Nu poate nici să plece, nici să rămână pe loc. Să plece – cu Klas Recke? Să-i devină povară, să-i pună beţe-n roate? O binecuvântez că refuză toate astea. Ar duce la prăbuşirea amândurora. Aici, după câte se aude, e bine înfipt, cu un picior în minister şi cu altul în lumea finanţelor; unii spun că e un bărbat cu perspective, şi, dacă are datorii, nu-i o nenorocire, mai au şi alţi „bărbaţi de viitor", până îşi consolidează situaţia.

Are exact talentul care-i trebuie ca să răzbească – în anturajul potrivit, bineînţeles; e lipsit de orice forţă elementară. „Să-şi croiască un drum nou"… nu, nu-i genul de om care să fie în stare de aşa ceva. Şi nici ea nu-şi poate relua vechea existenţă. Prizonieră în ţara duşmanului. Să dea naştere copilului sub acoperişul soţului ostil şi să fie obligată să joace teatru şi să-l mintă şi să-i privească respingătoarea bucurie de tată – diluată poate de suspiciuni tainice, de care se va folosi ca să-i învenineze şi mai tare viaţa… Nu, pur şi simplu nu poate, se termină cu o catastrofă dacă încearcă. Trebuie să fie liberă. Trebuie

să fie propria ei stăpână, să decidă singură pentru ea şi pruncul ei. Atunci totul se va aranja, atunci va putea trăi, va avea o viaţă bună. Am jurat pe sufletul meu: trebuie să fie liberă.

M-am simţit teribil de încordat adineaori, în timpul consultaţiilor. Credeam că azi o să vină preotul, parcă simţeam… N-a venit, dar nu-i nimic; indiferent când vine, nu trebuie să mă găsească nepregătit. Cele petrecute joi nu trebuie să se mai repete.

Acum ies în oraş să-mi iau cina. Aş vrea să mă întâlnesc cu Markel şi să-l invit la masă la Hasselbacken. Vreau să stau de vorbă, să beau vin şi să văd lume.

Kristin e deja gata cu cina, şi or s-o apuce nebuniile. Dar n-am ce-i face.

(Mai târziu) Gata; am terminat. Cât de ciudat s-a petrecut. E straniu cum întâmplarea a avut grijă de mine. Sunt ispitit să cred în mâna providenţei.

Mă simt uşor şi gol ca un ou supt. Adineauri, când am trecut pragul salonului şi mi-am văzut chipul în oglindă, am tresărit la expresia feţei: se observa ceva gol şi neted, un nu ştiu ce care m-a dus cu gândul la ceasornicul fără arătătoare pe care-l port în buzunar. Şi am fost nevoit să-mi pun întrebarea: oare lucrul pe care l-ai făcut tu azi era tot cuprinsul tău, n-a mai rămas nimic acolo, înăuntru?

Tâmpenii. E doar o senzaţie trecătoare. Mi-e puţin ostenit capul. Dar am şi eu dreptul.

E şapte şi jumătate; tocmai a apus soarele. Era patru şi un sfert când am ieşit. Aşadar, acum trei ore… Trei ore şi câteva minute… Ieşisem, deci, să-mi iau cina; am tăiat-o prin cimitir; am luat-o pe alee; m-am oprit o clipă la vitrina ceasornicarului, cocoşatul m-a salutat dinăuntru cu un zâmbet şi i-am răspuns. Îmi amintesc c-am făcut următoarea constatare: de câte ori văd un cocoşat, mă simt şi eu, prin empatie, puţin cocoşat.

E probabil un reflex cu rădăcini în compasiunea faţă de nenorociri, pe care am învăţat-o în copilărie… Am ajuns pe Drottninggatan; am intrat la Havanna să-mi cumpăr câteva trabucuri Uppman, de calitate. Am cotit-o pe Fredsgatan. Când am ajuns în piaţa Gustav Adolf, am aruncat o privire prin geamul de la Rydberg1, cu gândul că Markel ar putea să fie acolo cu un pahar de absint, cum îi e obiceiul, dar nu era decât Birck, la o citronadă. E teribil de anost, nu-mi

face nicio plăcere să stau la cină doar cu el… Am cumpărat Aftonbladet de la chioşcul de ziare şi l-am băgat în buzunar. Poate scrie ceva nou despre afacerea Dreyfus… Dar mă gândeam tot timpul cum să dau de Markel. Să-l sun la ziarul lui, n-avea rost, nu-i niciodată acolo la ora asta; dar în timp ce mă gândeam aşa, am intrat într-o tutungerie şi i-am telefonat. Tocmai plecase… Ajuns în piaţa Jacob, l-am văzut de departe pe pastorul Gregorius venind înspre mine. Mă pregăteam să-l salut, când am descoperit că nu e el.

Nici nu aducea cu el cine ştie ce.

— Aha, mi-am zis, înseamnă că n-o să treacă mult timp şi o să-l întâlnesc.

Căci, conform unei credinţe populare foarte răspândite, confirmată în mai multe rânduri de propria-mi experienţă, o asemenea confuzie de persoane este un soi de avertizare.

1 Hotel (1855-1914), loc unde se întâlneau, după-amiaza şi seara, scriitori, jurnalişti, actori. Hjalmar Söderberg era unul dintre ei. (n.t.)

Mi-am mai adus aminte că citisem într-o publicaţie semiştiinţifică asupra „cercetărilor psihice" despre povestea unui bărbat care, în urma unei astfel de „avertizări", a apucat-o pe o stradă lăturalnică, tocmai ca să scape de o întâlnire neplăcută – şi a dat nas în nas cu cel pe care voia să-l evite…

Dar eu nu credeam în prostiile astea şi mintea mea îşi continua, tăcută, razia pe urmele lui Markel. Mi-am amintit că l-am întâlnit de câteva ori pe la ora asta la bufetul cu apă minerală din piaţă; m-am dus într-acolo. Nu era, bineînţeles, şi totuşi m-am aşezat pe una din băncile de sub copacii înalţi de lângă zidul cimitirului, ca să beau un pahar de Vichy şi să-mi răsfoiesc Aftonbladet.

De abia apucasem să-l deschid şi să-mi opresc ochii asupra titlului cu litere de-o şchioapă: Afacerea Dreyfus – când am auzit nişte paşi grei trosnind în nisip şi l-am văzut pe pastorul Gregorius drept în faţa mea.

— Ia te uită, domnul doctor! Bună ziua, bună ziua. Îmi permiteţi să mă aşez? Mă gândeam să iau un păhărel de Vichy înainte de cină. Că doar nu poate să-mi facă rău la inimă, nu?

— Ei, bioxidul de carbon nu e indicat, i-am răspuns, dar aşa, un păhărel din când în când, nu poate să vă dăuneze prea mult. Şi cum vă

simţiţi după băi?

— Foarte bine. Cred că mi-au prins grozav de bine. V-am căutat acum câteva zile, cred că joi, dar am ajuns prea târziu. Nu mai eraţi acasă.

I-am răspuns că de obicei mai rămân cam vreo jumătate de oră după consultaţii, dar că în ziua aceea trebuise să plec mai devreme. L-am rugat să vină a doua zi. Nu ştia dacă poate, dar avea să încerce.

— E frumos la Porta, a spus.

(E foarte urât la Porta. Dar Gregorius, fiind orăşean, are mereu obiceiul să spună că e frumos „la ţară", indiferent cum arată. Şi apoi, plătise şi voia să aibă pe deplin sentimentul că dăduse banii pe ceva de valoare. De aceea găsea că era frumos.) – Da, am răspuns, e frumos la Porta. Deşi mai puţin frumos decât în majoritatea celorlalte locuri.

— La Ronneby e poate mai frumos, recunoscu el. Numai că e atât de lungă călătoria, şi scumpă!

O fetişcană ne servi apa, două sticle de câte o litră.

Pe neaşteptate, mi-a venit o inspiraţie. Dacă tot trebuie să se întâmple: de ce nu aici? De ce nu acum? Am privit în jur. Nu era nimeni prin preajmă în momentul ăla. La o masă mai încolo, şedeau trei domni în vârstă, pe unul îl cunoşteam, vechi căpitan de cavalerie, acum pensionat; dar vorbeau tare, îşi povesteau tot felul de întâmplări, râdeau şi nu puteau să ne audă, nici să vadă ce facem. O fetiţă murdară, cu picioarele goale, se apropie de noi, tiptil-tiptil, să ne vândă flori; am dat din cap că nu, şi tot pe nesimţite dispăru. În faţa noastră era suprafaţa de nisip a pieţei, aproape goală la ora cinei. Din când în când mai apărea câte un trecător de după colţul bisericii şi traversa piaţa în diagonală, ca s-o ia pe aleea dinspre răsărit. Soarele cald al sfârşitului de vară poleia în auriu faţada veche, îngălbenită a Teatrului Naţional, printre teii din faţă. Pe trotuar, directorul teatrului discuta cu regizorul. De la distanţă, arătau ca nişte miniaturi, doar un ochi care îi cunoştea mai de mult putea să le priceapă jocul şi să-l tălmăcească. Pe regizor îl trăda fesul roşu1, pe care lumina soarelui îl reducea la o minusculă scânteie, iar pe director, gesturile delicate ale mâinilor, care păreau a spune: Doamne Dumnezeule, orice lucru are două feţe! Sunt convins că spunea ceva în stilul ăsta, vedeam cum ridica uşor din umeri şi parcă îi auzeam chiar tonul vocii. Şi am aplicat acele cuvinte situaţiei mele. Într-adevăr, orice lucru are două feţe. Dar niciodată

nu-ţi pot fi ochii atât de larg deschişi ca să le poţi vedea pe amândouă deodată, aşa că până la urmă eşti silit să o alegi pe una din ele.

Iar eu de mult îmi făcusem alegerea.

Am scos din buzunarul hainei cutiuţa de ceas cu pilulele, am luat o pilulă între degetul mare şi arătător, m-am întors puţintel într-o parte şi m-am făcut că o bag în gură. Am luat apoi o gură din paharul cu apă, „ca s-o înghit".

Preotul păru de îndată interesat:

— Văd eu bine, domnul doctor ia medicamente?

— Da, am răspuns eu. Pe mai toţi ne supără puţin inima. Nici a mea nu e tocmai cum trebuie.

Asta din cauză că fumez prea mult. Dacă aş putea să renunţ la fumat, n-ar mai trebui să iau porcăria asta.

1 Aluzie la un tablou al pictorului suedez Ernst Josephson (1851-1906), în care unchiul său, Ludwig, regizor la Teatrul Naţional (Dramaten) este reprezentat purtând un fes roşu. (n.t.)

E un medicament relativ nou. Am văzut că publicaţiile nemţeşti de specialitate îl recomandă tot timpul, dar m-am gândit să-l încerc mai întâi pe mine şi abia după aceea să-l prescriu pacienţilor. îl iau de mai bine de-o lună şi mi se pare nemaipomenit. Se ia o pilulă cu puţin timp înainte de masă; împiedică „starea febrilă de după-masă", neliniştea aceea şi palpitaţiile ce vin imediat după cină. Doriţi una?

I-am întins cutiuţa cu capacul ridicat şi întors în aşa fel încât să nu poată vedea că era un cadran de ceas; asta ar fi putut să provoace întrebări şi pălăvrăgeală fără rost.

— O, mulţumesc, spuse.

— Mâine pot să vă scriu o reţetă, am adăugat eu.

Luă pilula fără să mai întrebe ceva şi o înghiţi cu o gură de apă. Am avut impresia că nu-mi mai bătea inima. Am rămas cu ochii aţintiţi drept înainte. Piaţa era goală şi uscată ca deşertul. Un poliţist fercheş trecu agale pe lângă noi, se opri, dădu un bobârnac unui fir de praf de pe mantaua bine periată şi îşi continuă rondul. Soarele strălucea cu aceeaşi fierbinţeală aurie pe zidul Teatrului Naţional. Directorul făcea acum un gest pe care rar îl vezi la el, gestul evreului cu palmele în sus, gestul afaceristului, care înseamnă: am mâinile goale, nu ascund nimic, pun cărţile pe masă. Şi fesul roşu dădu, aprobator, de două ori din cap.

— Bufetul ăsta de apă minerală e vechi, a spus pastorul. Trebuie

să fie cel mai vechi de acest fel din Stockholm.

— Da, i-am răspuns fără să întorc capul, e vechi.

Ceasul bisericii Sfântul Iacob bătu şase fără un sfert.

Mi-am scos automat ceasul ca să controlez dacă merge bine, dar mâna îmi era nesigură, îmi tremura, ceasul îmi scăpă pe jos şi i se sparse geamul. Când m-am aplecat să-l ridic, am văzut pe jos o pilulă; era cea pe care mă prefăcusem c-o iau. Am strivit-o cu piciorul şi exact în aceeaşi clipă am auzit paharul preotului răsturnându-se pe tavă. Nu voiam să mă uit într-acolo, dar tot am văzut că braţul i s-a lăsat moale, în jos, capul i-a picat pe piept şi ochii larg deschişi îi erau ieşiţi din orbite…

E ridicol, e a treia oară de la întoarcerea acasă când mă ridic să controlez dacă am închis bine uşa. Am ceva de care să-mi fie teamă? Nimic. Absolut nimic. Mi-am făcut treaba cu grijă, delicat, indiferent ce s-ar putea spune despre fapta în sine. Hazardul a fost şi el de partea mea.

Ce noroc să văd pilula pe jos şi s-o zdrobesc cu piciorul! Dacă nu mi-ar fi scăpat ceasul din mână, probabil că n-aş fi văzut-o. A fost, aşadar, un noroc că mi-a scăpat ceasul pe jos…

Preotul a murit în urma unui atac de cord, am scris eu personal certificatul de deces. A mers prin căldura asta caniculară, s-a înfierbântat şi respira greu; şi a băut un pahar mare de Vichy, mult prea repede, fără să aştepte ca apa să se mai aşeze. Am explicat toate astea poliţistului fercheş cu statura impunătoare care făcuse cale întoarsă, precum şi tinerei chelneriţe îngrozite şi celor câţiva curioşi care se adunaseră în preajma noastră.

Eu îl sfătuisem pe preot să aştepte ca apa să se mai limpezească puţin înainte de a o bea, dar lui îi era sete şi n-a vrut să mă asculte. „Da", spuse poliţistul, „am văzut şi eu, când am trecut pe aici mai adineaori, cât de însetat era domnul şi cât de lacom şi-a băut apa, şi mi-am zis: asta nu-i a bună"… Printre trecătorii care s-au oprit, era un preot tânăr, care-l cunoştea pe mort. S-a oferit s-o înştiinţeze pe doamna Gregorius de cele întâmplate, cu cel mai mare tact posibil.

N-are de ce să-mi fie frică. Atunci, ce-am de mă duc tot timpul să controlez uşa? Am impresia că nemaipomenita presiune atmosferică creată de gândurile celorlalţi, ale celor în viaţă, ale celor morţi şi ale celor încă nenăscuţi, s-a adunat toată acolo, afară, şi dă să spargă uşa,

să mă nimicească, să mă pulverizeze… Asta-i motivul pentru care tot încerc zăvorul.

…Când am reuşit să scap de-acolo, m-am urcat într-un tramvai, primul care mi-a ieşit în cale.

M-a dus departe, pe Kungsholmen. Pe urmă am luat-o pe jos până la podul Traneberg. Am locuit şi noi prin locurile acelea într-o vară, când aveam vreo patru sau cinci ani. Acolo am prins şi primul puişor de biban, cu un ac cu gămălie îndoit. Mi-am amintit exact locul unde stătusem.

M-am oprit acolo şi am stat o bucată de vreme, inspirând mirosul bine-cunoscut de apă stătută şi catran uscat de soare. Acum, ca şi atunci, treceau bibani tineri iute, de colo-colo, prin apă.

Mi-am amintit cu câtă lăcomie îi priveam atunci şi cât de fierbinte doream să-i prind. Şi când, în fine, am reuşit să prind unul, mic de tot, care abia dacă avea trei ţoli şi se zvârcolea în cârlig, am scos un ţipăt de fericire şi am şters-o acasă, la mama, ţinând strâns în mână peştişorul care zvâcnea şi se zbătea… Voiam să-l mâncăm la cină, însă mama l-a dat motanului. Chiar şi asta m-a înveselit. Să văd cum se joacă motanul cu el şi pe urmă să aud cum îi trosnesc oasele între colţii lui de animal răpitor…

În drum spre casă, am intrat la Piperska muren1 să mănânc de seară. Nu credeam c-o să întâlnesc acolo vreun cunoscut, dar erau doi doctori care-mi făcură semn cu mâna să mă aşez lângă ei.

Am luat doar o bere şi am plecat.

Ce să fac cu toate hârtiuţele astea? Până acum le-am ţinut în sertarul ascuns al secreterului; nu e bine. Un ochi cât de cât versat pricepe de îndată că o mobilă veche ca asta trebuie să aibă un sertar secret, şi-l dibuie foarte lesne. Dacă se întâmplă totuşi ceva, ceva imprevizibil, şi îi vine cuiva ideea să-mi facă percheziţie, le găseşte imediat. Dar ce să fac cu ele? A, ştiu: sus, pe bibliotecă, am o sumedenie de cutii de carton în formă de cărţi, pline cu însemnări de medicină şi alte hârtii vechi, sortate cu grijă, şi cu etichete pe cotor. Pot să le pun printre însemnările de ginecologie. Şi pot să le amestec cu pagini ale jurnalelor mai vechi, pentru că şi în trecut am ţinut jurnale de zi, nu tot timpul, dar periodic… O să vedem. Deocamdată e linişte. Şi la o adică, o să am timp să le şi ard.

1 Restaurant de primă clasă, foarte cunoscut. (N.t.)

S-a terminat, sunt liber. Acum vreau să mă lepăd de povestea asta, vreau să mă gândesc la altceva.

Da, dar la ce?

Sunt obosit şi vid. Mă simt golit de absolut orice substanţă.

Ca o băşică pe care am înţepat-o cu un ac.

Mi-e foame, acolo-i buba. O s-o pun pe Kristin să încălzească cina şi să mi-o aducă aici.

23 august A plouat şi a bătut vântul toată noaptea. Prima furtună de toamnă. Am vegheat şi am ascultat două ramuri ciocnindu-se una de alta în castanul mare din faţa geamului. Mi-aduc aminte că m-am dat jos din pat, m-am dus la fereastră şi am privit cum se fugăreau bucăţile de nori, zdrenţuite. Reflexele felinarelor le colorau în cărămiziu-murdar şi ruginiu-închis. Aveam impresia că turla bisericii se clătina în bătaia furtunii.

Norii plămădeau figuri, şi acestea formau o vânătoare sălbatică de draci roşii, care cântau din corn şi fluierau şi strigau şi îşi smulgeau unii altora zdrenţele de pe trup şi se dedau la tot felul de obscenităţi. Şi stând aşa, acolo, mă pufni râsul: râdeam de furtună. Făcea prea mult zgomot pentru nimic. Ca atunci când l-a lovit trăsnetul pe evreu, tocmai când mânca şi el un cotlet de porc: a crezut că era din pricina cărnii de porc.

Eu mă gândeam la mine şi la ale mele, şi credeam că şi furtuna tot la ale mele se gândea.

Până la urmă am adormit pe un scaun. Un fior rece mă trezi; m-am dus în pat, dar n-am mai putut să adorm. Şi într-un târziu se făcu ziuă.

Dimineaţa e cenuşie, e linişte, dar plouă şi tot plouă. Iar eu am un guturai înfiorător, am udat deja trei batiste.

Când am deschis ziarul la micul dejun, am văzut că a murit pastorul Gregorius. Subit, de apoplexie… la bufetul de apă minerală din Kungsträdgården1… Unul dintre cei mai cunoscuţi medici ai noştri, care se afla dintre întâmplare împreună cu el, n-a putut face altceva decât să constate decesul… Defunctul era unul dintre cei mai frecventaţi şi iubiţi predicatori din capitală… O personalitate simpatică, un suflet mare… în etate de cincizeci şi opt de ani… Lasă îndoliate pe soţia sa, născută Waller, şi pe bătrâna sa mamă.

Vai, Doamne, cu toţii pe acelaşi drum vom merge.

Şi de mult suferea el de inimă.

Dar iată că avea şi o mamă în vârstă. Asta nu ştiam. Trebuie să fie teribil de bătrână.

…Camera are ceva apăsător de sumbru şi de neplăcut, mai ales în zile din astea, cu ploaie.

Aici totul e vechi şi întunecat şi puţin mâncat de molii. Dar nu mă simt bine cu mobile noi. În orice caz, cred c-ar trebui să pun alte perdele, pentru că astea sunt prea închise la culoare, prea grele şi nu lasă lumina să treacă prin ele. În plus, una e arsă pe margine, din seara aceea, astă-vară, când flacăra lumânării a fâlfâit aşa de tare, că a luat foc perdeaua.

1 în traducere: „Parcul regelui”. Parc amenajat în apropierea palatului regal în secolul al XVI-lea şi deschis publicului în secolul al XIX-lea. (n.t.)

„Seara aceea, astă-vară”… Stai să mă gândesc, cât o fi trecut de atunci? Două săptămâni.

Iar mie mi se pare că a trecut o eternitate.

Cine şi-ar fi putut imagina că-i mai trăieşte mama…

Câţi ani ar fi avut mama mea, dacă ar mai fi în viaţă? Ei, nu foarte mulţi. Aproape şaizeci.

Ar avea părul alb. Poate că i-ar fi puţin mai greu să meargă pe un drum în pantă sau să urce scările. Albastrul ochilor ei, mai deschis decât al altora, ar fi acum şi mai deschis, din cauza vârstei, şi ar zâmbi de sub părul alb. Mare i-ar fi bucuria că mi-a mers atât de bine, dar şi mai mare i-ar fi durerea că fratele meu, Ernst, care e în Australia, nu scrie niciodată. De la Ernst n-a avut parte decât de suferinţă şi necazuri. De aceea i-a fost mai drag el. Dar, cine ştie, poate s-ar mai fi schimbat şi el dacă ar fi trăit mama.

A murit prea devreme mama.

Dar e bine că e moartă.

(Mai târziu) Când am ajuns acasă în amurg, mai adineaori, am rămas ca împietrit în pragul uşii de la salon. Pe consola din faţa oglinzii, într-un vas, era un buchet de flori închise la culoare. Era crepuscul, încăperea se umpluse de parfumul lor pătrunzător.

Erau trandafiri. Trandafiri roşu-închis. Câţiva, aproape negri.

Stăteam nemişcat, înconjurat de tăcere, în camera asta pe care o invadase amurgul, şi aproape că nu îndrăzneam să mă mişc sau să

respir. Parcă aş fi fost într-un vis. Florile din faţa oglinzii erau, desigur, florile negre din visul meu.

O clipă mi se făcu frică. Îmi ziceam în gând:

halucinez; încep să mă smintesc, mi se apropie sfârşitul. Nu cutezam să iau în mână florile, de teamă c-am să apuc doar aer. M-am dus în camera de lucru. Pe birou, o scrisoare. Am desfăcut-o cu mâini tremurânde, la gândul că ar putea avea legătură cu florile; dar era o invitaţie la cină.

Am citit-o şi am răspuns scurt, pe o carte de vizită, că vin. Apoi m-am întors în salon: florile erau încă acolo. Am sunat-o pe Kristin; voiam s-o întreb cine venise cu florile. Dar am sunat degeaba; Kristin plecase. În afară de mine, nu mai era nimeni în apartament.

Viaţa începe să mi se împletească cu visele.

Nu mai pot să separ visul de realitate. Ştiu foarte bine ce înseamnă, am citit despre asta în cărţi groase: e începutul sfârşitului. Dar odată şi odată trebuie să vină şi sfârşitul, şi nu mi-e frică de nimic. Viaţa mea seamănă din ce în ce mai mult cu un vis. Şi poate că niciodată n-a fost altceva.

Poate că am visat tot timpul; că sunt doctor şi că mă cheamă Glas şi că era un preot pe care-l chema Gregorius. Şi pot oricând să mă trezesc măturător de stradă, sau episcop, sau şcolar, sau câine, sau mai ştiu eu ce.

Ah, prostii! Când visele şi premoniţiile încep să se adeverească, şi când nu e vorba de slujnice sau femei bătrâne, ci de indivizi mai complecşi, psihiatria spune că e semnul unui început de deranjament mental. Dar cum se explică asta? Se explică prin faptul că majoritatea oamenilor nu visează niciodată lucruri care „se adeveresc”; noi credem că le-am visat sau că le-am mai trăit odată, aidoma, în cele mai mici amănunte. Dar visul meu cu florile l-am notat! Şi florile nu sunt nicidecum halucinaţie, uite-le acolo, îşi răspândesc parfumul, sunt vii, şi cineva a venit cu ele.

Dar cine? Dacă ar fi să ghicesc, mă gândesc doar la o singură persoană. Să fi înţeles! Să fi înţeles, să mă fi aprobat şi să fi trimis aceste flori ca un semn, drept mulţumire? E o inepţie, e imposibil. Aşa ceva nu se întâmplă, n-are voie să se întâmple. Ar fi prea de tot. Nu s-ar cădea. Există limite pentru cât se cuvine să priceapă o femeie!

Dacă-i aşa, atunci nu mai înţeleg nimic, atunci nu mă mai joc.

Oricum, florile sunt frumoase. Să le aşez pe birou? Nu. Lasă-le să stea unde sunt. Nu vreau să le ating. Mi-e frică de ele. Mi-e frică!

24 august Din guturai am dat într-o uşoară gripă. N-am primit pacienţi ca să nu-i molipsesc, şi stau în casă. Am trimis scuze familiei Rubin pentru cină.

Nu pot să fac nimic, nici măcar să citesc. Tocmai am întins o pasienţă cu nişte cărţi de joc vechi de-ale lui tata. Trebuie să fie vreo duzină de pachete din astea vechi care zac în sertarul adorabilei mese din mahon, mobilă care ar putea să mă ducă la pierzanie dacă m-ar atrage cât de cât jocul de cărţi. Când desfaci masa, tăblia e acoperită cu postav verde, are adâncituri lunguleţe pe margini pentru fise şi e decorată cu intarsii dintre cele mai fine.

Mai mult de atât nu prea mi-a lăsat el moştenire, dragul de tata.

Ploaie şi iar ploaie… Şi nu plouă cu apă, plouă cu murdărie. Atmosfera nu mai e cenuşie, e cafenie. Şi când se mai domoleşte ploaia puţin, se mai luminează un pic şi aerul e galben-murdar.

Pe masă, deasupra fişelor pacienţilor mei zac petalele unui trandafir. Habar n-am de ce m-am apucat să-i smulg petalele. Poate pentru că mi-am amintit că pe vremuri, noi, copiii, pisam petale de trandafiri într-o piuliţă şi făceam din ele bile pe care le înşiram pe sfericele şi i le dădeam mamei, în chip de colier, de ziua ei. Miroseau frumos mărgeluţele acelea. Dar după câteva zile se zbârceau ca stafidele şi erau bune de aruncat.

Au avut şi ei povestea lor – trandafirii ăştia. Primul lucru de care am dat cu ochii azi-dimineaţă când am intrat în salon a fost o carte de vizită, pe consolă, lângă vasul cu flori: Eva Mertens. Nici până în clipa asta nu-mi dau seama cum de n-am observat-o ieri. Şi cum de i-a venit ideea scumpetei ăsteia de fată nevinovată, ruptă din rai, să-mi trimită flori mie, păcătos nedemn? Sigur că dacă îmi pun la contribuţie mintea mea ascuţită şi îmi înving timiditatea pot să ghicesc cauza profundă; dar care e raţiunea? Pretextul? Oricât îmi muncesc creierii, nu găsesc altă explicaţie decât asta: a citit sau a auzit că am fost din întâmplare prezent la tragicul deces; e sigură că sunt profund tulburat şi, în consecinţă, a vrut să-mi trimită această dovadă de simpatie. A fost un act impulsiv şi, pentru ea, ceva normal.

Are inimă bună fata asta…

Cum ar fi s-o las să mă iubească? Sunt atât de singur. Iarna

trecută aveam un pisoi gri-vărgat, dar mi-a fugit când a sosit primăvara. Îmi vine-n minte acum, când lumina primului foc de toamnă dansează pe culorile covorului: exact acolo, în faţa sobei, se lungea şi torcea. Degeaba m-am străduit eu să-i câştig afecţiunea. Îmi lipăia laptele, se încălzea la focul sobei mele, dar inima i-a rămas rece. Ce s-a ales de tine, Murre?

Aveai un caracter urât. Mă tem că ai decăzut, dacă încă mai faci umbră pământului. Azi-noapte am auzit o pisică miorlăind tare de tot prin cimitir şi chiar mi s-a părut că-ţi recunosc glasul.

— Cine a spus „Viaţa e scurtă, dar orele sunt lungi" 1? Trebuie să fi fost un matematician ca Pascal, dar e cu siguranţă Fénelon. Păcat că n-am fost eu.

Pentru ce mi-era mie atât de sete de acţiune?

Poate ca leac contra melancoliei. „L'ennui commun à toute créature bien née" 2, cum s-a exprimat Margareta de Navarra. Dar a trecut mult timp de când melancolia era un privilegiu al „fiinţelor de neam bun".

1 Citat din Spleen de Baudelaire. (n.t.)

2 Marguerite de Navarre (1492 – 1549), sora lui François I, rege al Franţei (1515 – 1547). A scris o culegere de nuvele, Heptameron. (n.t.)

Dacă judec după mine personal şi după unele din cunoştinţele mele, melancolia e pe cale să se răspândească şi printre oamenii de rând, în pas cu progresul informaţiilor şi al bunăstării.

Fapta a venit către mine ca un nor mare, ciudat, a produs un fulger şi a trecut mai departe.

Dar melancolia dăinuieşte.

Şi mai e şi afurisita asta de vreme cu gripă.

În zile din astea, mi se pare că mirosul stătut, de trupuri moarte, urcă din cimitir şi pătrunde prin pereţi şi ferestre. Ploaia picură pe pervaz. O simt ca şi cum mi-ar picura pe creier, ca să-l scobească. Ceva nu-i în regulă cu creierul meu. Nu ştiu dacă e prea rău sau prea bun, dar nu e cum ar trebui să fie. În schimb, ştiu cel puţin că inima o am unde trebuie. Pic-pic-pic. De ce sunt atât de subţiri şi pricăjiţi pomişorii ăia doi de lângă mormântul lui Bellman? Cred că-s bolnavi. Poate otrăviţi de gaze. Ar trebui să doarmă sub arbori înalţi, foşnitori, bătrânul Carl Michaël. Da, să doarmă – ne este dat să dormim? Cu

adevărat? Cine poate şti… îmi vin în minte versuri dintr-un poem vestit:

L'ombre d'un vieux poète erre dans la gouttière avec la triste voix d'un fantôme frileux.

„Pe streşini trece-o umbră de vechi poet, pribeagă, / Cu glasul stins al unui strigoi înzăpezit". 1 1 Charles Baudelaire, Florile răului, „Spleen", LXXVH1, traducere de Al. Cernea-Rădulescu, Editura Eminescu, Bucureşti 1991, p. 110. (N.t.)

Noroc că Baudelaire a fost scutit să audă cum sună asta în limba noastră. Aşa, în linii mari, nefericită limbă mai avem şi noi! Cuvintele se calcă între ele pe bătături şi îşi dau brânci în şanţ.

Totul sună atât de fără înconjur şi de neşlefuit!

Niciun fel de jumătăţi de măsură, de uşoare aluzii, de nuanţe delicate, intermediare. Pare o limbă creată pentru a servi obiceiului neobosit al plebei de a scuipa adevăr oricând şi oriunde.

E din ce în ce mai întuneric: un întuneric de decembrie, în august. Petalele negre ale trandafirului sunt deja zbârcite. Dar, în toată obscuritatea asta, cărţilor mele de joc de pe masă le lucesc culorile, stridente şi râzătoare, de parcă ar dori să-mi amintească în treacăt că odată, demult, au fost inventate pentru a înlătura melancolia unui principe bolnav şi nebun. Dar fie şi numai gândul la efortul pe care trebuie să-l fac ca să le strâng mă îngrozeşte; să le întorc pe cele care sunt pe dos şi apoi să le amestec pentru o nouă pasienţă.

Nu sunt în stare decât să stau jos şi să le privesc, să ascult „Frumosul crai de cupă şi dama cea de pică/ Sinistru povestindu-şi iubirile lor moarte" 1, ca în acelaşi sonet:

Le beau valet de coeur et la dame de pique causent sinistrement de leurs amours défunts.

Parcă aş avea chef să mă duc la crâşma aia veche şi murdară de peste drum şi să beau bere neagră cu fetele. Să trag o pipă acră, să joc o partidă de cărţi cu proprietăreasa şi să-i dau nişte

1 Ibidem. (N.t.)

sfaturi bune pentru reumatism. A fost aici săptămâna trecută, trupeşă, grasă, să-şi plângă soarta. Avea o broşa voluminoasă de aur sub guşa ei de untură şi a plătit cinci coroane, bani gheaţă. S-ar simţi măgulită dacă i-aş întoarce vizita.

Sună cineva. Acum deschide Kristin… Ce să fie?

Doar am anunţat că nu primesc azi… Un detectiv?… Care face pe bolnavul şi-mi vine ca pacient… Hai, intră, domnul meu, că am eu grijă de dumneata…

Kristin a întredeschis uşa şi mi-a aruncat pe birou o scrisoare cu bordură neagră. Invitaţie la înmormântare…

— Fapta mea, ei da… „Dacă domnul doreşte ca episodul să fie scris în vers eroic, atunci costă 8 şilingi…”

25 august Mi-au apărut în vis figuri din tinereţe. Am văzut-o pe fata pe care-am sărutat-o într-o noapte de Sânziene, de mult de tot, când eram tânăr şi nu omorâsem pe nimeni. Am văzut şi alte fete din cercul nostru de atunci; una care era la facultate în anul când mi-am început eu studenţia şi care voia mereu să discute cu mine despre religie; alta, mai mare ca mine, căreia îi plăcea să ne vorbim pe şoptite, în amurg, în spatele unui boschet de iasomie din grădina casei noastre. Şi încă una, care mă lua mereu în râs, dar care şi-a ieşit din fire şi a izbucnit în hohote de plâns când am luat-o şi eu odată în râs pe ea…

Mergeau palide în amurgul palid, cu ochii holbaţi, înspăimântaţi şi îşi făceau semne unele altora când m-am apropiat. Voiam să le vorbesc, dar şi-au întors capul şi nu mi-au răspuns.

Şi mă gândeam eu în vis: e normal, nu mă recunosc, m-am schimbat atât de mult. Dar în acelaşi timp îmi dădeam prea bine seama că mă minţeam şi bineînţeles că mă recunoşteau.

Când m-am trezit, m-a podidit plânsul.

26 august Azi a fost înmormântarea, la biserica Sfântul Iacob.

M-am dus: doream s-o văd. Doream să văd dacă zăresc prin voal o scânteie în ochii ei ca stelele. Dar stătea foarte aplecată sub vălul negru şi nu şi-a ridicat pleoapele.

Preotul oficiant a pornit de la vorbele lui Syrach: „Din zori şi până în amurg, multe se pot schimba, şi Domnul poate toate în grabă să le schimbe”. 1 E cunoscut ca om de lume, copil al timpului său. Şi e adevărat, i-am văzut adesea chelia netedă lucind la parterul teatrelor, şi mâinile împreunându-i-se în aplauze discrete. Dar în biserică e un orator eminent, şi-ţi dădeai seama că era şi el profund impresionat de vorbele 1 Apocrifele Vechiului Testament, Ecclesiasticus, Cartea lui Syrach. (n.t.)

acelea din vechime, care de-a lungul a nenumărate generaţii au răsunat la decese neaşteptate şi lângă morminte săpate în grabă, şi

care exprimă atât de tulburător spaima oamenilor de mâna necunoscută care-şi aruncă umbra asupra lumii lor, trimiţându-le într-un fel atât de misterios, ziua şi noaptea, viaţa şi moartea. „Nemişcarea şi statornicia nu ne sunt date nouă", spuse preotul. „Nu ne-ar fi utile, nici posibile, nici măcar suportabile. Legea transformării nu priveşte numai moartea: ea este mai întâi de toate legea vieţii. Cu toate acestea, transformarea ne uimeşte şi ne cutremură mereu la fel de puternic, de îndată ce o vedem săvârşită, pe neaşteptate şi altfel decât ne-am imaginat noi… N-ar trebui să fie aşa, fraţii mei. Ar trebui să gândim astfel: Domnul Dumnezeu a ştiut că fructul era copt, chiar dacă nouă nu ni se părea, şi l-a făcut să-i cadă în mână"… Am simţit că mi se umezesc ochii şi mi-am ascuns emoţia cu pălăria. În clipa aceea, aproape că uitasem ce ştiam eu despre motivul pentru care fructul se copsese cu atâta repeziciune şi picase… Sau mai exact: simţeam că, la urma urmelor, nu ştiam niciun dram mai mult decât oricine altcineva. Ştiam puţin despre motivele şi împrejurările din urmă, dar, în spatele acestora, lungul lanţ al cauzelor se pierdea într-un fel de nebuloasă. Îmi cunoşteam „actul" personal ca inel dintr-un lanţ, ca val al unei unduiri; un lanţ şi o mişcare începute cu mult înaintea gândului meu dintâi, şi cu mult înaintea acelei zile când tata a privit-o pe mama cu ochii dorinţei. Simţeam legea necesităţii; o sim4 ţeam ca senzaţie pur fizică, care îmi zvâcnea în măduva oaselor. Nu simţeam nicio vină. Vina nu există. Fiorul pe care-l simţeam era asemănător celui pe care mi-l trezesc fie o muzică măreaţă, gravă, fie unele gânduri foarte luminoase, în solitudine.

De ani de zile nu mai intrasem într-o biserică. Mi-aduc aminte că aveam vreo paisprezece, cincisprezece ani şi şedeam tot în băncile astea, cu dinţii încleştaţi de furie împotriva escrocului ăluia gras şi împopoţonat de la altar, şi-mi ziceam în gând că farsa asta mai poate să dureze douăzeci, cel mult treizeci de ani. Odată, în timpul unei predici lungi şi plicticoase, m-am hotărât să mă fac şi eu preot. Mi se părea că preoţii pe care îi văzusem şi auzisem până atunci erau nişte cârpaci în meserie şi că eu aş putea să fac treaba lor mult mai bine decât ei. Şi aş urca sus de tot, aş deveni episcop, arhiepiscop – atunci să vezi ce predici vesele ar auzi ei! Atunci să vezi ce lume ar fi în catedrală la Uppsala! Dar înainte să spună preotul „amin", povestea mea ajunsese deja la capăt: aveam la şcoală un prieten bun, cu care vorbeam despre

orice; eram îndrăgostit de o fată; şi mai era şi mama. Ca să pot fi episcop, trebuia să mă prefac şi faţă de ei, şi asta mi-era imposibil. Trebuie să avem fiecare câţiva oameni cu care să putem fi sinceri… Of, Doamne, unde-s vremurile acelea, vremurile acelea ale inocenţei… Cât de straniu e să-ţi zboare mintea în urmă şi să regăseşti atmosfera şi gândurile anilor de mult apuşi. Aşa îţi dai seama cum fuge vremea. Legea transformării, cum spunea preotul

(trebuie s-o fi luat de undeva, dintr-o piesă de Ibsen). E ca şi cum te-ai privi într-o fotografie de demult. Şi mintea mă duse încă mai departe: cât timp va mai trebui să colind aşa, la întâmplare, în lumea asta a enigmelor, a viselor şi a fenomenelor fără tâlc? Poate douăzeci de ani, poate mai mult… Cine voi fi eu peste douăzeci de ani…? Dacă pe la vârsta de şaisprezece ani mi-ar fi fost dat, printr-o minune, să-mi văd viaţa aşa cum arată ea azi, ce-aş fi simţit? Cine voi fi eu peste douăzeci de ani, peste zece ani? Ce-am să cred atunci despre viaţa mea de acum? Zilele astea am tot aşteptat Eriniile1. N-au venit. Nu cred că există. Dar cine ştie… Poate că nu se grăbesc. Poate cred că mai au timp. Cine ştie ce pot face cu mine de-a lungul anilor. Cine voi fi eu peste zece ani?

Aşa mi se învârteau în cap gândurile, ca nişte fluturi multicolori, în timp ce ne apropiam de sfârşitul ceremoniei. Se deschise poarta bisericii, lumea se îngrămădi spre ieşire în sunet de clopote, sicriul se clătina sub arcada porţii, se legăna ca un vapor, şi un vânt rece de toamnă mă izbi în faţă. Afară, cerul presărat cu nori cenuşii era luminat slab de un soare palid. Mă simţeam şi eu cam cenuşiu, slab şi palid, aşa cum se întâmplă după ce stai timp îndelungat înghesuit într-o biserică, în special la o înmormântare sau la împărtăşanie. M-am dus la Baia publică de la Malmtorgsgatan să fac o saună.

1 Erinii (Furiile) – Fiice ale lui Uranus, detronat de fiul său, Cronos. Eriniile sunt zeiţele răzbunării, ale menţinerii ordinii în Univers. (n.t.)

După ce m-am dezbrăcat şi am intrat în saună, am auzit o voce bine cunoscută:

— Aici e bine şi cald ca într-un colţ al iadului. Stina! Vino în trei minute să mă perii!

Era Markel. Şedea cocoţat pe o banchetă, sus, sub tavan, cu genunchii la bărbie, şi citea un Aftonbladet proaspăt, care-i ascundea

aproape complet coastele strâmbe.

— Nu te uita, spuse când dădu cu ochii de mine. Preoţii şi jurnaliştii fără talent nu trebuie să fie văzuţi goi, zice predica.

Mi-am pus un prosop ud în jurul capului şi m-am întins pe o banchetă.

— Apropo de preoţi, continuă el, văd că azi l-au îngropat pe pastorul Gregorius. Ai fost cumva şi tu la biserică?

— Da, chiar de acolo vin.

— Eram de serviciu la ziar când a sosit vestea decesului. Cel care a adus informaţia scrisese o întreagă poveste senzaţională şi pusese acolo şi numele tău. Mi s-a părut inutil. Ştiu că nu prea te dai în vânt după reclamă. Am refăcut articolul şi am tăiat aproape tot. După cum ştii, ziarul nostru oglindeşte opinia publicului luminat, care nu face mare caz de atacul de cord al unui preot. Dar câteva vorbe frumoase tot trebuie spuse, şi asta mi-a creat întotdeauna probleme…

„Simpatic” era de la sine înţeles, numai că nu ajungea. Şi atunci mi-a venit în cap că avea probabil inima mărită, de vreme ce din asta s-a prăpădit, aşa că descrierea a fost gata: o personalitate simpatică, cu inima largă.

— Dragul meu amic, am spuse, ce frumoasă misiune ai tu în viaţă!

— Da, şi să ştii că nu-i de râs! îmi răspunse.

Vreau să-ţi spun ceva: există trei feluri de oameni – gânditorii, jurnaliştii şi turma. Desigur că în secret îi consider jurnalişti pe cei mai mulţi dintre cei care îşi spun gânditori şi autori, iar cei mai mulţi jurnalişti intră în categoria turmă, dar acum nu de asta e vorba. Treaba gânditorilor este să scoată la iveală adevărul. Dar e ceva misterios cu adevărul ăsta, lucru care, oricât de ciudat ar fi, e foarte puţin cunoscut, cu toate că ar trebui să sară-n ochi – şi anume faptul că adevărul e ca soarele: valoarea lui pentru noi depinde de menţinerea distanţei optime. Dac-ar fi după ei, gânditorii ar cârmi pământul direct în soare şi n-ar rămâne din noi altceva decât cenuşă.

Nici nu prea e de mirare că uneori activitatea lor bagă în sperieţi turma, care strigă: stingeţi soarele, ce dracu’, stingeţi-l! Datoria noastră, a jurnaliştilor, e să păstrăm distanţa potrivită, cea de folos, faţă de adevăr. Un jurnalist într-adevăr bun – nu-s foarte mulţi! – gândeşte ca gânditorul şi-s i în t e ca turma. E obligaţia noastră să-i

apărăm pe gânditori de furia turmei, şi turma de prea mari doze de adevăr. Dar sunt de acord că treaba din urmă e cea mai uşoară, cea pe care în munca de zi cu zi o şi facem cel mai bine; mai admit şi faptul că în munca noastră primim un ajutor preţios de la o mulţime de gânditori falşi şi indivizi mai ageri la minte ai turmei.

— Dragul meu Markel, am răspuns, astea-s vorbe înţelepte şi, deşi am o vagă bănuială că pe mine nu mă vezi nici printre gânditori, nici printre jurnalişti, ci printre cei din a treia cate4 gorie, tare m-ar bucura să iau cina cu tine. În ziua aceea nenorocită, când l-am întâlnit pe preot la bufetul de apă minerală, tocmai alergasem peste tot după tine, cu acelaşi scop. Poţi să-ţi faci timp azi? Şi să mergem la Hasselbacken…? 1 – Remarcabilă idee, răspunse Markel. Numai ideea asta şi te aşază în rândurile gânditorilor de mare clasă. Există gânditori care au acel rafinament de a se ascunde în rândurile turmei.

E categoria cea mai distinsă şi eu pe tine mereu acolo te-am plasat. La ce oră? La şase, zici? Perfect.

M-am dus acasă să mă eliberez de pantalonii negri şi cravata albă. Acolo mă aştepta o surpriză plăcută. Costumul gri-închis, cu redingotă, pe care-l comandasem săptămâna trecută, era gata şi îmi fusese trimis acasă. Avea şi o vestă albastră cu picăţele albe. E greu să combini o îmbrăcăminte mai potrivită pentru o cină la Hasselbacken, într-o zi frumoasă de vară. Eram însă puţin neliniştit în legătură cu ţinuta lui Markel. Şi asta pentru că, în privinţa hainelor, este cu totul imprevizibil; ba se dichiseşte ca un diplomat, ba arată ca un cerşetor – îi cunoaşte pe toţi şi se mişcă în lume ca acasă la el. Nu din vanitate eram neliniştit, sau de teamă ce-or să spună oamenii: sunt o persoană cunoscută, un om cu situaţie şi-mi permit să iau cina la Hasselbacken alături de un birjar, dacă mi se năzare; cât despre Markel, mă simt mereu onorat în compania lui, fără să ţin seama de ce haine are pe el.

1 Restaurant de lux pe insula Djurgârden din Stockholm. (n.t.)

Dar îmi răneşte simţul estetic să văd o îmbrăcăminte neglijentă la o masă frumos aranjată, într-un restaurant elegant. Îmi taie jumătate din plăcere. Există bărbaţi sus-puşi, cărora le place să-şi sublinieze importanţa îmbrăcându-se ca nişte coate-goale: consider că aşa ceva e indecent.

Ne dădusem întâlnire la ceas, în faţă la Dramaten. Mă simţeam uşor şi liber, întinerit, reînnoit, ca însănătoşit după o boală. Aveam

impresia că aerul proaspăt de toamnă răspândea un parfum din anii tinereţii. Poate venea de la ţigareta pe care o fumam. Era un soi care-mi plăcea mie pe vremuri, dar din care nu mai fumasem de un car de ani… L-am găsit pe Markel într-o dispoziţie spumoasă, purta o cravată care semăna cu o piele de şarpe, verde, solzoasă şi era, într-un cuvânt, aşa de împopoţonat, că însuşi regele Solomon, în toată splendoarea sa, nu era nici pe departe la fel de şic ca el. Ne-am suit într-o droşcă, birjarul plesni din bici, mai mult ca să-şi dea lui imbold decât calului, şi am pornit.

Îl rugasem pe Markel să telefoneze şi să rezerve o masă pe terasă, pentru că el are mai multă autoritate acolo decât mine. Am omorât vremea cu un şnaps, câteva sardine şi nişte măsline sărate, în timp ce ne-am compus meniul: ciorbică vânătorească, file de calcan, prepeliţă, fructe.

Chablis; Mumm extrasec; Manzanilla.

— N-ai venit la Rubini joi, nu? întrebă Markel.

Gazda ţi-a simţit mult lipsa. Zice că ai un fel atât de plăcut de a nu scoate o vorbă.

— Eram răcit. Mi-a fost imposibil. Am stat în casă toată dimineaţa, am întins pasienţe şi pe la ora prânzului m-am băgat în pat. Cine a mai fost?

— O întreagă menajerie. Birck, printre alţii.

A reuşit să scape de tenie. Rubin ne-a povestit cum s-au petrecut lucrurile: cu un timp în urmă, Birck s-a hotărât să dea dracului slujba din administraţia de stat şi să se dedice exclusiv literaturii. Şi când tenia a aflat de chestia asta, animal deştept cum se află, a decis, la fel, să-şi ia tălpăşiţa spre o altă piaţă.

— Serios? Şi o să pună în aplicare decizia?

Vreau să zic, Birck?

— A, nu. Se mulţumeşte cu ce-a câştigat până în clipa asta şi rămâne pe loc, la Vamă. Acum vrea să ne facă să credem că a fost doar o stratagemă…

Parcă vedeam puţin din faţa lui Klas Recke la o masă îndepărtată. Într-adevăr, el era. Stătea într-un separeu, în pârtie carree, cu un alt domn şi două doamne. Nu cunoşteam pe niciunul.

— Cu cine stă Recke la masa aia de acolo?

I-am întrebat pe Markel.

Markel se întoarse, fără să-i zărească însă pe Recke şi pe cei din grupul lui. În jur, lumea vocifera din ce în ce mai tare, la întrecere cu orchestra, care intona marşul lui Boulanger1. Markel se posomorî. E un pasionat susţinător al lui Dreyfus şi pentru el muzica asta e o demonstraţie antidreyfusiană, pusă la cale de o clică de ofiţeri.

— Klas Recke? reveni el. Nu-l văd. Trebuie să fi ieşit şi el să-şi distreze viitoarele rude. Nu mai

1 Georges Boulanger (1837-1891), general şi politician francez, ministru de război între 1886-1887, popular pentru poziţia lui fermă împotriva nemţilor, iniţiator al mişcării antiparlamentare boulangisme. (n.t.)

are mult şi ancorează în port, aşa cred eu. Fata care şi-a pus frumoşii ochi pe el e o fată cu bani.

Dar apropo de ochi frumoşi, la masă la Rubin am stat lângă o domnişoară Mertens. Drăguţă fată, pur şi simplu adorabilă. N-am mai întâlnit-o niciodată acolo. Nu ştiu despre ce era vorba, dar ţi-a pomenit numele, şi de îndată ce a priceput că suntem amici a vorbit tot timpul numai de tine şi m-a întrebat tot felul de lucruri la care nu puteam să răspund… Şi deodată a amuţit şi s-a înroşit până în vârful urechilor. Pun mâna în foc că e îndrăgostită de tine.

— Te cam pripeşti cu concluziile, am ripostat eu.

Dar mă gândeam la ce spusese despre Recke.

Nu ştiam ce să cred: lui Markel îi ies atâtea vorbe goale pe gură. Are şi el slăbiciunea asta. Şi nu voiam să pun întrebări. El însă vorbea întruna de domnişoara Mertens, şi vorbea cu atâta căldură, încât m-a făcut să zic în glumă:

— Se vede prea bine că tu eşti cel îndrăgostit. Se simte cum arzi acolo, sub vestă! Ia-o, dragă Markel, n-am să-ţi fiu eu rival periculos. Are să-ţi fie uşor să mă elimini.

Dădu din cap în semn că nu. Deveni serios şi palid.

— Eu sunt în afara jocului, răspunse el.

N-am spus nimic şi se lăsă tăcere. Chelnerul servi şampania cu seriozitatea unui oficiant de templu. Orchestra începu preludiul din Lohengrin.

Norii zilei precedente plecaseră şi se aşezaseră la orizont, transformaţi în dungi trandafirii, dar acolo, sus, cosmosul se făcuse albastru, intens, infinit de albastru, albastru precum acea nununată

muzică albastră. O ascultam, uitând de mine. Gândurile şi frământările timpului din urmă şi actul la care au dus, toate îmi păreau că se îndepărtează, plutind şi contopindu-se cu acel albastru, ca şi cum n-ar mai fi existat şi ar fi devenit ceva ireal, ceva eliminat, desprins din mine, care niciodată n-avea să mă mai îngrijoreze. Simţeam că nici nu voi mai dori vreodată şi nici nu voi mai fi în stare să fac aşa ceva. Fusese, aşadar, o eroare? Şi totuşi am judecat cât am putut eu mai bine şi am acţionat ca atare. Am cântărit, am pus în balanţă, pro şi contra. Am mers până la rădăcina problemei. A fost o eroare? Ce mai contează! În orchestră tocmai răsună misteriosul laitmotiv:

„Să nu pui întrebări!" Şi mi se păru că seria aceasta de note mistice şi aceste patru cuvinte îmi sunau ca revelaţia unei străvechi înţelepciuni ascunse. „Să nu pui întrebări!" Nu trebuie să mergi până la rădăcina lucrurilor: căci te vei da tu la fund. Nu trebuie să cauţi adevărul: nu-l vei găsi şi te duci tu de râpă. „Să nu pui întrebări!" Porţia de adevăr care îţi este de folos ţi se dăruieşte gratuit; e amestecată cu erori şi minciuni, dar asta e spre binele sănătăţii tale, căci în stare pură ţi-ar arde măruntaiele. Nu încerca să-ţi cureţi sufletul de minciuni, fiindcă trag după ele atâtea altele la care nici nu te-ai gândit, şi-ţi pierzi ego-ul şi tot ce ţi-e drag. „Să nu pui întrebări!" – Dacă vrei să-ţi dea parlamentul bilete cu reducere la operă, spuse Markel, trebuie să le bagi în cap că muzica „înnobilează". Mai acum un an am scris şi eu o prostie de genul ăsta într-un articol de fond la un ziar. Şi, de fapt, e oarecum adevărat, dar exprimat într-o variantă mai uşor de priceput pentru oamenii legii de la noi. Cea originală ar suna astfel: muzica dă imbold şi forţă; înalţă şi confirmă. Confirmă naivitatea evlaviosului, curajul soldatului, pioşenia celui sărac cu duhul, viciile desfrânatului. Episcopul Ambrozie a interzis gamele cromatice în muzica ecleziastică fiindcă, potrivit experienţei lui, acestea trezeau imagini impure. Pe la 1730 era un pastor la Halle care vedea în muzica lui Händel o confirmare clară a crezului luteran de la Augsburg. Am cartea. Şi un adevărat wagnerian îşi clădeşte întreaga concepţie de viaţă pe baza unui motiv din Parsifal.

Ajunsesem la cafea. I-am întins lui Markel etui-ul cu trabucuri. Luă unul şi îl privi cu atenţie.

— Pare de încredere trabucul ăsta, spuse el.

Cu siguranţă că-i în regulă. Altfel, mă cam îngrijorează

chestiunea ţigărilor de foi. Tu trebuie să ştii, ca medic, că cele mai bune sunt şi cele mai otrăvitoare. De aceea mi-era nițel teamă c-ai să-mi dai cine ştie ce afurisit de gunoi.

— Dragul meu, i-am răspuns, din punct de vedere igienic, toată cina noastră e o sfidare la adresa raţiunii. Cât despre trabucul ăsta, el aparţine orientării esoterice din industria tutunului.

E pentru cei aleşi.

În jurul nostru, lumea se rărise, se aprinsese lumina electrică şi afară dădea să se însereze.

— Da, da, spuse Markel dintr-odată, acum îl văd pe Recke. îl văd în oglindă. Şi, exact, e în compania doamnei de care bănuiam. Pe ceilalţi de la masă nu-i ştiu.

— Deci cine e doamna?

— Domnişoara Lewinson, fiica agentului de bursă, mort acum vreun an, doi… Valorează cam o jumătate de milion.

— Şi crezi că vrea s-o ia pentru bani…?

— Vai, nicidecum. Klas Recke e un tip rafinat.

Poţi fi liniştit. O să facă el în aşa fel ca mai întâi să se îndrăgostească lulea şi abia apoi să se însoare, din dragoste. Şi o să-i iasă chestia asta aşa de bine, încât banii or să-i pice aproape ca o surpriză.

— O cunoşti?

— Am întâlnit-o de câteva ori. E foarte frumoasă. Are coama nasului puţin prea ascuţită, de fapt şi mintea. O tânără doamnă care, cu inexorabilă onestitate, împarte boabele şi neghina între Spencer şi Nietzsche declarând: „În privinţa x are dreptate acela, dar în privinţa y a nimerit-o perfect celălalt". Şi asta-mi dă o neliniște, dar nu neliniştea la care te-ai aştepta… Ce-ai spus?

Nu spusesem nimic. Eram cufundat în gânduri şi poate că buzele mi se mişcaseră în ritm cu gândurile, poate că mormăisem ceva numai pentru mine şi nu-mi dădusem seama… O vedeam în faţa mea pe cea la care mă tot gândesc necontenit. O vedeam plimbându-se în sus şi-n jos pe o stradă goală, aşteptând pe cineva care nu venea. Şi mi-am zis, mormăind: Draga mea, asta-i treaba ta personală. Trebuie să treci prin ea de una singură. Eu n-am cum să te-ajut, şi chiar de-aş putea, n-aş vrea. E momentul să fii tare. Şi gândurile îmi mergeau mai departe: E bine că eşti liberă acum, şi stăpână pe tine. O să treci mai uşor prin

toate.

— Ei nu, Glas, aşa nu mai merge, spuse Markel preocupat. Cât timp crezi c-o să stăm aici fără un strop de whisky?

Am sunat după chelner să comand whisky şi două pleduri, fiindcă începuse să se facă răcoare. Recke se rupse de grupul său şi trecu pe lângă masa noastră fără să ne vadă. Nu vedea absolut nimic. Mergea ţeapăn ca o frânghie întinsă, ca unul care-şi ochise ţinta. Un scaun îi era puţin în drum, nu-l văzu şi-l răsturnă. Se făcuse gol în jurul nostru. Copacii foşneau a toamnă.

Amurgul devenea din ce în ce mai cenuşiu şi mai dens. Iar noi, înfăşuraţi în pleduri ca în nişte mantii roşii, am mai rămas o bucată bună de timp şi am vorbit de chestiuni mai mult sau mai puţin elevate, iar Markel a spus unele lucruri mult prea adevărate ca să poată fi scrise negru pe alb, şi pe care le-am uitat.

27 august A mai trecut o zi şi iar e noapte şi sunt acasă, la geam.

Singură eşti, draga mea!

Ai aflat deja? Suferi? Stai trează cu ochii aţintiţi în noapte? Te răsuceşti în pat, cuprinsă de panică?

Plângi? Sau ţi-au secat lacrimile?

Sau poate că el o s-o poarte cu vorba până-n ultima clipă. Din consideraţie. Din consideraţie pentru faptul că e în doliu după soţ. Nu i-a dat nimic de bănuit. Doarme liniştită şi nu ştie nimic.

Draga mea, trebuie să fii tare când bate ceasul. Trebuie să depăşeşti momentul. Ai să vezi că viaţa mai are multe să-ţi dăruiască.

Trebuie să fii tare.

4 septembrie Zilele vin, trec, şi-s toate la fel.

Şi desfrâul e încă în floare, asta observ. A venit azi – a fost o excepţie – un bărbat care dorea să-i scot logodnica din bucluc. Mi-a vorbit de amintiri de demult şi de directorul Snuffe din La dugârdslandet1.

Am rămas neclintit. I-am recitat jurământul de medic. L-a impresionat într-o asemenea măsură, încât mi-a oferit două sute de coroane, bani peşin, un cec de aceeaşi valoare şi o prietenie curată, pe viaţă. Aproape că era emoţionant. Părea că trage mâţa de coadă.

L-am dat afară.

7 septembrie Din beznă în beznă.

Viaţă, nu te înţeleg! Mă încearcă uneori un soi de ameţeală a

sufletului, care-mi şopteşte, mă previne, îmi bolboroseşte c-am luat-o razna. Chiar adineauri am simţit aşa. Mi-am scos atunci dosarul judiciar – foile acelea de jurnal unde mi-am

1 Denumirea învechită a cartierului Östermalm – situat în partea de est a oraşului Stockholm. (n.t.)

Interogat cele două voci interioare: cea care voia şi cea care nu voia. Le-am citit şi le-am recitit de mai multe ori şi n-am putut înţelege decât că vocea căreia i-am dat până la urmă ascultare era vocea cu tonul cel bun şi că cealaltă era vocea găunoasă. Era poate mai înţeleaptă, dar, dacă aş fi urmat-o, ar fi însemnat să renunţ la orice urmă de respect faţă de mine.

Şi totuşi, totuşi. Am început să-l visez pe preot. Am prevăzut asta, şi tocmai de aceea mă miră. Mă gândeam c-am să scap, tocmai pentru că prevăzusem.

* îl înţeleg pe regele Irod, căruia nu-i plăceau profeţii ce cutreierau pământul şi înviau morţi.

În general, îi respecta, dar îi displăcea latura asta a activităţii lor…

Viaţă, nu te înţeleg. Dar nu spun că-i vina ta.

Cred mai curând că eu sunt un fiu denaturat, nu tu o mamă nedemnă.

Şi acum, la sfârşit, parcă începe să-mi încolţească o idee: poate că nici nu trebuie să înţelegem viaţa. Toată furia asta de a explica şi de a înţelege, toată această alergătură după adevăr – poate-i o rătăcire. Binecuvântăm soarele fiindcă distanţa la care trăim de el ne este de folos. Câteva milioane de mile1 mai aproape sau mai departe, şi am arde sau am îngheţa. Şi dacă se întâmplă cu adevărul la fel ca şi cu soarele?

1 O milă suedeză are zece kilometri. (n.t.)

În vechiul mit finlandez se spune: cel care vede chipul Domnului trebuie să moară.

Aşa şi Oedip. A dezlegat enigma Sfinxului şi a fost cel mai nenorocit dintre oameni.

Nu încerca să dezlegi enigme! Nu pune întrebări! Nu gândi! Gândul e un acid coroziv. La început crezi că roade numai ce e putred şi bolnav şi trebuie eliminat. Dar gândul nu gândeşte aşa: gândul roade cu ochii închişi. Începe cu prada pe care, cu maximă bucurie, alegi să

i-o arunci în faţă, dar să nu crezi cumva că asta îl îndestulează. Nu se opreşte până nu termină de ros ultima bucăţică din ce ai tu mai drag.

Poate că n-ar fi trebuit să gândesc atâta; mai bine mi-aş fi continuat studiile. „Ştiinţele sunt folositoare prin aceea că-l scutesc pe om să gândească". Un om de ştiinţă a spus asta. Poate c-ar fi trebuit şi eu să profit de viaţă, cum se zice, sau „să-mi fac de cap", cum de asemenea se zice. Ar fi trebuit să merg la schi, să joc fotbal, să trăiesc sănătos şi vesel alături de femei şi amici. Ar fi trebuit să mă însor, să aduc copii pe lume: ar fi trebuit să-mi asum răspunderi. M-ar fi ţinut în frâu, mi-ar fi fost un sprijin. Şi a fost poate o prostie că nu m-am lansat în politică şi că n-am participat la şedinţe electorale. Patria cere şi ea ceva de la noi. Cine ştie, poate mai apuc…

Prima poruncă: să nu înţelegi prea mult.

Dar cel care înţelege această poruncă a înţeles deja prea mult.

M-a apucat ameţeala. Se-nvârteşte totul cu mine.

Din beznă în beznă.

9 septembrie N-o văd niciodată.

Trec adesea pe Skeppsholmen doar pentru că acolo am stat ultima oară de vorbă cu ea. În seara asta am stat acolo, sus pe deal, lângă biserică şi am văzut cum apune soarele. M-a izbit cât de frumos e Stockholmul. Până acum, nu m-am prea gândit la lucrul ăsta. Ziarele scriu tot timpul că Stockholmul e frumos, şi de aceea nu dai atenţie.

20 septembrie Azi, la doamna P. la cină, se vorbea despre apropiata logodnă a lui Recke ca despre ceva bine cunoscut.

…Încep să fiu din ce în ce mai imposibil în lume. Uit să răspund când mi se vorbeşte. Adesea nici nu aud. Oare începe să mă lase auzul?

Şi toate măştile astea! Toţi poartă o mască.

Culmea e că meritul lor cel mai mare tocmai ăsta e. N-aş vrea să-i văd fără. Nu, nici eu n-aş vrea să mă arăt fără! Nu lor!

Dar cui?

Am plecat cât am putut de repede de acolo.

În drum spre casă, am tremurat de frig; pe nesimţite, s-au răcit nopţile. Cred că o să avem o iarnă friguroasă.

Pe drum, m-am gândit la ea. Mi-am adus aminte cum a venit la mine prima dată, să-mi ceară ajutorul. Cum s-a pus în lumină, cum şi-a dezvăluit secretul, fără să fie deloc nevoie. Ce-i mai ardeau atunci obrajii! îmi amintesc c-am spus: aşa ceva trebuie ţinut secret. Şi ea: am

vrut să spun. Am vrut să ştiţi cine sunt. Ce-ar fi să mă duc şi eu acum, cu suferinţa mea, la ea, aşa cum a venit ea la mine? Să merg la ea şi să-i zic: nu suport să ştiu doar eu singur cine sunt, să am tot timpul o mască, faţă de toţi! Cuiva trebuie să mă destăinuiesc; cineva trebuie să ştie cine sunt…

Vai de mine, am înnebuni amândoi.

Am cutreierat la întâmplare străzile. Am ajuns unde stă ea. La una din ferestrele ei, era aprinsă lumina. Nu trăsese obloanele la niciuna dintre ele; nici n-are de ce, pentru că de partea cealaltă a străzii sunt terenuri virane întinse, doar cu depozite de cherestea, aşa că nu poate nimeni privi înăuntru. N-am văzut nici eu nimic, nicio siluetă neagră, niciun braţ, nicio mână mişcându-se, doar lumina unei lămpi pe perdeaua de muselină. Mă gândeam: ce-o face ea acum, cu ce se ocupă? Citeşte vreo carte, sau stă cu capul în mâini şi cugetă, sau îşi aranjează părul pentru noapte… Ah, de-aş fi acolo, de-aş putea să fiu alături de ea… Să stau lungit şi s-o privesc cum îşi aranjează părul la oglindă şi cum încet-încet îşi desface hainele… Dar nu ca la început, nu cum e prima oară, ci ca o verigă a unei foarte îndelungate şi dulci obişnuinţe. Totul, tot ce are un început are şi un sfârşit. Să fie fără de început şi fără de sfârşit.

Nu ştiu cât timp am stat acolo, nemişcat, ca o statuie. Un cer aducător de ploaie, slab luminat de împletitura razelor lunii, se mişca agale deasupra capului meu ca un peisaj din depărtări. Mi-era frig. Strada era pustie. Am văzut o femeie a nopţii ieşind din beznă şi apropiindu-se.

Abia dacă trecu de mine şi se opri, se întoarse şi mă privi cu ochi flămânzi. Am dat din cap că nu:

atunci plecă şi se topi la loc, în beznă.

Pe neaşteptate, am auzit un zornăit de cheie în broasca porţii care se deschise şi o siluetă neagră alunecă în stradă… Era chiar ea?… Să iasă în mijlocul nopţii, fără să stingă lampa…? Ce-i asta? Am avut senzaţia că mi se oprise inima.

Voiam să văd încotro merge. Am luat-o încet după ea.

N-a mers decât până la cutia poştală, a dat drumul unei scrisori şi a făcut cale întoarsă, cu paşi grăbiţi. I-am văzut faţa în lumina unui felinar: era albă ca un giulgiu.

Nu ştiu dacă m-a văzut.

N-are să fie nicicând a mea; nicicând. Nicicând nu i-am făcut eu obrazul să roşească, şi nu eu i l-am făcut acum alb ca varul. Nicicând n-are să treacă ea strada, grăbită şi cu groaza-n sân, cu o scrisoare destinată mie.

Viaţa a trecut pe lângă mine.

7 octombrie Toamna îmi devastează copacii. Castanul din faţa geamului e deja gol şi negru. Norii trec în ciorchini grei pe deasupra acoperişurilor, şi nu văd niciodată soarele.

4 Mi-am pus perdele noi în camera de lucru:

complet albe. Azi-dimineaţă, când m-am trezit, am crezut mai întâi că ninsese. Era o lumină în cameră ca atunci când soseşte prima zăpadă.

Parcă şi simţeam miros de zăpadă proaspătă.

Şi vine ea curând, zăpada. Să vină. Se simte în aer.

Va fi binevenită. Să vină. Să cadă.